

# Дневник

(стенографски)

на

## XIX<sup>то</sup> обикновено Народно събрание

Втора редовна сесия

37. заседание, среда, 28 декемврий 1921 г.

(Открито от председателя Н. Атанасов в 10 ч. 15 преди пладне)

**Председателя:** (Звжн) Моля секретаря г. Пенчев да провери по списъка присъстващите г. г. народни представители.

**Зам.-секретар Х. Пенчев** (з): (Прочита списъка. От заседанието съотсъствували следните народни представители: Ариф Агушев, Атанас Буров, д-р Петър Джидров, Васил Драганов, Коста Илиев, Иван Ковачев, Александър Коев, Жико Лишков, Александър Людсканов, Никола Мушанов, Петко Палиев, Димитър Попов, Гани Радев, Стойне Ризов, д-р Марко Сапарев, Коста Сидеров, Теодор Теодоров, Димитър Христов, Нух Мустанов, Александър Чапрашиков и Крум Чапрашиков)

**Председателя:** (Звжн) От 216 души народни представители, присъствуват 100. Има законното число. Обявявам заседанието за законно и редовно.

**Н. Пждарев** (д): Искам думата по заседанието, г. председателю!

**Председателя:** Ще съобща по-рано отпуските, че тогава.

Председателството е разрешило отпуск на следните г. г. народни представители: на народния представител г. Никола Пенев 2 дена отпуск — 27 и 28 т. м. по домашни причини.

На народния представител г. д-р Калчо Консулов извинява направеното отсъствие на 26 т., поради закъснение на влака.

Какво ще кажете, г. Пждарев?

**Н. Пждарев** (д): Г. г. народни представители! Според правилника за вътрешния ред на Народното събрание, заседанията почват в 2 ч. след пладне. Народното събрание може да реши да почнат и преди обед, но това не значи, че трябва да траят само преди обед. Когато става такова изменение на реда в Народното събрание, за да бъдат правилни заседанията, необходимо е това изменение да се знае от всички народни представители, за да могат те да присъствуват на заседанието.

**Ю. Урумов** (з): Кой крие това нещо?

**Председателя:** Моля, председателството ще отговори.

**Н. Пждарев** (д): Аз знам, че сега има 100 души народни представители и заседанието може да бъде открито по кворум. Но ще трябва да признаете, че има много народни представители, които не знаят, че сега има заседание.

**От земеделците:** Как да не знаят? Да съседни тук снощи!

**Председателя:** Моля, г-да!

**Н. Георгиев** (з): Де съб били вчера, та да не знаят?

**Н. Пждарев** (д): Нима и за такъв един въпрос... (Възражения от земеделците. Глъчка)

**Председателя:** (Звжн) Моля, г-да, оставете го да се изкаже. Председателството ще отговори.

**Н. Пждарев** (д): Нима и по такъв един въпрос не може да се изкажем спокойно? Въпросът е за ред, г. г. народни представители!

**Ю. Урумов** (з): И ти за ред ще ми приказваш!

**Н. Пждарев** (д): Заседанието продължи снощи до 12 ч. Вие знаете, че всички народни представители не бяха тук...

**Ю. Урумов** (з): Да съб били тук!

**М. Дилианов** (з): Кой е виновен, че не съб били? Имаше ли кворум снощи, когато се закря заседанието?

**Н. Пждарев** (д): Народния представител може да отсъствува един ден, може да не се яви на заседание, със желание на следващия ден да бъде на заседанието. Отсъстващите сега не знаят, че днес преди обед има заседание, защото снощи заседанието се вдигна в 12 ч. и късно се определи тази сутрин да почне заседанието.

**В. Гарвански** (з): Вас банките ви интересуват.

**Н. Пждарев (д):** Разберете, че не могат да имат възможност всички да знаят това.

**Н. Ковачев (з):** Нима е длъжен председателя да търси народните представители всеки ден по къщите им, за да им съобщава: еди-кога ще има заседание?

**С. Дупаринов (з):** Нека се полигави малко.

**Н. Пждарев (д):** Моля ви се. — По такъв начин, ако вие приемете това, като практика в Народното събрание, ще имате много пъти случай да бъдете изненадани от управление, което би искало да прокара работи неприемливи от Народното събрание. Не казвам, че случаят е такъв, но във всеки случай не трябва...

**В. Гарвански (з):** Виждате ли крайните? (Сочи комунистите) Колко са? Те снощи до 12 ч. стояха.

**Н. Пждарев (д):** Колко са крайните? Има ли 37 от тях? Всичките ваши хора тук ли са? (Възражения от земеделците)

Затова, г. г. народни представители, аз смятам, че ние правим едно нарушение, което зле би се отразило върху хода на работите на Народното събрание. (Възражения от земеделците) Ако вие по такъв начин се отнасяте към народните представители, това показва, че местото ви не е тук, а в яхрите.

**С. Дупаринов (з):** Г. председателю! Защо търпите този човек и го оставяте да губи времето на Народното събрание?

**Председателя:** Г. г. народни представители! Съгласно конституцията, заседанията на Народното събрание днес се преустановяват за парламентарната ваканция. Всички г. г. народни представители знаят конституцията и приятелите на г. Пждарева знаят също, че днес ще се закрийт заседанията на Камарата; знае също и г. Пждарев, че в последните два дни в заседанията на Народното събрание ние имаме да прокараме два важни организационни закони и те бежа длъжни да присъствуват на тези заседания. Никой от председателството не им е разрешил да отсъствуват от вчерашното заседание, за да прави въпрос г. Пждарев, че те не знаели, че днес ще има заседание.

**Н. Пждарев (д):** По правилника те могат да отсъствуват.

**Председателя:** Ние не сме длъжни да ги търсим един по един и да обаждаме, кога ще стават заседанията, защото те трябва да знаят своя длъг. Народния представител е длъжен да стои през време на заседанието тук; само с разрешение на председателството може да отсъствува.

**Н. Пждарев (д):** А по правилника?

**Председателя:** Сега ние ще пуснем разсилните да ходят да ги търсят! За нас е важно, г. Пждарев, да имаме законния състав, за да законодателствуваме. А този състав го имаме.

**Н. Пждарев (д):** По правилника могат да отсъствуват и без ваше разрешение.

**Председателя:** Присъствуват повече от 100 души в заседателната зала — заседанието е законно, заседанието продължава.

Нжрвата точка от дневния ред е: трето четене законопроекта за допълнителен извънбюджетен (свръхсметен) кредит по бюджетите за финансовата 1921/1922 г. на обща сума 364.565.054 л.

Има думата г. докладчика.

**В. Мулетаров (к):** Г. председателю! Преди дневния ред, моля само две думи.

**Председателя:** Моля, моля, има думата докладчика г. Стефан Даскалов, за да прочете законопроекта.

**В. Мулетаров (к):** Г. председателю!

**Председателя:** Не Ви давам думата.

**В. Мулетаров (к):** Искам думата за лично обяснение. В вчерашното заседание г. министър Омарчевски ме нарече лжец...

**Председателя:** Оставете разправияте! Немате думата! Минахме вече на дневния ред.

**Некой от земеделците:** Какъв си, та ще искаш да давам лични обяснения? (Пререкание между земеделците и комунистите)

**Председателя:** Моля, немате думата.

**Докладчик С. Даскалов (з):** (Чете)

## „ЗАКОН

за допълнителен извънбюджетен (свръхсметен) кредит към бюджетите за финансовата 1921/1922 г. на обща сума 364.565.054 л.

„Чл. 1. Разрешават се на министрите допълнителни извънбюджетни (свръхсметни) кредити на обща сума 364.565.054 л., с които да се усилят разрешените кредити по съответните параграфи на бюджетите за финансовата 1921/1922 г., за да изплатят разходите, означени в приложената към настоящия закон подробна таблица\*) по министерства, дирекции и фондове, както следва:

### „I. По редовния държавен бюджет:

|                                                                           |              |
|---------------------------------------------------------------------------|--------------|
| 1. Върховно правителство:                                                 |              |
| а) Царски двор . . . . .                                                  | 2.070.000 „  |
| б) Народно събрание*) . . . . .                                           | 11.277.000 „ |
| в) Министерския съвет . . . . .                                           | 20.000 „     |
| г) Върхов. административен съд . . . . .                                  | 14.000 „     |
| 2. Държавни дългове . . . . .                                             | 37.922.000 „ |
| 3. Върховна сметна палата . . . . .                                       | 185.000 „    |
| 4. Министерство на външните работи и на изповеданията . . . . .           | 52.667.800 „ |
| 5. Министерство на вътрешните работи и народното здраве:                  |              |
| а) администрация и полиция . . . . .                                      | 8.824.354 „  |
| б) Дирекция на народното здраве . . . . .                                 | 29.779.274 „ |
| 6. Министерство на народното просвещение . . . . .                        | 4.802.124 „  |
| 7. Министерство на финансите . . . . .                                    | 19.869.130 „ |
| 8. Министерство на правосъдието . . . . .                                 | 19.163.560 „ |
| 9. Министерство на войната . . . . .                                      | 64.400.000 „ |
| 10. Министерство на търговията, промишлеността и труда . . . . .          | 52.502.100 „ |
| 11. Министерство на земеделието и държавните имоти . . . . .              | 12.830.170 „ |
| 12. Министерство на общите сгради, пътищата и благоустройството . . . . . | 2.328.176 „  |
| 13. Главна дирекция на трудовата повинност . . . . .                      | 10.270.000 „ |
| 14. Главна дирекция на железниците и пристанищата . . . . .               | 20.873.900 „ |
| 15. Главна дирекция на пощите, телеграфите и телефоните . . . . .         | 14.306.910 „ |

Всичко по редовния държавен бюджет. 364.105.498 „

### II. По бюджетите на фондовете:

|                                                                     |           |
|---------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1. Пенсионен фонд по гражданското ведомство . . . . .               | 118.519 „ |
| 2. Пенсионен фонд по военното ведомство . . . . .                   | 237.037 „ |
| 3. Фонд за пенсиите на служащите при изборните учреждения . . . . . | 104.000 „ |

Всичко по бюджетите на фондовете . . . . . 459.556 л.

А всичко допълнителни кредити . . . . . 364.565.054 л.

Забележка. Дневните пари на народните представители се определят на 250 л. дневно от 28 октомври 1921 г.

Чл. 2. Разходите, разрешени с настоящия закон, да се покриват от редовните приходи и от икономите по бюджета за 1921/1922 финансова година.

Чл. 3. Разрешава се на министрите да оформят и изплатят до 30 юний 1922 г. поетите по неоформени и неизплатени ангажменти по бюджетите за 1920/1921 финансова година от свободните кредити по съответните разходни бюджетни параграфи за същата година. Тия разходи да се отнесат към бюджета за 1920/1921 финансова година.

\*) Подробната таблица, заедно с приетата добавка към § 47 по Министерството на правосъдието, виж на страници 1024 и 1030 от дневниците.

Чл. 4. Разрешава се на министрите да изплатят дълговете за минали години, за които разрешени кредитите не са стигнали, както следва:

#### I. По редовния държавен бюджет:

|                                                                                  |              |
|----------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| По Министерството на външните работи и на изповеданията . . . . .                | 1.300.000 л. |
| По Министерството на вътрешните работи и народното здраве:                       |              |
| а) администрация и полиция . . . . .                                             | 5.041.653 „  |
| б) Дирекция на народното здраве . . . . .                                        | 2.580.864 „  |
| По Министерството на народното просвещение . . . . .                             | 564.780 „    |
| По Министерството на финансите . . . . .                                         | 9.234.100 „  |
| По Министерството на правосъдието . . . . .                                      | 3.148.560 „  |
| По Министерството на войната . . . . .                                           | 15.705.000 „ |
| По Министерството на търговията, промишлеността и труда . . . . .                | 800.071 „    |
| По Министерството на земледелието и държавните имоти . . . . .                   | 1.578.864 „  |
| По Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството . . . . . | 1.018.373 „  |
| По Главната дирекция на железниците и пристанищата . . . . .                     | 3.885.040 „  |
| По Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните . . . . .               | 550.000 „    |

#### II. По бюджетите на фондовете:

|                                                    |           |
|----------------------------------------------------|-----------|
| Пенсионен фонд по гражданското ведомство . . . . . | 30.000 л. |
| Пенсионен фонд по военното ведомство . . . . .     | 70.000 „  |

Забележка. Тия кредити влизат в общия допълнителен кредит 350.865.054 л. и са вписани в подробната таблица към чл. 1 от настоящия закон; сжщите да не се сметат за отделни.

Чл. 5. Кредита 3.000.000 л. по § 21 на бюджета за 1921/1922 финансова година на Главната дирекция на трудовата повинност се намалява с 1.500.000 л., с която сума се увеличава кредита по § 15 на сжщия бюджет, независимо от допълнителните кредити по таблиците към чл. 1 от настоящия закон.

Така сжщо кредитите по § 6 на сжщата дирекция се намаляват с 1.500.000 л., сж която сума се увеличава кредита по § 7.

На сжщата дирекция, сжгласно чл. 10 от закона за бюджета, отчетността и предприятията, се разрешава да си достави от кредита по § 15: 1) пълна инсталация с разни машини, уреди и пр. за една модерна общарска работилница; 2) пълна инсталация с разни машини, уреди и пр. за една модерна тухларска фабрика; 3) нови камиони и 4) една стабилна парна машина с една динамомашина за произвеждане на електричество.

Чл. 6. Определя се от 1 януарий 1922 г. дневният оклад за храна на войниците по 14 л., на юнкерите по 15 л., на граничните войници по 16 л. и за храна на добитъка по 18 л.

Чл. 7. Определя се от 1 януарий 1921 г. дневният оклад за храна на учениците при държавните земеделски училища и стопанства по 10 л. и за работниците при сжщите по 8 л.

Чл. 8. Ковчежниците при войсковите части, управления и учреждения сж органи на Министерството на финансите. Сжщите се назначават от министъра на финансите по предложение от бюджета-контролния отдел при Министерството на войната и сж под непосредствения контрол на домакинните и началниците на частите, управленията и учрежденията.

Чл. 9. След като се изразходват окончателно кредитите по букви а, б, в, г, д, е, ж, з, и към чл. 1 от закона за извършен свръхсметен кредит от 800.000.000 за извършените разходи поради войната, разрешава се останалите неизплатени разходи по тия букви да се изплатят от общия кредит 550.050.000 л. по чл. 1 на сжщия закон.

Чл. 10. Таксите за материалите употребявани в митниците се увеличават, както следва:

|                                                              |      |
|--------------------------------------------------------------|------|
| а) за манифести и извлечения от тех . . . . .                | 5 л. |
| б) всекакъв вид декларация . . . . .                         | 5 „  |
| в) за пътничски, касови и депозитни квитанции . . . . .      | 3 „  |
| г) за транзитни, транспортни и новоизносни листове . . . . . | 3 „  |
| д) за позволителни за товарене стоки . . . . .               | 5 „  |
| е) актове за обмитване пощенски колетти . . . . .            | 3 „  |
| ж) всекакви други бланки . . . . .                           | 3 „  |
| з) за полагане на един печат заменящ пломбата . . . . .      | 3 „  |
| и) за една голема пломба . . . . .                           | 5 „  |
| к) за една малка пломба . . . . .                            | 3 „  |

Чл. 11. Задължават се жилищните комисии, сжгласно чл. 14 от закона за облекчение на жилищните нужди от 1921 г., да унищожат от 1 януарий 1922 г. решенията си по отношение наемите за здания, в които се помещават държавни учреждения. След тая дата наемите на такива здания за времето от 1 януарий 1922 г. наетне да се определят от специалните при Министерството на финансите комисии и подкомисии в градовете и селата на наемане на здания. На сжщите тия комисии се вменява в дълг да имат пред вид годността на зданието, разходите направени и правени от притежателя му за приготвяване към службата, за ремонт и пр., но винаги с оглед на държавните средства.

В никой случай, не се допуска определянето на по-висок наем от нормата предвидена в чл. 12 от закона за облекчение жилищните нужди от 1921 г.

Чл. 12. Аванса 5.000.000 л., който се отпуска срещу разписка от държавното сжкровище, сжгласно чл. 75 от закона за трудовата поземелна собственост на сжщата дирекция се увеличава на 15.000.000 л., като 5.000.000 л. трябва да се върнат на сжкровището до края на финансовата 1922/1923 г., а останалите 10.000.000 л. — до края на финансовата 1923/1924 г.

Чл. 13. Чл. 50 от закона за бюджета за 1921/1922 финансова година се отменява от 1 април 1922 г.

Чл. 14. Постановленията на чл. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 и 13 от настоящия закон имат сила и действие, докато не бъдат отменени пак сжс закон.

**Председателя:** Има думата г. министъра на финансите.

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Една малка поправка трябва да стане въ кредита за Народното сжбрание по Държавния сжд. Пресметнал бех, че заседанията на последния могат да свършат по-рано от изтичането на финансовата година; но както вървят работите, изглежда, че могат да продължават до края на март и за да не става нужда да искаме допълнителен кредит, заради туй сега се увеличава кредита с 300.000 л. и в такъв случай общата сума в края вместо 364.565.054 л. ще стане 364.865.054 л.

В чл. 14, където се казва: (Чете) „Постановленията на чл. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 и 13 от настоящия закон имат сила и действие докато не бъдат отменени пак сжс закон“, след изброяването на чл. 6—13 трябва да се прибави „и забележката към чл. 1“, т. е. члена става така: (Чете) „Постановленията на чл. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 и 13 и забележката към чл. 1 от настоящия закон имат сила и действие, докато не бъдат отменени пак сжс закон“.

Най-после имам да направя предложение да се впише в законопроекта нов чл. 13, а пак сегашните чл. 13 и 14 както сж в проекта ще станат чл. 14 и 15. Този чл. 13, който се диктува от взаимността, която трябва да съществува между нас и другите държави спремо нашите и чужди подданици при визата на паспорти в легациите и консулствата, има следното съдържание: (Чете) „Българските легации и консулства в странство сжбират за виза на паспорти на чужди подданици такси, равни на ония, сжбирани от съответните държави, дето се намират легациите и консулствата, за виза на паспорти на български подданици“. Какъто вземат се от нашите подданици, такова ще вземаме и ние от тех.

**А. Ляпчев (д):** Но тук от нашите подданици, па и от всичките се взема много от господата в градоначалството, г. министре. Обираг света!

**Министър М. Турлаков:** Тук, в градоначалството, ли вземат много?

**А. Ляпчев (д):** Справете се и ще видите. Вземат се с хилядници, и с десетки хилядници.

**Министър М. Турлаков:** То е определено по закон.

**А. Ляпчев (д):** Да, то по закона е определено, но постъпват по другия закон.

**Председателя:** Които приемат направените предложения на г. министъра на финансите, както се прочетоха, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Сжбранието приема.

**С. Костурков (р):** Всеко едно предложение трябва отделно да се гласува, г. председателю, а не всичките вкупом.

Д-р К. Консулов (з): По-бързо да стане тая работа.

Л. Кандев (к): Сега поне не е 12 ч.!

С. Костурков (р): То има ред в тая работа.

Председателя: Благодаря за напомняването, г. Костурков.

Л. Кандев (к): Вчерашния ден беше наметен.

Председателя: Които приемат на трето четене законопроекта за допълнителен извънбюджетен (свръхсметен) кредит към бюджетите за финансовата 1921/1922 г. на обща сума 364.865.054 л., моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Собранието приема.

Втората точка от дневния ред е: трето четене законопроекта за разрешение на Българската народна и Българската земеделска банки да основат една Интернационална банка на България.

Има думата г. докладчика.

Докладчик И. Гетов (з): (Чете).

### „ЗАКОН

за разрешение на Българската народна банка и Българската земеделска банка да основат една Интернационална банка на България.

Член единствен. Разрешава се на Българската народна и на Българската земеделска банка да основат една Интернационална банка на България с главно седище в София, клонове и агенции въ страната и странство.

Главната цел на банката ще бъде да съдействува с организацията и средствата си за улеснение и поощрение на българската международна търговия. Тя ще кредитира във България и в странство занимаващите се с износ и внос от и за България сдружения, търговски дружества, фирми, организации и пр. — български подданици.

Банката се учредява под формата на едно българско акционерно дружество, подчинено на българския търговски закон.

Първоначалните му основатели ще бъдат Българската народна банка и Българската земеделска банка, за която цел им се разрешава да участват: Българската народна банка с 10.000.000 лева и Българската земеделска банка с 5.000.000 лева. Размера на това участие впоследствие, при увеличение на капитала на тая банка, може да бъде удвоен, без да се иска ново законодателно разрешение. Изработването и приемането устава на дружеството, размера на дружествения капитал, условията на подписката, начина на вноските, се определят от първоначалните ѝ основатели в учредителното събрание с предварителното съгласие на министъра на финансите, комуто се възлага изпълнението на настоящия закон\*.

Председателя: Ще гласуваме. Които приемат на трето четене законопроекта за разрешение на Българската народна и Българската земеделска банки да основат една Интернационална банка на България, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Собранието приема.

Минаваме към третата точка от дневния ред — трето четене законопроекта за държавните служители. Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчик И. Гетов (з): (Чете)

### „ЗАКОН

за държавните служители.

#### Глава I.

#### Общи наредби.

Чл. 1. Държавни служители, в смисъл на настоящия закон, сж лицата, назначени на държавна служба с месечна или годишна заплата.

Не се сметат държавни служители лицата, повикани да извършат отделна работа срещу надница или срещу общо определено възнаграждение.

Чл. 2. Длъжностите на държавните служители сж означени и разделени на категории, групи и класове в таблиците приложени към настоящия закон\*.

Длъжностите в всеко държавно учреждение и броят на служителите, които ги заемат, се определят с отделни за всеко ведомство щатове, приети с законите за устройството на ведомства или с специални закони.

Щатът за служителите в Царския двор се одобрява от Министерския съвет.

В щатове се означават и длъжностите, за които е невъзможно да се определи броят на служителите, които ще ги заемат. Броят на тия служители се определя ежегодно в държавния бюджет.

Ведомства, които нямат щатове, сж длъжни да изработят такива, по приложения образец № 1, в продължение на три години, сметано от 1 януарий 1922 г.

Чл. 3. Нови длъжности, непредвидени в щатове, се създават със закон, в който се определя в коя категория и група по таблицата спадат.

Артистите от Народния театър и опера не се класират според таблиците за заплатите на държавните служители. Всички други държавни служители, по каквито и кредити да получават заплатите си, се класират и получават заплатите си по същите таблици.

Това не се отнася до временния персонал, който се назначава в извънредни случаи според нуждата, за една определена работа и се уволнява след привършването ѝ, за който цел се предвижда в бюджета особен кредит.

Чл. 4. Сумите, нужни за издържане на държавните служители, според категориите и класовете, в които спадат, се предвиждат в държавния бюджет.

#### Глава II.

#### Назначения, премествания и уволнения.

Чл. 5. Всеко лице, което иска да заеме държавна служба, трябва да отговаря на следните условия:

- а) да е български подданик;
- б) да отговаря на възрастта, предвидена по специалните закони на ведомствата;
- в) да не е лишено от граждански и политически права;
- г) да не се намира под запрещение;
- д) да не е осъждано за: лъжовна клетва, лъжесвидетелстване, измама, кражба, злоупотреба с доверие, умислено банкрутство, престъпление по служба или адвокатство, подправка на документи или държавни ценности и знаци;
- е) да не е обявявано за неспособност или, ако е обявявано, да му сж повърнати правата;
- ж) да не страда от некая заразителна или мъчно изцерима болест и да нема физически недостатъци, които би пречили на службата, и
- з) да отговаря на особените условия, определени в надлежните закони и правилници, за длъжността, на която иска да бъде назначен.

На длъжности, за които се изискват специални теоритически и практически познания, може да се назначават и чужденци, ако нема български подданици с такива качества, но само с разрешение от Народното събрание и за срок не повече от 3 години.

Чл. 6. Всеко лице, което иска да бъде назначено на държавна служба, подава писмена молба, в която се означава: име и презиме; месторождение; възраст; вероизповедание; образование и къде е получено; занятието, което лицето е имало до тогава, и колко време го е упражнявало; чуждите езици, на които говори и пише; семейно положение: женен, женен или вдовец, колко малолетни деца или братя и сестри, или стари родители има, които издържа. В молбата се означават и документите, които се прилагат — свидетелства или удостоверения: училищно, кръщелно и за военна или трудова повинност, за подданство, за честност и съдимост, за материално състояние и медицинско, издадено от лекар на ведомството, по което се иска служба, или, ако нема такъв, от лекар на държавна служба. Лекарите сж длъжни да изпълняват формулярите-образци, установени от ведомствата в специални закони и наредби.

Лице, което по-рано е заемало държавна или изборна служба, представя и служебната си книжка и заверен препис от заповедта или съобщението, от които да се виждат причините за уволнението или напускането.

Чл. 7. Всеко ведомство определя в специалните си закони за кои длъжности е потребен стаж, ученичество или практиканство, срокът и условията им.

Необходимия брой, както и условията, на които трябва да отговарят кандидатите за стажанти, ученици или практиканти, се обявяват своевременно при всеко приемане.

\* Щатните таблици виж на стр. 379 от дневниците.



Стажантите, учениците и практикантите не сж платни служители и немаат по бюджета на ведомството определено местослужение. За тех се предвиждат в бюджетите на ведомствата общи кредити, от които им се плаща заплата определена в таблицата за заплатите на државните служители, приложена към настоящия закон.

Чл. 8. Стажантите, учениците и практикантите, след като преминат срока и издържат с успех изпитите, предвидени в законите на ведомството, се назначават на платна длъжност, при ваканция, по реда на показания успех. Пропадналите най-много по два предмета се допускат на втор изпит само по тия предмети, а пропадналите на повече от два държат втор изпит по всички предмети в следващата изпитна сесия. Неиздържалите втори изпит не се допускат вече на такъв.

Времето, изслужено в стаж, ученичество и практиканство, не се смета за старшинство при класирането.

Чл. 9. Стажантите, учениците или практикантите могат да заемат платна длъжност и преди да сж преминали определения срок и издържали установените изпити, но само когато сж изслужили, при доказана подготовка, най-малко три месеца и нема редовни кандидати за длъжността. Въ такъв случай те се назначават за временно изпълняващи длъжността.

Такива стажанти, ученици или практиканти не се освобождават от задължителния срок и от изпити и получават заплатата на началния клас на категорията, в която е длъжността, а старшинството им почва от датата на назначението им за титуляри.

Чл. 10. На длъжности, за които не е предвидено стаж, ученичество или практиканство, може да се назначават лица отговарящи на образователния ценз, но служат шест месеца като изпълняващи длъжността и се утвърждават отпосле само по атестация от началството. Времето изслужено като изпълняващ длъжността не се смета за старшинство при класирането.

Чл. 11. Не може да бъде назначен на длъжност кандидат, който нема нито образователния, нито служебния цензове, изисквани за длъжността.

На длъжности, за които нема кандидати с изисквания образователен ценз, може да се назначават и лица с по-малък такъв, но ако имат служебния ценз. В такъв случай те получават заплатата по чл. 31 алинея първа.

На длъжности, за които нема кандидати с изисквания служебен ценз, може да се назначават и лица с по-малък такъв, но ако имат образователния ценз. Такива кандидати се назначават за изпълняващи длъжността, докато навършат годините за служебния ценз. Дотогава те получават заплатата по чл. 31, алинея втора.

Чл. 12. Всеко ведомство определя в законите си, за кои длъжности се изискват изпити. Последните се произвеждат съгласно с наредбите по надлежните ведомства.

Чл. 13. Назначаването на служба става с указ или със заповед от министра или от началника на учреждениято, според специалните закони на ведомствата.

Назначаването и увольняването на служителите въ Царския двор се регистрира със заповед от интенданта на гражданата листа и своевременно се съобщава на министра на финансите.

Ни едно лице не може да бъде назначено на две или повече отделно плащани државни длъжности.

За всяко встъпване в длъжност се съставя акт. Датата на акта не може да е по-ранна от датата на указа или заповедта за назначението.

За всеки државен служител се държи служебен списък според наредбите на надлежното ведомство.

Чл. 14. Преместване на друга длъжност в същото местослужение или другаде се допуска:

- а) по собствено желание, ако службата позволява;
- б) по дисциплинарен ред (чл. 75, п. 5);
- в) при повишение в по-горен клас на същата длъжност или на по-горна длъжност, ако по щата на учреждениято, гдето е служител, не се допуска такъв клас, или не е предвидена такава длъжност;
- г) поради намаление на персонала, откриване нови длъжности или учреждения или поради нужда от засилване персонала другаде; и
- д) в интереса на службата с мотивирана заповед.

Чл. 15. Уволнението на државните служители става от началството, което ги е назначило, в следните случаи:

- а) по собствено желание;

б) по продължително боледуване или неизцерима болест, която би му пречила за изпълнение на службата му или е заразителна, констатирана с медицински акт от двама лекари, от които поне единия на државна служба;

в) по пределна възраст — 60 години, ако в специалните закони на ведомствата не се определя друга възраст;

г) когато с присъжда, влезла в законна сила, сж осъдени за едно от престъпните деяния, изброени в чл. 5 от настоящия закон, или сж лишени от правата, изброени в чл. 30 от наказателния закон;

д) когато с влезло в законна сила решение сж признати за разточителни;

е) за стачка;

ж) по дисциплинарен ред (чл. 81), и

з) в интереса на службата.

## Глава III.

### Задължения.

Чл. 16. Всеко лице, назначено на служба, е длъжно да се яви на работа най-късно до десет дни след получаване официално съобщение за назначението си; иначе се смета, че се е отказало от назначението.

Този срок, сметан от деня на предаване старата длъжност, важи и за лица, които се местят в друго местослужение, освен ако сж получили отпуск.

Чл. 17. Лице, което за пръв път се назначи на државна служба, е длъжно, преди да встъпи в длъжност, да положи пред прекоето си началство следната клетва:

„Късна се в името на единого Бога, че ще пазя светото и ненарушимо законите на државата, ще изпълнявам длъжността си без всеко пристрастие, ще пазя тайните на службата и ще постъпвам във всичко честно и справедливо, като помня, че за всичко ще давам отчет пред Бога и пред законитѣ. Амин“.

Клетвения лист, подписан от служител, се прилага към служебния му списък. Ако назначения не даде клетва, смета се, че се е отказал от службата.

Забележка. Заварените на служба от този закон државни служители, които не сж положили клетва, сж длъжни да положат такава най-късно десет дни от влизането на закона в сила.

Чл. 18. Државния служител трѣбва да изпълнява длъжността си точно, честно и усърдно, като се съобразява със законите, наредбите и наставленията на началството си. Той е отговорен за несвоевременното извършване на възложената му работа.

При изпълнение на службата си и вън от нея, той трѣбва да се държи примерно и достойно за призванието си и да бъде трезвен, строго нравствен, вежлив и услужлив към публиката.

Чл. 19. Државния служител отговаря пред државата, съгласно с общите и специални закони и наредби, за причинените вреди и загуби, ако умишлено или по небрежност наруши своите обязанности или ако извърши сам, допусне, или заповеда да се извърши беззаконие.

Иска на државата се покрива с давност след пет години, сметано от датата, когато на учреждениято, което има право да предявява иска, сж станали известни причините от виновния вреди и загуби, а при липса на уведомяване — след изтичане десет години от извършване на деянието.

Ако за причинените вреди и загуби, поради нарушение служебни обязанности от страна на служител, државата трѣбва да обезщетя трето лице, то пет годишният срок за давност тече, от когато државата признае обезщетението или бъде осъдена да го заплати.

Чл. 20. Државните служители не могат да бъдат притежатели, издатели или редактори на политически вестници и списания; нито да вземат активно участие въ политическите партийни агитации и манифестации.

Тѣ не могат да упражняват занятие или да заемат длъжности, които сж непристойни или несъвместими със службата или пречат за съвместното и акуратно изпълнение на служебните им обязанности.

Така също не могат да бъдат притежатели на парично подпомагания или гаранции от државата концесии, да се занимават с адвокатство и търговия, нито да бъдат членове на управителни и проверителни съвети на банки и търговски дружества.

Чл. 21. На всеки државен служител може, в случай на нужда, да бъде възложено да извършва, освен своята, и работата на друг отсъстващ државен служител,

без да му се плаща за това, но за време не повече от три месеца.

Чл. 22. Държавния служител не може да дава преписки от официални книжа без разрешение от началника на учреждениято.

Той е длъжен да пази тайна по служебните дела, които му са поверени или му са станали достъпни по служба, както и по онези служебни наредби, за които му е предписано от началника му. От това задължение не се освобождава и след като престане да служи.

Чл. 23. Държавните служители не могат да дават мнения и съвети на частни лица по въпроси, които засегат материалните интереси на държавата по ведомството, по което те служат. По искане обаче на съдебните власти, те са длъжни да дават мнения и заключения.

Чл. 24. Всеки държавен служител, който има подчинени, е длъжен да ръководи лично работата им и да бди за правилното ѝ извършване, както и да се грижи за запазване правата и интересите им в кръга на службата, но не може да им дава заповеди по дела, които не се отнасят до службата.

Чл. 25. Държавните служители дължат в служебните си отношения послушание и почитание към по-горните си; те са длъжни да се обръщат към началниците си по служебни им чин, а не по име.

По служебни дела държавните служители се обръщат към непосредственото си началство. Към по-горното началство те могат да се отнасят само да предявят правото си за повишение, да дадат обяснения по некое оплакване, подадено против тях, или нък сами да се оплачат от прето си началство.

Чл. 26. Държавните служители са длъжни да носят при изпълнение служебните си обязанности, установеното облекло, въоръжение или служебни знаци.

Те могат да носят чуждестранни ордени само с разрешение, дадено с указ, по предложение от министъра на външните работи и на изповеданията.

Чл. 27. Занятията на държавните учреждения траят 8 часа дневно. Служебното време се разпределя за всеко учреждение със заповед от надлежния министър или надлежното управително тело, или според специалните наредби по ведомството.

При изпиредна работа, петърпяща отлагане, началника на учреждениято може да продължи занятието повече отъ определеното време.

По ведомства с нощен труд, работното време може да бъде и повече от 8 часа дневно и се разпределя според специалните наредби на ведомството.

Чл. 28. Държавните служители са длъжни да се намират през всичкото определено за занятие време в учреждениято или местото, гдето им е службата; те не могат без разрешение да напускат местослужението си (община, околия, окръг).

Когато който служител си подаде оставката, той не може да напусне работата си, додето тя не бъде приета; иначе подлежи на глоба в размер на една четвърт от заплатата му, или губи правото да постъпи на държавна служба в течение на една година. Обаче оставката му трябва да бъде приета в срок от двадесет дни.

Чл. 29. Държавни служители, за службата на които се изисква гаранция, са длъжни да дадат такава съгласно специалния закон.

#### Глава IV.

#### П р а в а.

##### а) Заплата и представителни пари.

Чл. 30. Заплатите на държавните служители, които заемат предвидените по щатове длъжности, се определят в таблиците за заплатите, приложени към настоящия закон, а заплатите или надниците на служителите, които се назначават от общи кредити по бюджета, се определят в специални наредби по надлежните ведомства или в заповедите за назначаването им, в кръга на размера, установен в бюджета.

Съдните при военните съдилища получават заплати каквито са определени в таблиците за съдните по гражданското ведомство, като Военния касационен съд се приравня с апелативен съд и останалите се приравняват съответно.

Определените по щатове заплати не може да се увеличават или намаляват освен със закон.

Заплатите на министрите се определят в годишния бюджет на държавата.

За бележка. Класираните по досегашните таблици държавни служители, длъжностите на които остават в същите категории, както и последните да са преименувани, нема да се прекласират след влизането в сила на настоящия закон, а запазват досегашните си класове. Ще се прекласират по досегашната наредба за класиране загварени персонал само ония служители, длъжностите на които са преместени в друга — по-горна или по-долна категория, или са в същата категория, но им са изменени служебните ценове. Ако на който от служителите, които ще се класират по таблиците, приложени към този закон, се следва по-малка заплата от тази, която получават при влизане на закона в сила, запазват получаваните си заплати, докато изслужат времето, необходимо за да добият правото на тия заплати и да бъдат повишени в по-горен клас.

Чл. 31. Когато се назначат по чл. 11 на длъжност лица с по-малък образователен ценз, от изслужените им години се намалява толкова, колкото са нужни за попълване образованието им.

Когато се назначат на длъжност лица с по-малък служебен ценз, те получават заплата, която им се следва по класа, определен в надлежната категория, според изслужените години и заеманите длъжности. Ако длъжността, на която са назначени, е от по-горна категория, в никой случай не може да получат заплата по-малка от началната за тая категория. Когато следвателно се по изслужените години и заеманите длъжности заплата е равна или по-голема от началната заплата на по-горната категория, служителът по старшинството си от по-долната длъжност, съгласно с предписанието на чл. 41, а когато тя е по-малка — получава началната заплата на по-горната категория без никакво старшинство.

Чл. 32. При централните управления се учредяват, с участие на представител на бюджетно-контролните отделения, комисии, които предварително класират новоназначените и подлежащите на повишение в по-горен клас.

Ведомствата могат да назначават комисии за тази цел и при подведомствените си учреждения, състава на които комисии се определя съгласно с министъра на финансите.

За класирането на новоназначените се вземат протоколни решения, които не подлежат на утвърждение. За повишенията в по-горен клас се издават заповеди, визиращи предварително от бюджетно-контролното отделение.

Недоволните от решенията на комисии по класирането при подведомствени учреждения могат да обжалват решенията им в двуседмичен срок от деня на съобщението пред комисии в централните управления. Жалбите се подават чрез първите комисии, които ги изпращат с нужните сведения и обяснения. Недоволните от решенията на комисии при централните управления могат да обжалват решенията им в едномесечен срок от деня на съобщението пред надлежния министър. В такъв случай се произнася втора комисия, решенията на която са окончателни.

Чл. 33. Всеки новоназначен държавен служител захваща да получава заплата от деня, в който встъпи в длъжност. Министрите получават заплата от деня на назначението им. Назначените на служба в чужбина, могат да получават заплатите си от деня на назначението, ако това е споменато в указа или заповедта за назначението им.

Преместените, повишените и назначените на друга длъжност държавни служители получават заплатата за предишната си длъжност и за деня, в който я напуснат, а от следния ден захващат да получават заплата за новата си длъжност.

Чл. 34. Когато един държавен служител изпълнява временно друга по-горна длъжност, титуляра на която отсъства повече от три месеца, получава за времето над три месеца допълнителна заплата за тази длъжност или, ако такава нема — възнаграждение равно на разликата между заплатите на наличните класове на категориите. А когато изпълняваната длъжност е без титуляр, дѣтото, което я изпълнява, получава допълнителната заплата или възнаграждението, ако я изпълнява повече от един месец.

Чл. 35. Заплатите се изплащат помесечно след 25 число на всеки месец, като при изчисляването им месеца се брои винаги 30 дни. За уволнените и починалите след 25 число на месеца не се изисква да бъдат връщани сумите за до края на месеца.

Назначените на длъжност в чужбина могат да получат заплата си за първия месец предварително.

Чл. 36. Върху заплатите може да се налага секвестър по реда и размера, определени в закона за гражданското съдопроизводство. Тъ не може да се продават или прехвърлят другиму; извършена продажба или прехвърляне се сметат недействителни.

Чл. 37. Представителни пари получават държавните служители, които заемат която от длъжностите, показани

в списъка, приложен към тоя закон, от деня, в който сж заели такава длъжност. Те им се плащат едновременно сжс заплатите. Размерите им се определят в годишния бюджет на държавата.

Директорите на земеделските училища и висши курсове, при които има стопанства, и директорите на заводите и депата за разплодници получават безотчетни пари за посрещане посетители на стопанствата в размери, определени в годишния бюджет на държавата.

Чл. 38. През време на отпуск или командировка за повече от 15 дни представителните пари се плащат в половин размер; втората половина се плаща на заместника или, ако нема такъв, остава в полза на държавното скровище.

В случаите по чл. 62 след изтичане на 45 дни представителните пари не се плащат.

Когато длъжност, за която се предвиждат представителни пари, е свободна (незаета), на лицето, което я изпълнява се плащат пълно представителните пари.

Чл. 39. Представителните пари се освобождават от всекакви данъци и вржнини. Върху тях не може да се налага секвестър и не може да се продават или прехвърлят другиму.

#### б) Повишения.

Чл. 40. Повишението в по-горен клас на една и сжща длъжност за изслужено време за всички категории става сжгласно с условията, предвидени в законите на отделните ведомства, след три пълни изслужени години.

Остатъкът от изслуженото време, в случай на прекъсване службата, се взема под внимание при повишаване в клас на повторно назначения служител.

За длъжности, за които повишението по клас не става чрез изпити, всеко трето повишение в по-горен клас става само след атестация, по изработена за всеко ведомство наредба.

Чл. 41. Повишението от една в друга по-горна сродна длъжност, за заемането на която не се изисква специално установен изпит, става само ако служителя притежава изискваните за по-горната длъжност образователен и служебен цензове и то въз основа на атестация, дадена по изработена за всеко ведомство наредба. Ако по-горната длъжност е от сжщата категория на по-низката, повишениия служител си остава в сжщия клас. Ако ли тя е от по-горна категория, на повишениия служител се присвоява оня клас за сжщата длъжност, сжответната заплата на който е непосредствено по-голема от заплатата на класа му в по-низката длъжност. В такъв случай от старшинството на служителя, което е имал в класа на длъжността, от която иде се признава най-много за един клас, но само ако заплатата по клас, която му се определя в новата длъжност, е равна или по-малка от заплатата, която би получил за следващия клас на категорията от която иде, ако ли определената му в новата длъжност заплата е по-голема — не се признава никакво старшинство. При повишаване на длъжност в първа категория смета се и прибавката за длъжността, от която иде.

Чл. 42. Когато един служител преминава от една длъжност в друга сродна от сжщата категория запазва класът, а когато преминава на друга несродна длъжност от сжщата категория или на длъжност от по-долна категория, той се прекласирава.

Отделните ведомства определят кои служби се зачитат за сродни с наредби, одобрени от надлежните министри, след като се вземе сжгласието на Министерството на финансите.

#### в) Отпуски.

Чл. 43. Всеки държавен служител има право, през течение на една календарна година, на отпуск с пълна заплата до един месец, ако е изслужил поне шест месеца. Този отпуск се дава независимо от отпуса по следващия член. Служител, който не се е ползвал с отпуск в продължение на три години, има право на отпуск до два месеца с пълна заплата. Ако служител, който е използвал правото си на отпуск с заплата, има нужда, по уважителни причини, от повече отпуск, може да му се разреши такъв, без право на заплата, най-много до един месец.

Държавни служители, които, по законите на надлежните ведомства, се ползват с летни ваканции, немаат право на отпуск по този член.

За отпуските на държавните служители в чужбина се допускат изключения предвидени в специалните закони.

Чл. 44. Всеки държавен служител, в случай на доказана болест, има право на отпуск до три месеца с пълна заплата, независимо от отпуса по предходния член. За тежки и опасни болести, които изискват продължително лекуване, служителя може да получи отпуск до шест месеца, ако е служил поне три години.

В случай на злополука или заболяване от туберкулоза при изпълнение на службата, държавните служители може да получат отпуск по болест до шест месеца с пълна заплата, независимо от изслуженото време.

Отпуск по болест за повече от един месец през годината се разрешава въз основа на протокол от комисия, сжстояща от двама лекари, от които поне един на държавна служба, и от представител на учреждението, в което служи заболялия.

Чл. 45. Началника на учреждението може да разрешава отпуск най-много до десет дни през течение на една година. Отпуск за повече от десет дни се разрешава само от началството, което е назначило служителя.

На служителите назначени с указ отпуск се разрешава от надлежния министър.

През летния сезон може, ако службата допуща, да се разрешава отпуск едновременно най-много на една четвърт от сжстава на едно учреждение.

Чл. 46. В молбата за отпуск се означава колко отпуск се иска, по какви причини и къде ще се използва.

При отиването и след завръщането си от отпуск служителят е длъжен да се яви за това на своето началство.

Отпуските се записват в служебните списъци.

Чл. 47. Служител, който отсъствува от служба до десет дни без отпуск и не представи уважителни причини, се лишава по административен ред от заплата за дните, през които е отсъствувал. За отсъствие повече от десет дни, без да сжобщи причините, служителя се уволнява по административен ред по доброволно напуцане на длъжността; ако ли представи причини, по началството му ги намери за неуважителни, може да поиска уволнението му по дисциплинарен ред.

Чл. 48. Служител, който бжде повикан за отбиване временната трудова повинност или други подобни, получава заплатата си през всичкото време, без да губи правото си на отпуск по чл. чл. 43 и 44.

#### г) Пътни и дневни пари.

Чл. 49. Всеки държавен служител, който се командирова по служебна работа, получава пътни пари за преминаването разстояние и дневни пари за времето на командировката.

Пътните и дневните пари се отпускат по два начина, безотчетно и по сметка.

Чл. 50. Безотчетни пътни и дневни пари получават ония държавни служители, които за изпълнение на службата си, сж длъжни, по наредбите на надлежното ведомство, да извършват постоянни или периодически обиколки в определени райони (окръжи, околии, участъци и др.).

Размерите на безотчетните пътни и дневни пари се определят в специалните закони или в бюджета и се отпускат помесечно.

Чл. 51. Когато едно и сжщо лице завежда едновременно два района, получава безотчетни пътни и дневни пари само за района, на които е титуляр, а за другия, който завежда временно, получава пътни и дневни пари по сметка.

Когато служител, който получава безотчетни пътни и дневни пари, се командирова, въз от своя район, или в своя район, но по работа, невлизаща в неговите преки длъжности, получава пътни и дневни пари по сметка.

Чл. 52. Когато служител, който получава безотчетни пътни и дневни пари, отсъствува в отпуск или е в командировка с пътни и дневни пари по сметка до 15 дни включително, не се лишава от безотчетните, а когато отсъствува по сжщите причини повече от 15 дни, безотчетните пари за това време се плащат на заместника му или, ако нема такъв, остават в полза на държавното скровище.

Чл. 53. Пътни и дневни пари по сметка се плащат на всеки държавен служител, който се мести от едно местослужение на друго не по негово желание, или се командирова по служебна работа въз от своето местослужение на разстояние по-големо от 3 км.

На уволнените държавни служители се плащат пътни пари за отиването им до постоянното им местожителство, освен ако сж уволнени по техно желание или по дисциплинарен ред.

На държавни служители в чужбина се плащат пътни пари по сметка и при назначаването им — за отиване до местослужението, и при уволняването им — за завръщане във България.

Чл. 54. Пътните пари по сметка се плащат по следната таблица:

| Служители             | По желез-<br>ница би-<br>лет от | По пара-<br>ход би-<br>лет от | С кола или<br>кон на км.                                                                                              |
|-----------------------|---------------------------------|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I категория . . .     | I кл.                           | I кл.                         | Размерите на път-<br>ните пари за пъ-<br>туване с кола или<br>кон се определят<br>еже едно въз за-<br>кона за бюджета |
| II, III и IV кат. . . | II кл.                          | II кл.                        |                                                                                                                       |
| V и VI кат. . .       | III кл.                         | II кл.                        |                                                                                                                       |

Въ особни случаи с разрешение от надлежния ми-  
нистр може да се плащат пътни пари и за пътуване с  
експрес и за спален вагон.

Чл. 55. При преместване и уволнение на държавен слу-  
жител (чл. 53), семеен или глава на семейство, което под-  
държа, за пътуване по железница или параход му се  
плаща стойността на билетите за всеки член на семей-  
ството, който се мести с него, а за пътуване не по же-  
лезница и не по параход размера на пътните пари се  
удвоява, ако семейството му, включително с него, се  
состои от 3 члена или по-малко, и удвоява, ако семей-  
ството има повече от 3 члена.

Забележка. За членове на семейство на един служител се  
сметат съпругата и децата му. Също — и баща, майка, малолетни  
братя и сестри, дедо и баба, внуци и племенници, ако се издър-  
жат от него.

Чл. 56. За пътувания при преместване или команди-  
ровка от населените места, до гарите и пристанищата и  
обратно, когато разстоянието не е повече от 3 км.,  
се плащат безочетни пътни пари по размери, определени  
ежегодно в закона за бюджета.

Чл. 57. За командировки по служебна работа из въ-  
трешността на царството, държавните служители полу-  
чават за разходите, които съ принудени да правят вън от  
своето местослужение, дневни пари по размери, които се  
определят ежегодно в закона за бюджета.

Чл. 58. За командировки по служебна работа вън от  
пределите на царството, държавните служители получават  
пътни пари по чл. 54, а дневни пари по размери, които се  
определят в началото на всеки шестмесечие на финансо-  
вата година от Министерския съвет, по доклад от министра  
на финансите, в зависимост от условията на живота в  
чужбина и категориите на държавните служители, според  
разпределението им по таблицата в чл. 54. Тия размери  
се обнародват в „Държавен вестник“.

На държавни служители, на които се възложи от Ми-  
нистерския съвет да представляват държавата с извън-  
редна мисия в чужбина, се определят особни дневни пари.

Държавните служители могат да бъдат командирова-  
ни в чужбина за специализация или за отделни изучавания,  
по техно желание, без право на дневни пари, само със  
заплатата си и с право на пътни пари, при условия, пред-  
видени в специалните закони.

Чл. 59. Когато държавен служител, чието местослу-  
жение се намира в чужбина, се командирова в държавата,  
гдето служи, получава дневни пари в половин размер от  
определените по предходния член; ако ли се командирова  
в друга чужда държава — в цел размер; когато такъв  
служител се командирова по служба в царството, дневни  
пари му се плащат като за вътрешна командировка.

Чл. 60. Размера на пътните и дневните пари на команд-  
дировани в царството или в чужбина лица, които не полу-  
чават заплатата от държавата, от некоя окръг или от некоя  
община, се определя от Министерския съвет, според  
важността на работата и общественото положение на  
лицата.

Чл. 61. Държавни служители, които отиват в команди-  
ровка по служебна работа само за един ден, без да но-  
щуват вън от местослужението си, получават дневни пари  
в половин размер. Същото важи и за лица, командировката  
на които трае повече време, но се връщат за нощуване в  
местослужението си.

Чл. 62. Държавни служители, командирова-  
ни вън от местослужението си, за да изпълняват вре-  
менно некоя незаета длъжност или такава, титулярна на  
която отсъствуват, или за да засилят временно персонала  
в некое учреждение, се сметат в командировка с право  
на дневни пари най-много до 45 дни, а за повечето време  
те се сметат оставени на занятие в другото учреждение  
без право на дневни пари.

Чл. 63. Пътните и дневни пари на държавните служи-  
тели и др. лица, командирова-ни по държавна работа, се  
освобождават от всекакви данъци и вржнини. Върху тях  
не може да се налага секвестър и не може да се продават  
или прехвърлят другиму.

д) Награди, възнаграждения, премии,  
помощи и др.

Чл. 64. Държавни служители, които съ се отличили с  
особено усърдие и способности по службата си, или съ  
извършили некой подвиг с риск на живота си, се пред-  
ставят от непосредственото си началство за награда.

Съчинение или изобретение от държавен служител,  
което би ползувало некоя от държавните служби, може да  
бъде възнаградено или откупено от надлежното ведомство.  
Независимо от това, служителя може да бъде изпратен на  
специализация. Преценката се дава от компетентна коми-  
сия, състояща най-малко от двама служители от надлеж-  
ното ведомство и едно външно лице от специалността.

Чл. 65. За извънреден труд, било при участие в разни  
комисии, било при извършване отделна извънредна работа,  
държавните служители получават особено възнагражде-  
ние, ако работата се извършва вън от служебното време.  
Изключения се допускат, когато самата работа налага да  
бъде извършена в служебното време.

Възнаграждение за участие в законоустановени коми-  
сии се плащат по размерите, определени в надлежните  
закони или в държавния бюджет.

Възнаграждения за участие в други случайни коми-  
сии се плащат с разрешение от Министерския съвет.  
Размерите на тия възнаграждения, ако не съ определени  
в бюджета, се определят от Министерския съвет.

Възнаграждения за отделно извършена извънредна ра-  
бота се определят също от Министерския съвет.

Чл. 66. За извънреден труд (вън от установеното ра-  
ботно време), както и за пощен, подземен, въздушен, и  
подводен труд и за служба в борба с опасни епидемически  
болести, на държавните служители се плащат особни въз-  
награждения. Размерите на тия възнаграждения се опре-  
делят в специалните закони на отделните ведомства или  
в годишния бюджет на държавата.

Подаръци или каквито и да било други възнаграждения  
от частни лица държавните служители могат да приемат  
само с разрешение от надлежния министър.

Чл. 67. Държавните служители в отделни държавни  
учреждения, стопанства и експлоатации могат да полу-  
чават премии и тантени, в зависимост от производството  
или печалбите, съгласно със специалните закони по над-  
лежните ведомства.

Чл. 68. В специалните закони и наредби по надлежните  
ведомства се определят случаите, при които държавните  
служители се ползват с безплатно държавно помещение,  
ако това е необходимо за изпълнение на службата им,  
както и случаите, при които се ползват с безплатно  
облекло или им се отпускат суми за набавяне такова.

Служители, които се ползват от държавни помещения  
в случаи непредвидени в законите и наредбите, плащат  
наем, определен от надлежното ведомство в съгласие с  
Министерството на финансите.

Чл. 69. Държавни служители, които се местят другаде  
не по техно желание, освен следущите им се пътни пари,  
получават по сметка отделна сума за пренасяне покъщни-  
ната им. Такива суми получават и държавните служители  
в чужбина при назначението и при уволнението им, както  
и ония, за които се отпаса алиеней втора на чл. 53.

Чл. 70. Държавните служители се ползват с без-  
платна медицинска помощ в държавните болници и са-  
наториуми.

Уволнените от служба по болест, или по закриване на  
длъжност, които съ изслужили на държавна служба поне  
три години, получават от държавното съкровище помощ,  
равна на заплатата им за месец и половина. Ако уволне-  
ния постъпи отново на длъжност в продължение на един



месец от уволнението му, съответната част от помощта се задържа от заплатата му.

Чл. 71. Семейството на починал в бедно състояние държавен служител или лицата, които с го гледали, получават помощ за погребението му в размер до 5.000 л., определен от надлежния министър. Преценка за материалното състояние на починалия се прави от надлежното учреждение.

Ако служителят е починал преди да е добил право на пенсия, семейството му (жена и деца) получават от държавното съкровище, независимо от помощта за погребение, възнаграждение, равно на заплатата му за три месеца, ако е изслужил най-малко пет години. В случай че починалия не е оставил жена и деца, същото право имат родителите му.

Чл. 72. Наградите, възнагражденията, премията и помощите по чл. чл. 64—71 се освобождават от всякакви данъци и вржнини. Върху тях не може да се налага секистер и не може да се продават или прехвърлят другиму.

#### е) Пенсии.

Чл. 73. Държавните служители и техните семейства получават пенсия за изслужено време или за инвалидност, съгласно с особености за тази цел закон.

### Глава V.

#### Дисциплинарна отговорност и наказание.

Чл. 74. Държавните служители се подлагат на дисциплинарно наказание за нередовно изпълнение на служебните обязанности, за превизиране на власт, за лошо поведение, за неприлично отнасяне към началството, за пренебрежение към посетителите и за грубо отнасяне към тях, за издаване служебни тайни, за неоправдано отсъствие, без разрешение през определеното за занятие време и вобще за погрешки и нарушения.

Дисциплинарни наказания се налагат и за други нарушения, предвидени в специалните закони.

Чл. 75. Дисциплинарни наказания са:

1. Бележка;
2. Мжмрене;
3. Глоба в размер най-много до  $\frac{1}{4}$  от месечната заплата;
4. Отлагане повишението в клас до една година;
5. Преместване на равна длъжност в друго местослужение;
6. Понижаване в длъжност в същото или в друго местослужение;
7. Уволняване от служба за време от една до три години или завинаги.

Дисциплинарни наказания се налагат според важността и характера на нарушението, степента за вината и поведението на провинения.

Чл. 76. Дисциплинарни наказания предвидени в чл. 75 точка 1-ва и 2-ра се налагат от прекия началник или началника учреждениято, което служи държавния служител; онова, предвидено в т. 3-та — от началството, което го е назначило на служба, или от овжнотомощното от него лице; а останалите — пак от същото началство, по мотивирано решение на дисциплинарни съвет, но началството има право да увеличава или да смекчава наказанията, определени от дисциплинарни съвет.

На служителите, назначени с указ, наказанията се налагат със заповед от надлежния министър.

На стажантите, учениците и практикантите, както и на временназначените държавни служители, дисциплинарни наказания по точка 3-та до 7-ма включително се налагат направо от началството, което ги е назначило.

Чл. 77. При Върховния административен съд, при Министерския съвет, при централните управления на министерствата, дирекциите и банките и при всеко окръжно управление се учредява по един дисциплинарен съвет в състав от по един председател със заместник и от по двама члена с двама заместници.

Особен правилник ще уреди състава и службата на дисциплинарни съвети.

Чл. 78. Възбуждане углавно преследване против държавни служители и даването им под съд за престъпни действия по службата става по реда, посочен в закона за углавното съдопроизводство.

За всеко възбудено углавно преследване против държавен служител се съобщава на началството му.

Чл. 79. Всеко дисциплинарно и углавно наказание се вписва в служебния списък на държавния служител.

Ако в продължение на три години държавния служител не бъде наново наказан, наложените наказания по точки 1, 2 и 3 на чл. 75 се сметат заличени.

Чл. 80. Всички молби, заявления, обяснения и жалби по дисциплинарни дела, както и всички преписи, приложения и съобщения по тях, се освобождават от гербов налог, мита и берии.

Чл. 81. Държавните служители се уволняват по дисциплинарен ред в следните случаи:

- а) за доказана неспособност и постоянна немарливост;
- б) за неоправдано отсъствие от служба повече от 10 дни наред;
- в) за явно лошо поведение, за пиянство и за незаконно съжителство;
- г) за използване службата за лични облаги;
- д) за издаване важни служебни тайни;
- е) за непокорство, непристойно държане или злословие спрямо прекоето си началство или надлежния министър;
- ж) за непритежаване едно или повече от условията, които се изискват за назначаване на държавна служба (чл. 5);

з) за упражняване непозволени занятия (чл. 20);  
и) за активно участие в политически агитации или в манифестации от политически характер;

к) когато за постъпването си на държавна служба държавния служител е представил неверни документи, или пак е премълчал някои обстоятелства, които не биха допуснали да стане назначението, и

л) в интереса на службата.

Чл. 82. Държавен служител, против когото е възбудено углавно преследване, се отстранява временно от длъжност, по определение на съда, от началника, който го е назначил на служба. Също и за действия, извършени от държавен служител по букви в, г, д, е и и на предшествуващия член, надлежния министър може да отстрани служителя временно до произнасяне на дисциплинарни съвет. Стажантите, учениците и практикантите се уволняват.

Ако държавния служител бъде задържан в предварителен затвор, началника му веднага го отстранява временно от длъжността. Отстраняването трае до свършването на углавното преследване. През това време на отстранение не се плаща заплата.

Чл. 83. Ако възбуденото против държавния служител углавно преследване се прекрати по установения от закона ред, или той се оправдае с влезла в законна сила присъда, за през време на отстранението му се плаща заплата, но не за повече от шест месеца, а ако бъде осъден, уволнява се от служба от деня на отстранението му.

Чл. 84. Работниците надничари в държавни учреждения, стопанства и експлоатации и пр., се подлагат на дисциплинарни наказания съгласно със специалните наредби по надлежните ведомства.

### Глава VI.

#### За сдруженията на държавните служители.

Чл. 85. Държавните служители, освен ония, които служат в полицията, жандармерията и войската, имат право да се сдружават свободно, за да си помогат и защитават своите професионални интереси, ако принадлежат към личния състав на едно и също ведомство, или заемат длъжности, от разните ведомства, но от една и съща професия.

Чл. 86. Основателите на всеко сдружение са длъжни да представят на надлежния окръжен съд за утвърждение устава на сдружението и поименния списък на лицата, които са членове на сдружението с управлението на това сдружение. Утвърждение устав и списък се представят на надлежния министър за сведение.

Това предписание се спазва и при всеко изменение на устава и състава на управителното тело.

Тай основаните сдружения подлежат на ликвидация, ако  $\frac{1}{4}$  от общия брой на членовете поискат ликвидирането им със заявление до окръжния съд, в района на който се намира централното управление на сдружението.

Чл. 87. Сдруженията на държавните служители могат, без особено разрешение, да приемат дарове, да притежават имоти за свои нужди, да установяват членски вноски, да предявят искания и да отговарят по съд.

Чл. 88. Забранено е на сдруженията на държавните служители да подбуждат последните да напускат службата си, да участвуват в стачки или демонстрации против държавните и обществени власти.

За нарушение предписанието на този член, освен разтуряне сдруженията, виновниците се наказват от надлежния съд с глоба от две до пет хиляди лева или със запаране до една година.

На същото наказание се подлагат и сния, които, след разтуряне на сдружението или съюза, продължават да се именуват или действуват като членове на неговото настоятелство, администратори, директори и пр.

Чл. 89. Държавните служители могат да образуват кооперативни, взаимноспомогателни, взаимнозастрахователни, просветителни, благотворителни, спестовни, спортни, потребителни и др. подобни сдружения съгласно със закона за кооперативните сдружения и други специални закони и наредби.

Те могат да участвуват в такива дружества и когато не са съставени от държавни служители.

Чл. 90. Сдружения на държавни служители, съществуващи до влизането в сила на настоящия закон, са длъжни в срок от три месеца от датата на обнародването му да изпълнят предписанието на чл. 86.

Чл. 91. Наредбите на настоящата глава се прилагат и за служителите в изборните учреждения.

## Глава VII.

### Преходни разпоредби.

Чл. 92. Постановленията на настоящия закон по назначаване, дисциплинарна отговорност и уволняване не се отнасят до служителите в Царския двор, до съдиите, учителите и до офицерите и подофицерите, с изключение на чл. 14.

Чл. 93. Закона за чиновниците от 30 януарий 1906 г. с всичките му изменения и допълнения, закона за сдруженията на чиновниците от 25 януарий 1907 г., както и всички закони и наредби, които противоречат на настоящия закон, се отменяват.

**Председателя:** (Звънни) Г-да! Ще давам по ред думата на г. г. народните представители, както са си дали белажките сега. Напр., г. Костурков не е дал белажка и ще го запиша по-после.

**С. Костурков (р):** Нема защо да давам белажка, нито предложение, защото снощи вие обещахте, че ще ни дадете думата.

**Председателя:** По кой член ще давате предложението?

**С. Костурков (р):** Нема защо да давам предложение: законопроектът сега е на трето четене.

**Председателя:** Зная, зная.

Има думата най-напред г. д-р Илия Караджов.

**Д-р И. Караджов (з):** В таблиците има една категория държавни служители, за които 40 години вече, откакто съществува България, никой не е помислил да уреди техния материално положение.

**Председателя:** Г. Караджов! Елате на трибуната, за да може да чува г. министъра, защото ще прави справка с таблиците.

**Д-р И. Караджов (з):** (От трибуната) Има една категория, казвам, служители у нас, които са изоставени от всички досегашни правителства, по една грешка са изоставени дори и от първоначалната щатна комисия за определение на заплатите. Това са служителите на мюсюлманската религия в наши държавни учреждения. Знае се, че по силата на един договор между България и Турция всички спорове между родители и деца, между съпрузи, всички спорове по наследства, било по закон или по завещание, са подведени на тъй наречените мюфтийски духовни съдилища. В нашата гражданска процедура ние имаме дори специална глава за ведомството на иновените духовни съдилища и специално за мюфтийския съд. Чл. 1222 казва: (Чете) „На мюфтийския съд са подведени безусловно само следующите дела: 1) дела по лични и имуществени отношения между родители и деца; 2) дела по лични и имуществени отношения между съпрузи; 3) дела бракораководни, законността на раждането и за недействителните бракове и 4) препирните по наследство, както по закона, така и по завещание“. Тия съдилища се управляват от тъй наречените шериятски съдии или мюфтии или техните

наместници, които са държавни служители и нямат нищо общо със чисто духовните служители на мюсюлманската религия, наречени имами, хатиби, ходжи, които извършват погребения, венчавки и други треби. Това са същински държавни служители, които носят името мюфтии, а в случая са български съдии. За всички процеси, които се завеждат при тези мюфтийски съдилища, се събират съдебни мита и берии на общо основание от специални касиери, които дават отделна гаранция и внасят всичката събрана сума с вносен лист в Народната банка. Всички решения на тези съдилища са изпълнявани от нашите съдебни пристави при окръжните съдилища. На тези чиновници досега се даваше заплатата 190—200 л., а на техните прислужници — по 60—80 л. месечно. Аз съм виждал, г. г. народни представители, мюфтии, които треперат от глад, от недождяване, от мизерия, и когато се преместват от един край на България в друг, напр., от Петрич във Варна, от Варна във Видин или от Видин в Пловдив, тогава те са просто за окайване. Ако искаме шериятските съдии, да бъдат добросъвестни и да не вземат рушвети, както, предлагам, днес може да си създават добавъчно възнаграждение по такъв начин; ако искаме там чиновниците българи като касиери или секретари да не злоупотребяват със своето служебно положение, трябва да гарантираме техния материално положение. Комисията, в която и аз влизам член, се занимава по принцип с въпроса и реши приравнението на тези чиновници с чиновниците на другите български учреждения, защото тия учреждения са при Външното министерство и нямат нищо общо със чисто духовни служители на турците наречени хатиби, имами и пр., които вършат свещените треби. Докато на нашите попове ние плащаме заплати, на тези имами и хатиби не им се плаща нищо, и те си живеят с такси, събирани от верующите и с приходи от вакъфите, тъй както нашите свещеници са прожиявали преди освобождението. При Главното мюфтийство има едно отделение, това е вакъфското отделение, на което началника не получава заплатата като държавен служител по държавния бюджет; той получава заплатата от приходите на вакъфските имоти; също и чиновниците в туй отделение получават заплати от тези приходи.

Та думата ми е за онези чиновници, мюфтии и мюфтийски наместници, техните секретари, секретар-касиери, шериятски писари и прислужници, заплатите на които предлагам да се приравнят с тези на държавните чиновници.

Ако искаме у нас да създадем добри отношения между турци и българи, ако искаме да задоволим това 500—600 хилядно население у нас и да им докажем, че те имат права като български подданици, ние трябва да бъдем щедри по отношение на онези права, които те имат по законите, така, както те бежа най-добри войници през време на войната и както са най-добри граждани по отношение плащането на своите данъци. Аз считам, че тия наши държавни служители, които служат на едно 500—600 хилядно население, заслужават приравнение на заплатите им. Моля да бъде прието предложението, което депозирам на г. председателя.

**Председателя:** Какво е предложението?

**Д-р И. Караджов (з):** Предложението е: всички чиновници при държавните учреждения: Главното мюфтийство, мюфтийства и мюфтийски наместници и духовни турски съдилища, да бъдат приравнени по категория с държавните служители.

**Д. Нейков (с):** Това е решението на комисията.

**Д-р И. Караджов (з):** Това е решението на комисията, обаче щатната комисия при второто отпечатване на таблиците не беше се съобразила с това решение. И сега, за да изправим тази грешка на комисията, понеже вече таблиците са отпечатани и на второ четене, едва късно се съглежда, и не може да се поправи това нещо.

**Д. Нейков (с):** Треба да е печатна грешка.

**Д-р И. Караджов (з):** Съгласно решението на комисията, аз правя предложението, което моля да се приеме както съм го редактирал.

**Л. Кандев (к):** Решението на комисията е за всички иновенни, а не само мюсюлманите.



**Д-р И. Караджов (з):** Ние сме решили само за мюсюлманите.

**Л. Кандев (к):** Решението е за всички иноверни изповедания.

**Х. Пенчев (з):** Другите стават чужди подданици, а тези кютаг.

**Председателя:** Моля, г-да!

**Министър М. Турлаков:** Кажете най-напред коя категория?

**Д-р И. Караджов (з):** I категория.

**Министър М. Турлаков:** Кой номер?

**Д-р И. Караджов (з):** Стр. стр. 133 и 134 от таблиците.

**Министър М. Турлаков:** Зная, то е накрая. Кажете къде се изменява, кой номер, съдържанието му, къде започва и къде свършва?

**Д-р И. Караджов (з):** Главен мюфтия с основна заплата 1.300 л.

**Министър М. Турлаков:** 1.300 л. — не може да бъде; 1.350 л. е основната заплата на главния мюфтия. Треба да се каже към коя категория отива, към кой номер, отде започва със заплата според прослужените години. Напр., тук, ето: имате I категория заплата; посочено е класове: X—900 л., IX—950 л. и пр. Проверили ли сте по класовете? Ние не можем да кажем, че една длъжност точно там ще бъде. Предложението трябва да бъде направено така: едн кой-си номер, напр. № 1 на стр. 134, мюфтия и мюфтийски наместници, мюфтията да бъде...

**Председателя:** Моля. Ние ще наредим да стане справка сега, докато се свършат другите предложения.

**Министър М. Турлаков:** Така както е направено, не може.

**Л. Кандев (к):** Да стане за всички иноверни.

**Председателя:** Минаваме към друго предложение — на г. Дилианова. Има думата г. Минчо Дилианов.

**М. Дилианов (з):** (От трибуната) Г. г. народни представители! Всички от тая трибуна изтъкваме, че спасението на страната е в засилване на нейното производство. Би требвало, значи, когато е въпрос за средства, които целият засилването на народното производство, да бъдем колкото е възможно по-щедри; и обратно: когато е въпрос да даваме средства за непроизводителни разходи, да бъдем колкото е възможно по-икономични, и финансовата комисия при приемането на таблиците не е спазвала навсякъде тоя принцип и е ошестила известна категория държавни служители, които сж именно главните пионери в народното производство. Думата ми е за агрономите и лесничите — категории от държавни служители, на плещите на които лежи да събудят съзнателно съзнание на нашия народ към модерно, рационално стопанисване на земята, да го привикнат към нови култури, към едно ново земледелие, което действително ще донесе големите облаги на нашия народ. Аз не бих си позволил да апелирам към вас да спрете вниманието си върху тези хора, ако нямаше друга категория хора, които сж поставени по-високо от тях, въпреки че работят при едни и същи условия, с еднакъв ценз. Ако останат таблиците така, то би значило в съзнанието на тия обидени хора да втълчим, че техния труд се подценява, че техния труд не се заплаща достатъчно добре и по такъв начин да убием охотата за съхранение за един труд, който действително би могъл да даде максимални облаги на нашата страна.

Да не бжда голословен. В таблиците от II категория срещаме следните явления: в № 9 — агрономи, в № 10 — лесничии, в № 52 — агрономи и лесничии, учители в техническото училище, в № 67 — подначалници в Министерството на земледелието, тоже агрономи, в № 104 — директори на подвижни земеделчески катедри, в № 105 — началници на секции по измерване и уредба на горите у нас, да държавните главно, по най-високите места, в

№ 145 — инспектори по горите, в № 147 — началници на служба по измерване на горите — е предвидена месечна добавка 150. В замена на туй по-нататък в същата таблица, в същата категория: № 76, напр., — преподаватели в технически училища, месечна добавка 200 л. — една явна несправедливост. Защо техните другари, които работят наравно с тях от една и съща катедра, при едни и същи ученици, с еднакъв образователен ценз — висше образование — получават 50 л. по-малко? Да вземем § 92 — лекари в полковете, хора, които имат широка частна практика, дава им се безплатно облекло и обуца, превозни средства и други дори често пъти услуги, получават 200 л.; те сж тоже с еднакъв образование; контролори при митниците, сж същото образование, получават 200 л.; началници на служба по измерване на държавните имоти, получават 250 л. — една тоже вълиюща несправедливост, като вземем, че същата категория хора в Министерството на земледелието, под едно и също министерство, които измерват държавните гори — работят значи при десетократното по-тежки условия — получават само 150 л. месечна прибавка. Но явна вълиюща неспособност е допусната в № по ред 200 на втора категория, където инспектори-агрономи при Кооперативната банка имат 250 л. месечна прибавка, а главните инспектори при Министерството на земледелието, районните инспектори, които имат у нас по няколко окръга, районни инспектори по земледелието, районни горски инспектори, агрономите, които ходят през всеко време в годината по селата да устройват курсове, да държат сказки или въобще да работят при най-тежки условия, имат 150 л. (Глъчка) Шумят, който се вдига, г. г. народни представители, във вашите редове, показва, че вие не си давате сметка по един въпрос, който тика нашето чиновничество към израждане, един въпрос, който един ден ще стресне всички ни, но може-би ще бъде късно, защото по тоя начин ние даваме възможност на службите да пусят от добри хора и да се запълнят с неподготвени, с бездарни, често пъти с хора с лоши инстинкти, които отиват там, приемат малката заплата, приемат малка месечна добавка, защото знаят, защото мислят, че по околел път могат да си докарат стократно месечната заплата.

**С. Дреновски (з):** От 85 души агрономи 62 сж напуснали.

**М. Дилианов (з):** От 85 души агрономи, заявява г. Дреновски, 62 сж напуснали. Но аз ще ви кажа нещо и за лесничите. Днес всички ропчат от лесничите. Защо този ропот от долу в масите срещу лесничите? То е главно затуй, че действително добрите лесничии не останаха. И един синсгж, който имам, иде да потвърди, как най-жизнените сили на този институт сж вли от Министерството на земледелието. Хора, които работиха най-енергично в това министерство, днес работят в частните предприятия.

**Х. Пенчев (з):** Добре е, ако работят в частните предприятия.

**М. Дилианов (з):** Ако искате, бих ви цитирал имена. Петко Марков, един от нашите добри лесничии, е станал директор на банка „Хигиена“ със 4.000 л. месечна заплата; Петър Пеев, началник секция по измерване на горите, е инспектор на банка „Джб“ с 5.000 л. месечна заплата; Б. Григоров, един човек, когото пратиха навремето на държавни средства да се специализира, свърши и работи самоотвержено в горите, и сега, благодарение на низката заплата, се принуди да излезе с болка на душата и се залови със частна работа; Г. Кюркчиев, един от нашите добри лесничии и главен инспектор по поройщата, се оттегли тая година на частна работа и още десетки добри сили излезеа и отидоха там, защото виждат, че частните предприятия плащат пет пъти по-добре, отколкото плаща държавата.

**Х. Пенчев (з):** По-добре в частните стопанства, отколкото в канцеларията.

**М. Дилианов (з):** Обикновено се твърди, че държавата е лош стопанин. Тя, г-да, ще бъде отвратителен стопанин в бъдеще.

**Т. Ценов (к):** Особено при нашето управление.

**М. Дилианов (з):** Ще бъде отвратителен стопанин, ако ние не задържим стопанските сили в държавните учреж-

дения и много верно е това, което г. Мулетаров вика от там на няколко пъти, че нашите учреждения сж пълни с руси, и ако утре кървавото безумие в съветска Русия престане и тия хора си отидат там, то действително най-важните работи, най-важните технически операции в нашите учреждения ще бъдат извършвани от русилини.

**Т. Цеков (к):** Това е вашето управление.

**М. Дилианов (з):** Имайте търпение. Немам време да говоря за вашето безумие.

**Т. Цеков (к):** Постановление 101.

**М. Дилианов (з):** Аз говоря по един съдебноносен въпрос и не бих желал да се занимавам с вашите дребулини. Търпехме ви досега.

**Председателя:** Моля, г-да!

**М. Дилианов (з):** Моля г. г. народните представители да гласуват предложението, направено от мен и подписано от 10 души, с което се иска на тези посочени лица, които сж на брой не повече от 100, да им бъде увеличена месечната прибавка с 50 л., за да се приравнят със своите другари по другите министерства, защото работят при еднакъв ценз и при несравнено по-тежки условия, отколкото тех.

**Т. Цеков (к):** Вие плачите за тех, само защото те сж бюрократи.

**М. Дилианов (з):** Те сж мъченици, а не бюрократи. (Глъчка).

**Л. Кандев (к):** Пак не Ви слушат, г. Дилианов! И вашите хора не Ви слушат.

**М. Дилианов (з):** Сжжялявам, че не ме слушат.

**Председателя:** Моля, г-да, позволете на председателството да работи!

Има направено предложение от народния представител г. Дилианов и други: в таблицата към чл. 2 на законопроекта, месечната прибавка на поредните № № 9, 10, 52, 67, 104, 105, 145 и 147 по II категория от таблицата към закона за държавните служители да се увеличи с по 50 л.

**М. Дилианов (з):** Г. министърът е съгласен.

**Председателя:** Които сж съгласни с това предложние, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство. Събраното приема.

**Л. Кандев (к):** Малцинство е.

**Председателя:** Има оспорване. Които приемат прочетената добавка, моля, да вдигнат ръка. (След прочитане гласувалите) Мнозинство е, г-да, приема се.

Има думата народния представител г. Митю Станев.

**М. Станев (к):** (От трибуната) Г. г. народни представители! Споци по 12 ч. — полунощ — биде гласуван на второ четене законопроекта за държавните служители. (Глъчка).

**Председателя:** Моля, тишина г-да!

**М. Станев (к):** Ние направихме нашите предложения при второто четене на законопроекта по всички ония членове, които засегат жизнените интереси на държавното наемничество. Обаче, както сега, тъй и споци при разглеждането на най-важните въпроси, г. г. народните представители не само не сметнаха, че е необходимо да се заинтересуват повече, но те сметнаха, че е необходимо да се разговарят помежду си и да не внимават върху разискванията, които стават по този тъй важен въпрос, по който въпрос сж заинтересовани повече от 100 хиляди български граждани, които днес чакат да чуят разрешението на техната съдба. Ние направихме нашите предложения по всички въпроси. Сега ние правим едно ново предложение, отнасящо се до глава VI от законопроекта за държавните служители. Глава VI — чл. чл. 85, 86, 87 и последователно всички други членове — съдържа най-реакционните постановления в сегашния законопроект, затуй, защото с тая глава се отнемат най-важните права на държавното наемничество. И какво постановявате с тази глава от за-

кона за държавните служители! Отнема се възможността за сдружаване на всичките държавни наемници, изобщо тем се отнема правото да образуват обща организация и да защитават своите общи интереси. Позволяват се само професионалните сдружавания на отделни работници в известни само професии. Но не стига само това: по-нататък се посеща фактически, върху възможността тези организации тъй допуснати — оскатени организации — да се развиват. Тук вие постановявате: всеко едно сдружение да представи списък на ръководителите си, на управителните си тела в оскатения съдби за знание на министерството. По-нататък се посеща на съществуващите вече организации на държавните служители. Вие имате в България организации на учителите, имате организации на държавните служители по администрацията, имате организации на пощенците, железничарите — организации, които сж водили борба в миналото, които сж защищавали интересите на професията си. Вие днес посещате върху техното съществуване, като казвате, че ако те не се съобразят с постановленията на настоящия законопроект, ще бъдат разтурени в даден срок. Всичките членове в глава VI на този законопроект сж крайно реакционни по отношение правото на сдружаване, коалиционното право на държавните общинските служители у нас.

Но, г. г. народни представители, ако към тези постановления вие прибавите и специалните постановления в законите по отделните ведомства, какъвто е закона за народното просвещение, какъвто сж отделните закони за всички държавни служители, то вие ще имате един букет от най-реакционните законоположения, които досега българското държавно наемничество е изпитвало на своя гърб. Ние знаем страдните постановления на закона за народното просвещение. Тук завчера и вчера ви се изтъкна, че като резултат на тези постановления, като резултат на хайката, която властта предприема против учителите, ние вече можем да посочим на маса жертви, които учителството е дало. Но туй е и по отношение на целото държавно наемничество.

Г. г. народни представители! Отнемането коалиционното право на държавните служители не е дело само на това правителство; наопаки: още в 1891 г. стамболовистите посегнаха на това право; в 1896 г., след настъпването на тъй наречения нов обновителен режим на народнишката съюзителна, се създаде § 24 от инструкцията, който забраняваше сдружаването на държавните наемници. По-нататък виждаме да се върши същото през всички режими. В 1901 г., при управлението на царковистите, се посеща на правото на сдружаване на държавните наемници. В 1906 г., създаденият Апостолов закон също така мереше да отнеме правото на държавните служители да се организират и да водят една борба за подобрене на своето положение. И сега тук, г. г. народни представители, забележа, че постановленията в днешния закон и в целото законодателство, които уреждат правното положение на държавното наемничество днес у нас, не сж нищо друго, освен едно копие на този реакционен Апостолов закон от 1906 г. — аз нема защо да цитирам този закон, вие всички го знаете. Този закон отнемаше върховното и жизнено право на българското държавно наемничество да се организира.

Г. г. народни представители! Очевидно е, че тия реакционни законоположения се създават, за да се разтурят организациите на държавните наемници и по този начин да им се отнеме възможността да се борят за подобрене на своето положение. Е добре, след като им гласувахте един мизерни заплати; след като днес на трето четене излизат тук различни представители да плачат за няколко десетки бюрократи, за да бъде подобрено положението им, а положението на грамадната маса държавни наемници остава незасегната; след като ги поставяте в невъзможност да живеят; след като поставяте техните семейства в мизерия, в най-страшните студове — обяснимо е защо създават тия драконовски постановления, които мерят да отнемат коалиционното право на държавните служители. Очевидно, за да се спъне техната борба. Но, г. г. народни представители, в туй отношение, аз трябва да ви кажа, че вие си правите илюзии, защото не е такива драконовски законоположения може да се спъне борбата на държавното наемничество. Нема защо да ви казвам, че тези мерки сж вземани и в другите страни. Треба да ви посоча, на специални закони в Германия, на борбите на французкото държавно наемничество, на борбите на държавното наемничество в целия свет, за да видите, че действително всички тия крути мерки сж били прегазени от общи усилия и

солидарност на държавното наемничество. Е добре, аз трябва да ви кажа, че и вашите постановления, които прехте в този законопроект, както и онези в миналото, нема да постигнат своята цел, която им поставяте. Днес държавното наемничество може да бъде спзнато, може да бъде тормозено, може да бъде гонено, може да бъде дори убивано, но то не ще бъде спрено в неговата победоносна борба. На държавното наемничество, над което днес се поставят материални и духовни вериги, остава открит един път — това е пътя на смелата, на откритата, на решителната борба, за защита на собствените си интереси. (Ръкоплескания от комунистите)

Ние направихме писмено предложение, което молим да гласувате.

**Председателя:** Има думата народния представител г. Стоян Костурков.

**С. Костурков (р):** Г. г. народни представители! За две неща вземам думата при третото четене на законопроекта за държавните служители. Никакви предложения нема да правя затуй, защото е безцелно правенето на такива предложения.

На първо място аз искам да протестирам най-енергично срещу произволен начин, по който стана четенето и гласуването на второ четене на този законопроект — начин, който е уникален в нашата къса парламентарна история. Тук трябва да забележа, че вие, хората на тъй нареченото мнозинство, начело с днешното правителство, имате претенцията на народовластници и на хора, които искате да редите държавата и да я управлявате чрез един законен Парламент. Начива, по който пропедирахте до сега и особено снощи до полунощ, е пълно отрицание на всекакъв парламентаризъм и на всекакво народовластие.

(Председателско място заема председателя)

Второ. Не само с някои членове в петте глави на обсъждания сега на трето четене законопроект вие посегате на правата на държавните служители, но с глава VI вие решително отнемате коалиционното право на държавните служители. Вие отдавате със целата тази глава, особено с нейните чл. чл. 85 и 86 и по-нататък — да отречете чл. 83 на конституцията. Вие създавате по такъв начин един закон не само реакционен, но и открито противоконституционен. Във чл. 83 на конституцията е казано: (Чете) „Българските граждани имат право да съставляват дружества без всекакво предварително разрешение, стига само целта и средствата на тия дружества да не принасят вреда на държавния и обществен порядък, на религията и добрите нрави“. Всички организации на държавните служители имат една цел: да защитават интересите и правата на държавния служител. Вие отричате осветеното от прочетения член на конституцията право за всички граждани на държавата. Следователно, за държавните служители вие отричате това право с глава VI на настоящия законопроект. Вие искате в чл. 85 да позволите сдружаванията само тогава, когато сдруженията принадлежат към личния състав на едно и също ведомство или заемат должности от разни ведомства, но от една и съща професия. Това е отрицание на свободното сдружаване. Вие по-нататък искате: основателите на всеко сдружение да представят на надлежния министър за одобрение устава на сдружението. Кой ви даде това право да законодателствувате по този начин и да установявате със закон такива наредби? Кой ви даде това право? Всичко туй, повтарям, е отрицание на гаранциите, които се дават за свободното сдружаване на гражданите в страната. Вие отрекохте себе си във много отношения. Вие с този последен законопроект отричате още един път себе си, като последователи на народновластнически идеи и като поддръжници и прокарвачи на тия идеи в нашата страна.

Аз, като изказвам тези мисли, от името на нашата парламентарна група протестирам най-енергично, както срещу начина, по който прехте на второ четене снощи този законопроект, така също и срещу прокараните в него противоконституционни законоположения, особено ония, които се намират в глава VI на този законопроект.

**Председателя:** Има думата народния представител г. Димитър Нейков.

**Д. Нейков (с):** (От трибуната) Г. г. народни представители! От името на нашата парламентарна група и от името на българското държавно наемничество ида тук

втори път пред вас високо да протестирам против оная дързост на народното представителство и на правителството, да отнеме едно от най-легитимните права на българските граждани, наредени държавни служители.

Г. г. народни представители! Още при първото четене на законопроекта, както и вчера, така и днес се изтъква, че много пъти разни правителства в България са се опитвали чрез различни законопроекти да отнемат правото на сдружаване на българските държавни служители. В нашата къса парламентарна история има записани три или четири, ако се не лъжа, законопроекти в това отношение: един наречен законопроект за лицата; друг — законопроект за държавните служители, който съдържахше ограничителни постановления в това отношение; трети законопроект — против сдружаванията на държавните служители. Всички тия законопроекти или не са разглеждани в Камарата, или пак са умрели в комисията, след като са били приемани тук на първо четене. Значи и най-реакционните правителства в България в миналото, които са държавали и са се опитвали да ограничават правата на българските граждани, в последния момент не са посмевали да прокарат своите тъмни замисли. За трония на съдбата требаше днес вие, народовластниците на България, с един замах, така необмислено, така незаинтересовано дори бих казал, да отнемете правата на българските граждани, права, които те имат от 30 години насам, права извоювани с борба и със жертви.

Требва да се отбележи със съжаление, че всички тия тук на министерската маса са се учили за първи път на добродетели в професионални съюзи: всички министри са бивши учители, бивши членове на Българския учителски съюз — той ги е учил как да се борят, как да се самозащитават и как да пазят правата си. Срам и позор е, че тажко тия днес идат с необмислен законопроект да отнемат правата на оная организация, която ги е възпитавала, за да достигнат до тези места, на които са днес.

**Министър А. Оббов:** Поздравявам Ви! Учителския съюз бил ги издигнал!

**Л. Кандев (к):** Те са обмислени, не необмислени. Мракобесници такива! (Възгрявания от земеделците)

**Д. Нейков (с):** Да, вашите министри — и г. Турлаков, и г. Манолов, и г. Стамболийски, и редица други министри — най-напред в Учителския съюз са се научили на самозащита, на борба, там са дублили своето първо политическо възпитание и там са научили как да се борят.

**П. Каратодоров (р):** Думите на г. Нейкова не се отнасят до министър Оббов: той направо влезе в дружбите.

**Д. Нейков (с):** И г. Оббов го имаме записан да е свирил с тамбура на наши вечеринки в Плевен; и него го имаме записан.

**Министър А. Оббов:** И другаде съм свирил. Както виждате, всички гении на България минават все през клуба на широките социалисти! Никога не съм плащал данък на социализма, г. Нейков.

**Д. Нейков (с):** Независимо от това, г. г. народни представители, с постановленията на глава VI от настоящия законопроект вие поставяте извън законите сдруженията български държавни наемници. Вам е известно, че те са сдружени не само в отделни професионални съюзи, но че тези професионални съюзи са сдружени в един общ съюз, наречен Съюз на съюзите, за да могат сдруженията наемници да обединят своите усилия в борбата за припечелване нещо и за подобрене на техното недобро, признато и от вас, материално и правно положение. За да достигнат до тази степен на сдружение, държавните служители, особено учителите, са се борили цели 27 години, борили са се с редица режими, които са предприемали хайка против тях, като известната „чума по Израил“, най-грозното преследване против учителите. И въпреки това ние виждаме Българския учителски съюз в последните години да заздравява своите позиции, да обновява своите редове с все повече и повече учители от една страна и от друга страна да обединява около себе си и усилията на другите държавни служители в България в тъй наречения Съюз на съюзите. С вашия законопроект вие забравявате за в бъдеще на държавните служители да се организират

в един общ сѣюз, като позволявате да се сдружават в професионални организации само чиновници и служаци по едно и също ведомство, или пак, ако сѣ в различни ведомства, да бѣдат от една и сѣща професия.

Г. г. народни представители! Справедливо се каза, че глава VI отнема придобити от редица години права от една страна и от друга страна, че чл. чл. 85 и 86 от настоящия законопроект сѣ и противоконституционни. Чл. 83 от нашата конституция изрично постановява, че бѣлгарските граждани имат право да се сдружават, без да искат разрешение за това. Това е едно категорично постановление на конституцията.

**Министър М. Турлаков:** Има нещо друго по-нататѣк.

**Д. Нейков (с):** Има, г. министре, и то ви задѣлжава да взимате мерки срещу тия, които нарушават добрите нрави и религиозните чувства на гражданите.

**Министър М. Турлаков:** Тези мерки се вземат със закон.

**Д. Нейков (с):** Но никой не ви дава право предварително, без да имате консумирано престѣпление, да наказвате хората, като им отнемате правата на сдружаване. Вие сте длѣжни да следите за лошите послѣдствия от сдружаванията, . . .

**Некой от земеделците:** И в политическо отношение.

**Д. Нейков (с):** . . . но нямате право предварително да забранявате на бѣлгарските граждани да се сдружават и да се борят за извоюване на известни положения и права. Ако те в своите борби направят известни прегрешения, макар от ваше гледище само, вие сте длѣжни, в кръга на законите на страната, да вземете мерки срещу тях, обаче посегате ли вие предварително да забранявате на чиновниците да се сдружават, вие нарушавате конституцията, която казва, че бѣлгарските граждани могат без разрешение — това е изрично казано в чл. 83 от нея — да се сдружават.

Аз сметам, г. г. народни представители, че макар и в последния момент г. министъра на финансите в болшинството ще корегират една неправда, едно оскорбление, едно заграбване на права и свободи, гарантирани от конституцията и осветени с 30-годишните борби на бѣлгарското държавно наемничество. Ако не направите това, вие още един път, за последен път ще подчертаете вашето становище като такова против държавните служители, като такова, което цели да унищожи всеко едно развитие в демократизиране на нашата страна, вие ще се подчертаете, както досега сте правили, за излишен път като първи архиреакционери в Бѣлгария. (Ржкоплесканя от социалистите)

**Председателя:** Моля. По сѣщото предложение нема други записани да говорят, затова ще гласуваме.

Има направено предложение от народния представител г. Митѣо Станев, подписано от нужното число народни представители, което казва: (Чете) „Да се изхвърли целата глава VI — „За сдруженията на държавните служители“. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат рѣка. Явно малцинство, Сѣбраието не приема.

**Т. Цехов (к):** Значи, отнемате правото на сдружаване.

**Председателя:** Подобно предложение има направено и от народния представител г. Димитър Нейков. (Чете) „Кѣм чл. 5. Думите „ако принадлежат кѣм личния сѣстав на едно и сѣщо ведомство“ . . . до край се изхвърлят“. Които приемат това предложение, да вдигнат рѣка. Малцинство, Сѣбраието не приема.

Кѣм чл. 92 има направено предложение от народния представител г. Никола Пѣдарев.

Преди да дам думата на г. Пѣдарев, длѣжен сѣм да отхвърля думите, казани от народния представител г. Костурков по гласуваното предложение. Той заяви, че нашите заседания били уникум в парламентарния живот на Бѣлгария.

**От комунистите:** Това е верно!

**Председателя:** Г. г. народни представители! Откакто сѣм заел тук местото, па и още преди да го заема, ние,

особено в редовната сесия, никога не сме имали поощни заседания до 12 ч. Снощи бе по изключение. Имали сме само три заседания след 8 ч.: едното бе до 9 ч., другото до 10, а снощи е първия и последен случай в тази редовна сесия да заседаваме до 12 ч. Народното представителство иска да привърши заседанията си днес; когато подканях народните представители да бѣдат тук в 2 ч., те не идваха — в това число и тези, които протестираха тук — за да можем да свършим нашата работа до определената в правилника и конституцията дата, а г. Костурков тогава протестира и се молеше поне кѣм 3½ ч. да започват заседанията.

**С. Костурков (р):** Не е верно!

**От земеделците:** Как да не е верно?

**С. Костурков (р):** Аз казах кѣм 3 ч.

**Председателя:** Във целата редовна сесия нмаме само едно продължено заседание до 12 ч. и то пред вид спешната работа, за да дадем на чиновниците едно повишение, което всички признавате за належащо, за да удовлетворим 80 хиляди бѣлгарски граждани, които работят днес на държавата. Той протестира, защото сме работили до 12 ч. Не той, а ние трябва да протестираме против такива народни представители, които явно искат да пречат на работата на Народното сѣбрание. (Ржкоплескане от земеделците)

Г. г. народни представители! Закона за държавните служители се гласува най-редовно, най-правилно, член по член, като на всички сѣм дават думата под ред.

**С. Костурков (р):** Това е лѣжка!

**Председателя:** На ония, на които снощи немаше време да дам думата, сега им я давам да говорят, както по второ четене.

**С. Костурков (р):** Това е против правилника. Вие нарушавате правилника.

**Председателя:** И аз питам за какво протестира г. Костурков; какѣв е този уникум? Уникум е Вашата глава. (Ржкоплескане от земеделците)

**С. Костурков (р):** Председателят или не знае правилника или се прави, че не го знае. (Възражения от земеделците)

**Председателя:** Имам чест да познавам правилника и да води Парламента няколко пъти.

**С. Дупаринов (з):** (Кѣм С. Костурков) Злобата ти е поголема от разбирането; това е верно, кажи си го!

**С. Костурков (р):** (Кѣм С. Дупаринов) Недостойно е човек да се занимава с такива низки и дребни човечета като тебе.

**Председателя:** Низки човечета между народните представители нема.

**Министър Х. Т. Манолов:** Злобни човечета има, г. председателю!

**Д. Нейков (с):** Недейте обижда народните представители!

**Председателя:** (Звѣни) Моля! Минаваме кѣм дневния ред.

Има думата народния представител г. Никола Пѣдарев.

**Н. Пѣдарев (д):** (От трибуната) Г. г. народни представители! Нека не се схваща неправилно протеста, който се отправя за начина, по който се гласува законопроекта. Никой от народните представители не е протестира за това, че снощи имало поощно заседание до 12 ч.; всички народни представители изпѣлняват длѣга си и когато е требвало да заседават до 12 ч., те сѣ заседавали; протеста не е за заседаването до 12 ч., а за начина, по който се гласува законопроекта.

**С. Костурков (р):** Той нарочно извърта работата!

**Н. Пждарев (д):** Днес аз имам думата да говоря по чл. 92 затова, защото снощи на второ четене думата не ми се даде. Сметате ли, г. г. народни представители, че е правилно гласуването на закона?

**Председателя:** По взаимно съгласие. Вие се съгласихте да Ви дам днес думата. Ето Ви думата, имате я! Какво ще протестирайте сега?

**Н. Пждарев (д):** Г. председателю! Да се разберем. Аз говоря за пачина на приемането. Когато Народното събрание приема чл. 92 като правилно съставен и пълнен според неговите схващания, сметате ли вие, че на трето четене трябва да се правят такива изменения, каквито се предлагат сега от мене да се направят?

Г. г. народни представители! Съзнавам, че ако действително Народното събрание имаше вчера предпоследно и днес последно заседания, ние трябваше да разрешим въпроса за чиновниците, този закон трябваше да се гласува. Но недейте вини опозиционните народни представители, че не дохождат навреме, за да заседават с вас. Кога вие сте почнали заседания навреме, и не е имало народни представители от опозицията, за да ви контролират — не да вършат с вас законодателство, но да ви контролират?

**Некой от земеделците:** Три пкти без вас.

**Председателя:** Моля, не прекъсвайте!

**Н. Пждарев (д):** Всекога сте имали опозиционни народни представители да ви посочват грешките; обаче вие никога не сте обръщали внимание на тези грешки.

**Председателя:** Верно е, че Вие лично сте редовен. За Вас не се говори, но от вашата група снощи нямаше никого, освен Вас и г. Паскалева.

**Н. Пждарев (д):** И г. Моллов беше.

**Председателя:** Всеки час имам таблица, колко народни представители присъствуват. Вие дойдохте към 11 ч.

**Н. Пждарев (д):** Г. г. народни представители! Във съзнанието на всеки от вас е дълбоко легнало убеждението, че чиновническият въпрос е въпрос, който всекога трябва да обръща вниманието на народното представителство. Ония хубави думи, които изказа нашия другар г. Дилингов за положението на нашата държава, трябва всекога да бъдат в ума и на вас и на нас. Аз съм убеден, че дълбоко желание има у всички ни да направим нещо, та тази държава да бъде стабилна, да може в нея свободно и спокойно да се живее и държавното чиновничество да изпълнява службите, които закона и държавата му възлагат. Е добре, ако народното представителство не е могло досега да направи всичко в този път, при големото му желание да направи нещо, ние не трябва с този закон да посегаме поне на онези малки придобивки по чиновническия въпрос, които имаме, придобивки, които засегат не толкова интересите на чиновничеството, колкото интересите на държавата. Въпросът за стабилитета на тази държава, за здравината на нейните основи. Г. г. народни представители! Ако по всички онези въпроси, които се повдигнаха тук, държавната хазна е засегната и при желанието ни да уравнисим бюджета ние не можем да прекратим позволените граници, за да дадем заплатата на чиновничеството, въпроса, които ние повдигаме с предложението за изменение на чл. 92, не засега държавната хазна, не е бюджетен въпрос, а е въпрос държавнически, политически. Желаете ли вие в тази държава да имате добро правосъдие или не желаете — този е въпроса, който вие трябва да разрешите. Отхвърлите ли предложението за изменение на чл. 92, турнете крак на нашето правосъдие. Ако е верно, г. г. народни представители, че нашето чиновничество напуска местата си, затова защото не може да живее, затова защото заплатите са малки, верно е и на всички вас е известно, че и нашето съдийство масово напуска местата си; напуска ги не защото не желае повече да служи на правосъдието, но защото не може да живее с онова, което му се дава. Ако ние се помъчихме с повишението заплатите на съдните да подобрим техният материално положение, ние ще трябва да запазим и техният морално положение, като съдим в тази страна. Аз съм дълбоко убеден, че вие ще искате да се запази това, което

имаме. Аз много съжалявам, че г. министъра на правосъдието, за когото считам, че има желание правосъдието в тази страна да бъде стабилизирано, не е тук, за да каже думата си по това предложение. Жалното е, че при разискването на въпроси, които засегат всички министерства, всички министри не са тук по местата си.

Г. г. народни представители! Според чл. 75 от закона, който ние гласуваме сега, преместването на равна длъжност в друго местослужение на един държавен служител е наказание; онзи държавен служител, който не изпълнява добре службата си, наказва се дисциплинарно с преместване. Но онзи държавен служител, който изпълнява добросъвестно службата си, който се старае да бъде редовен във всичко, който употребява всичкото свое време за да бъде добър държавен служител, вие ще трябва да го освободите от кошмара, че може да бъде преместен без нужда. Това вие не сторихте. В чл. 14 от закона за чиновниците се дава право преместването на държавните служители да бъде извършвано и не по дисциплинарен ред. Под тази угроза вие с чл. 92 поставите вече и съдийството. По-рано с действащите досега закони съдията беше освободен от страха, че ще бъде преместен, когато той добросъвестно изпълнява своята длъжност. Аз не искам да кажа, че г. министъра на правосъдието ще пожелае да злоупотребява с положението в чл. 92 и да руши онова, за което той стои там, да го държи здраво и да го закрепи; но, г. г. народни представители, ние всички живеем в тази страна, знаем нашия живот, и вие знаете какви натиски се вършат пред министрите под най-благовидни предлози, за да се посегне на стабилността на чиновничеството. Нема никой да дойде да каже на министъра на правосъдието: този съдия ще преместите, защото не изпълнява нашите искания, ще се намерят поводи много благовидни, ще се намерят предлози много приемливи, за да се посегне на независимостта на един съдия. Аз зная случая във Видин и съжалявам, че г. министъра на правосъдието го няма тук. Във Видин имаше един председател на съд, който всичкото време е употребил за добросъвестно служене като съдия, един председател на съд, който знае само съдилището, който знае само своята работа на съдия, един човек, който през време на войната даде своето здраве и сега е с разклатено здраве, един инвалид, но добросъвестен съдия.

**Х. Пенчев (з):** Сигурно е демократ!

**Н. Пждарев (д):** Председателя на Видинския окръжен съд не е партизанин, но той е една здрава опора срещу посегателствата на партизаните в правосъдното дело в този край, и големи са натиските, за да бъде той махнат от там. И по чл. 92 аз вече виждам заканите на правителството. Г. Омарчевски, министър на просвещението, който направи всичко в тази страна, за да опартизани и последния независим учител, говори тук, че бил партизанин. Във Видин всеки ще ви каже, че нема партизанство в окръжния съд, и това се дължи на добрите традиции на съдийството в този край, това се дължи и на личности там.

**С. Дупаринов (з)** Щом ти го препоръчваш, то значи, че е партизанин.

**Министър С. Омарчевски:** Той е чист като планински кристал!

**Н. Пждарев (д):** Вие правите всички усилия, за да го премахнете от там. Защо? Защото там има околийски началник, осъден на затвор. Как може днес, във времето на дружбащите, един дружбащ околийски началник да бъде осъден на затвор?

**Министър С. Омарчевски:** Нема във Видинския окръг подобно нищо. Околийски началник осъден на затвор във Видинско нема.

**Н. Пждарев (д):** Кулският околийски началник Ниньо Петров е осъден на затвор?

**Министър С. Омарчевски:** Лажете, не е верно!

**Н. Пждарев (д):** Г. министре! Вие употребявате едно недостойно възражение, недостойно за един министър, който се кичи със званието министър на културния отдел! Когато желаете да се осведомите, проверете.

**Некой от земеделците:** Пждарщина от трибуната да не се разправя.



**Л. Кандев (к):** А чирпанският околийски началник убиен. го назначихте за директор на прогимназия!

**Министър С. Омарчевски:** Ако беше убиен, щеше да бъде осъден.

**А. Янев (з):** И щеше да бъде в затвора.

**Н. Пждарев (д):** С това изменение правителството желае да се посегне на тази независимост, която имаха досега нашите съдии.

**Х. Пенчев (з):** Желаете да обуздае недобросъвестните съдии.

**Н. Пждарев (д):** Да ги обуздае тъй, както знаете да ги обуздавате: да ги премествате не в интереса на службата, а в интересите на дружбите.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Не е тоя път, г. Пенчев, да ги обуздавате. Вие не сте кадърни да оцените съдии.

**Х. Пенчев (з):** Щом Вие ги оценявате, вижда се, колко сте кадърни.

**Н. Пждарев (д):** Вие желаете това, направете го. Аз ида да подчертая големата пакост, която един министър ще пийесе на страната. Искате да го направите, ще го направите съзнателно. Вие не желаете да има правосъдие в тази страна. И когато министъра на правосъдието излиза пред нас със законопроект като този, в който се казва: „грабежите ежедневно се засилват, хората, които по професия се занимават с грабительство, се увеличават, ние гледаме да подобрим полицията, за да турим край на тези престъпления“, вие кажете: полицията искаме да подобрим, а правосъдието да унищожим, да бъде то партийно, да бъде правосъдие по заповед.

**Х. Пенчев (з):** Досега беше партийно.

**Председателя:** (Звъни) Моля, г. Пенчев.

**Н. Пждарев (д):** Вие отправяте упрек към правосъдието, защото не намирате послушни съдии. Това е, което ви боли. Вие желаете да имате съдии послушни на заповедите, които вие давате, а не съдии на закона и съвестта.

**Х. Пенчев (з):** Ние искаме съдии послушни на държавата, а не на този или онзи като Вас партизанин.

**Н. Пждарев (д):** Вие желаете да поставите правосъдието под ...

**Председателя:** Моля, г. Пждарев, говорете по законопроекта, защото времето Ви изтича.

**Н. Пждарев (д):** Когато поставите един съдия под угрозата да бъде преместен, което ще рече да бъде най-жестоко наказан, най-големият наказание, с което може да се накаже днес един държавен служител, разбира се, не можем да искаме от съдиите геройства, защото те съ хора с връзки, със семейства, със задължения. Колко съ героите в тази страна, за да искаме от съдиите да бъдат те герои? Те ще падат един по един и вие ще бъдете доволни тогава, като гледате да се руши нашето правосъдно дело, и какво ще остане тогава в тази страна, което да гарантира, че ние ще вървим лека полека към развитие, към напредък? Веднаж разрушено правосъдието, вие вече сте сигурни, че отиваме към провала.

**Х. Пенчев (з):** Мислите ли, че вие не сте докарали това положение?

**Председателя:** Моля, оставете г. Пждарева да свърши.

**Н. Пждарев (д):** Ако това е желанието на народното представителство, то добре, нека гласува чл. 92 тъй, както е. Ако обаче имате желанието, което аз прозирах в думите на г. Делянова, в тази страна държавната машина да работи по възможност по-правилно, държавния строй да заседне на по-здрави основи, недейте посегна на придобивките на съдийския стабилитет. Това е моята молба към вас, със съзнание, че изпълнявам един дълг, да ви подчертая големата пакост, която би се направила, ако чл. 92 се приеме тъй, както е. Ако приемете и предложе-

нието по отношение съдийството, чл. 14 да не се прилага, да се прилагат старите постановления на закона, вие пак можете да смените недобросъвестния съдия — дисциплинарния съд е всекога готов, за да го премести или уволни.

**Г. г. народни представители!** Бъдете сигурни, че нашето съдийство, с традициите, които има досега, със своята висота, на която се е издигнало, само ще се чисти по-добре, отколкото всеки министър под влиянието на този или онзи дружба.

**Х. Пенчев (з):** Гарга на гарга око не вади.

**Н. Пждарев (д):** Имайте вера в дисциплинарите съдии: те съ хора с достойнство, те съ хора на култура, те съ хора, които заемат високи постове не произволно, но защото съ ги заслужили. Тъй съ се издигнали досега нашите съдии. Запазете им местото, дайте правосъдното дело в техните ръце и бъдете сигурни, че ще имаме гаранции за правилното развитие на правосъдието в тази страна. Всичко може да се руши, но, когато правосъдието е здраво, надеждата нема да бъде изгубена, че ще се отиде един ден на добър край.

**А. Атанасов (к):** (Към председателя) Имаме една равносметка с г. Омарчевски. Той обвини г. Мулетарова в лъжа.

**Председателя:** (Звъни) Немате думата.

**А. Атанасов (к):** Ето документ, да види министърът и признае, че не Мулетаров, а той лъже.

**Председателя:** (Звъни)

**А. Атанасов (к):** Ето документ, изобличителен за него. (Занася го на министерската маса, от където министър С. Омарчевски го хвърля на земята) Немаш доблестта да си оттеглиш думите!

**От комунистите:** Министъра лъже! Да се констатира, за да си знае устата. (Шум)

**Председателя:** (Звъни) Седнете на местата си. Моля, тишина, г-да!

Има думата г. д-р Йосиф Фаденхехт.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** (От трибуната) Г. г. народни представители! В чл. 92 от закона за държавните служители по един — позволете ми да кажа — контрабанден начин е вмъкнато едно положение, с което прикрито се посегна върху несменяемостта на съдийството в България.

**Председателя:** Никакъв контрабанден начин — месец и половина се дебатира въпроса в Парламента.

**К. Пастухов (с):** Контрабанден е, защото едни таблици не може да изменят органически закон — закона за съдоустройството.

**Председателя:** Никой закон не е дебатирал толкова, както този.

**К. Пастухов (с):** Един закон органически не може да бъде отменен със закон, който урежда възнаграждението. По друг ред трябва да стане. (Възразжения от земеделците)

**Председателя:** (Звъни)

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Контрабанден е, затуй защото съвсем непочтено е в един закон, който нема за цел да урежда положението на съдиите в България, за които има един специален закон — закона за съдоустройството — да го отмените с един закон, който урежда възнаграждението на чиновниците.

**Г. г. народни представители!** Въпрос е дали ще трябва България да запази независимо своето съдийство, което беше и е днес може-би единствена гордост на нашата държава, или ще трябва да се посегне тази институция, тъймо от това правителство, което дойде в името на народовластията и в името на обновата. Каква обнова вие ще искате, когато рушите единствената здрава основа на правния ред в една държава? — „Justitia regnum fundamentum — правосъдието е основа на държавата“. Истинско правосъдие не може да има там, дето съдиите е зависим от силните на деня, дето той е зависим от местния дребей или от своя прък административен началник. Ако несменяемостта на съдиите е едно необходимо условие, за да може съдийството, рекрутирано измежду хора със

среден характер, да извърши своята служба по възможност независимо от ония, които в даден момент държат в себе си хлеба му и жока, от онези, от които зависи неговото положение, положението на неговото семейство, то в такъв случай, за да има несменяемост, първо и необходимо условие е да не може един съдия да бъде произволно местен от едно място на друго. Не може да има несменяемост там, дето министъра на правосъдието няма право да уволнява в интереса на службата, но има право да мести в интереса на службата. Вие тук това постановявате сега, защото когато казвате, че по отношение на съдиите ще се отнася постановлението на настоящия закон: (Чете) „Постановлението на настоящия закон по назначаване, дисциплинарна отговорност и уволняване не се отнасят до служителите в царския двор, до съдиите, офицери и подофицерите, с изключение на чл. 14“, вие го поставяте именно за съдиите, а той дава права на един министър, в случая на министъра на правосъдието, да премести един съдия от единия край на България в другия в интереса на службата. Буква казва: (Чете) „При повишение в по-горен клас на същата длъжност или на по-горна длъжност, ако по щата на учреждениято, дето е служителят, не се допуска такъв клас или не е предвидена такава длъжност.“ Аз съзирам, г. г. народни представители, че най-големата опасност в случая, за да има в бъдеще едно истинско правосъдие, е в туй именно, дето се дава право на министъра на правосъдието да мести несменяемите съдии в интереса на службата. Несменяемостта на всички съдии, дето има такава, е винаги по необходимост свързана с невъзможността да бъде преместен един съдия не по негово желание и не тогава, когато трябва да бъде повишаван в по-горна длъжност. Така е и у нас. Дадете ли вие право на министъра на правосъдието, не само при туй правителство, но да бъде той и от народнишко правителство и от демократическо и от радикалско, да мести, вие по необходимост поставяте съдията в зависимост от централната власт, респективно при поканените прави у нас, от силните на деня, от прищевките на местни хора, и така в същност вие заличавате несменяемостта. Искате ли да я заличите, направете го открито, внесете предложение за изменение на закона за съдоустройството и нека тук принципиално да дебатираме по този въпрос, да видим, има ли България нужда или няма от несменяеми съдии и от съдии, гарантирани в своята служба, поставени в положение да могат действително да извършват своята високоблагородна работа в защита правото и реда в тази страна. Защото, г. г. народни представители, съдиите не са нито за вас, нито за нас — те са за всички, те са за законността в страната. Единствената опора на гражданина против несправедите на частните лица и против несправдите на публичната власт е съда. Немаме ли ние тая гаранция, нямаме ли ние тази надежда, ние нямаме държава, ние нямаме правен ред. Ако Англия днеска се слави със своята свобода и със своя правен ред, то е заради туй, защото там има едно високо поставено правосъдие, което е напълно независимо от централната власт. Ако Германия може да се слави със своя ред и със своята законност, това се дължи на несменяемостта на съдиите и на невъзможността за силните на деня, за министрите, да местват по своя прищевка, под покривалото на „интереса на службата“, съдиите от единия край на държавата. Ами знаете ли вие, г. г. народни представители, какво значи днес, при днешната скъпост, преместване на един чиновник? Достатъчно е само да ви се постави този въпрос, за да разберете, че за съдията е по-голема угроза, по-големо заплашване, да бъде преместен, отколкото да бъде открито уволнен. Намира ли се той под страх да бъде преместен, вие го поставяте в моралното изпитание, за да избегне това преместване, да прекърпи волята си, да прекърпи съвестта си. Недейте мисли, че съдиите са герои; и те се вземат из средата, в която ние се раждаме и възпитавме всички. Те са хора със среден характер, и когато дават възможност на тоя характер да се пречупи към лошото, вие вършите едно престъпление спрямо правосъдието.

От друга страна, г. г. народни представители, при днешните тежки условия, в които живее съдийството, при мизерията, в която то тъне, единственото, което още държи добрите съдии на местата им — а такива имаме, за добра чест, мнозина — то е именно техната гаранция, че те не могат да бъдат премествани, както и че не могат да бъдат уволнявани, по прищевката на своя министър, който не може да не се намира под влиянието на своите партни-

зани. Ако днеска, напр., в Софийския окръжен съд има съдии — аз бих могъл да посоча на имена, но не искам да сторя това от деликатност — които биха били гордост за всяка една страна да бъдат там съдии, това се дължи само на туй, че от тук, дето са си наредили вече живота, не могат да бъдат преместени, освен ако се провинят и ако техното провинение бъде установено пред дисциплинарния съд. Но тези съдии, уверени съм, ако това постановление тук стане закон утре, ще напуснат; защото сега те стоят на служба, като дават от своите средства, като прибавят от доходите на своите имоти към онова, което получават като заплатата, за да могат да живеят. Те стоят като съдии само защото искат да бъдат съдии, защото държат високо на това звание, защото считат за гордост изключението на тази служба. Но, ако вие поставите съдията наравно с един околийски началник, с един финансов бирник, с един акцизен агент, просто да може един такъв съдия в тази служба да бъде преместен от София в Хасково или не знае къде, вие ще го заставите утре да напусне службата. И какво ще постигнете? Ще постигнете, че ще останат от съдиите най-слабите в интелектуално отношение, най-слабите по подготовка и най-некадърните, на и най-податливите и по този начин вие ще станете причина да се покрива нашето правосъдие.

Г. г. народни представители от Земледелския съюз и г. г. министри! Недейте посегават върху единствената опора на нашата държава, недейте взема на душата този грях да посегнете на несменяемостта на съдийството. И аз апелирам към младия министър на правосъдието в България да наистин, цито тези думи „с изключение на чл. 14“ да бъдат премахнати. Той ще извърши може би най-великото дело през своето министерствуване, ако не допусне това, което се предлага тук.

**Председателя:** (Звъни) Приключват се дебатите по този въпрос.

**Министър Х. Т. Манолов** Искам думата.

**Председателя:** Преди да дам предложението на г. Пждарева на гласуване, ще дам думата на г. г. министрите. Искат думата г. министъра на железниците. По същия ли въпрос ще говорите, г. министре?

**Министър Х. Т. Манолов:** Да!

**Министър М. Турлаков:** Моля, аз ще говоря по този въпрос.

**Председателя:** По този въпрос, който се дебатира, има думата г. министъра на финансите.

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Ние ще приключим с гласуването на трето четене един законопроект и във връзка с него, един таблици, които влияват чиновничеството, създаваха и продължават да създават и досега мъжнотни на министерствата и особено на Министерството на финансите. Г. г. народни представители! Понеже тук се правиха много големи декларации и много високи протести, дълга да кажа в последния момент, при гласуването на тоя закон и на тези таблици, че надали е имало министър на България, министър на финансите или друг, какъвто и да е, който по един въпрос да е бил толкова много измъчван, тормозен и принуждаван на извънредни усилия в работата, каквото беше моето положение с този законопроект и с тези таблици.

Г. г. народни представители! Ще дойде време, когато ще се види какво съм правил аз, като министър на финансите в България, в тези тежки и мъчни времена, за нашето чиновничество и за държавните служители, какво съм правил другаде. И които имат възможност да направят туй сравнение, те ще подчертаят и ще признаят, че моите усилия са превъзхождали онова, което другаде се е направило. Аз ви питам, питам и онези, които толкова много издигат тук висок глас за грамадин, за висок заплати — в смисъл грамадин, според условията, в които живеем — питам ви, кога, кой министър в началото на всяка зима е излизал с особен кредит, с особено подобрение положението на чиновниците ежегодно, почти три години става наред; кой друг министър е правил това и къде въобще тъй последователно в друга некоя държава е било така, както е у нас? И трябва да изповедам и ви уверявам, че даже последната година, тъй наречения закон

за еднократната помощ и за подобрене материалното положение на чиновниците, чрез увеличението на добавъчното им възнаграждение нямаше да бъде създаден, ако аз не бях съгласен. Уверявам ви, че ако аз не се ръководех от желанието що-годе да улеснявам и да подобрявам, колкото ми дават възможност средствата на нашата страна, материалното положение на държавните служители, нямаше да бъде внесен този закон и нямаше нищо да стане. Празна приказка е, че щели да направят кой знае какво. Те си опитаха какъсметя със стачките; те направиха стачка в най-мъжните и най-тревожните времена и ние се справихме със нея.

**Некой от комунистите:** (Възразява)

**Министър М. Турлаков:** Но, макар от една страна да схващам тежкото финансово положение, не желаях да се помисли, че държавната власт, че министъра на финансите, който е върховен техен попечител, в даден случай е забравил техната съжба. Но не можех, не мога и сега, да направя и сега нещо повече от това, което по моите предвиждания, по моите пресметания, понеже виждам, че дотам е възможното при днешните условия, което можем да направим. При все това, в замена на една видима, поне мъжчалива благодарност, аз получих — особено от тези, които обичат много да приказват — само упреци, неблагоприятности и протести.

Взех думата и се спирам на този въпрос, защото в свързка с него искам да ви напомня най-пресните, най-последните сцени тук, помежду ни, при разискванията на този законопроект. Три години, г. г. народни представители, се говори вече за тези таблици и щатове. Най-подире поисках да се тури точка, особено за тези прехвърляния от една категория в друга, от един клас в друг, с доклади, с министерски постановления, за да има едно отпочиване от тая работа. Туй нещо ме застави и поисках да се урегулират, да се узаконят тези работи поне в този последен момент, пък ако събитията нещо кой знае какво се изменят занаяпред, тогаз ще мислим за тях, когато ще настъпят новите събития. И понеже спрех съставянето на бюджета, за да имаме основата узаконена, аз апелирах, молих и специалната комисия, която назначих след завръщането ми от странство и започването на сесията, да побърза с работата. Колкото можа, бърза. Не искам да отрека нейните заслуги в работата, но искам да ги подчертая. Парламентарната комисия се занимава тук две-три седмици. Аз съм тук, в Народното събрание, по-напред и от разсилните даже.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Кой Ви обвинява в противното? Никой не оспорва това.

**Министър М. Турлаков:** И освен това, г. г. народни представители, в последния момент ние трябва да преустановим по конституцията заседанията. Аз апелирах към вас, в комисията, и тук апелирах да имате благоразумие: направете си вашите агитации, дайте си предложенията, но законопроекта да минете снощи на второ четене, за да може да стане днес закон.

Тук сега излезе г. Пждарев и други гласопа да казват: това и това беззаконие снощи стана, ние не можахме да говорим, отнехте ни думата.

**Н. Пждарев (д):** Аз подчертах фактите, г. министре.

**Министър М. Турлаков:** Дали съм ви отнел думата? Аз искам с правилника в ръка да ви докажа, че не съм я отнел — затуй и взех думата, за да ви кажа какво пише правилника. Правилника на Народното събрание изрично казва как стават тези разисквания, как стават тези предложения. И ако едно предложение при второ четене, поради липса на време, не е могло да стане, стига да не е било предлагано то от другото или от същия говорител, който желае да го направи, никой не му отнема думата на трето четене да го направи.

**Н. Пждарев (д):** 10 души трябва да го подпишат.

**Министър М. Турлаков:** Онова, което ще говорим на второ четене, ако го поиска председателя писмено, длъжен си да го направим писмено. Ако твоего предложение е толкова своеобразно, че не може да намери 10 души поддръжници, тогава, прости ми, но ти не знаеш какво вършиш.

**А. Ляпчев (д):** Ама го казахте, ха!

**Министър М. Турлаков:** Ето защо, г. г. народни представители, аз снощи апелирах, щото ония предложения, които биха отнели възможността на Парламента да прокара законопроекта на второ четене, да ги направят днес, и един вид с взаимно съгласие стана туй; а сега, понеже туй е станало, ще го изтъкваме като дефект на закона, като дефект на Парламента, като неспазване правилата. Какво казва чл. 39 от правилника? (Чете) „При второто четене Съборнието разглежда законопроекта член по член и се произнася върху поправките и прибавките, които могат да се предложат от всеки представител. Тези поправки и прибавки се предават по искането на председателя писмено. Те се разискват веднага или се препращат на надлежната комисия за изучаване и докладване още в същия ден или пък в едно от идущите заседания.“ Това е за второто четене. Какво казва чл. 40 за третото четене? Ето го: (Чете) „При третото четене, което става най-малко един ден след второто, ако се направят нови поправки или прибавки, подкрепени поне от 10 представители, Съборнието постановява и с тях по начина, посочен в предишния член.“

**Н. Пждарев (д):** Поправки и прибавки.

**Министър М. Турлаков:** Кой ви отне думата, г. г. народни представители, да си направите предложенията тук? Вие ги направихте и надали има при друг законопроект толкова много предложения и прибавки предложени, както към този законопроект. И излизат тук да обвиняват, че това или онова било, че им се било попречило да направят предложения.

Г. г. народни представители! По-нататък чл. 40 говори, как става окончателното приемане на законопроектите и предложенията от законодателен характер. И то е когато има спор при гласуването, да бъде ли то е явно гласоподаване или с тайно или с писмено. Тези няколко думи исках да кажа, за да отблъсна онези неоснователни, пресиления и недоброевестни обвинения, които се хвърлиха. (Ръкоплескане от земеделците)

**Н. Пждарев (д):** Далеч отивате, г. министре!

**Министър М. Турлаков:** Сега искам да се спра още на един въпрос.

**Н. Пждарев (д):** За недоброевестност не говорете, защото и от тук (Сочи левицата) ще заговорят за недоброевестност!

**Некой от земеделците:** Млъчи, бе!

**Председателя:** Моля, г. Пждарев!

**Министър М. Турлаков:** Тук излизат г. г. юристи да приказват за организационен и не знам още какъв закон. И аз съжалявам, че това го чух даже от устата на юрист, адвокат и общественик, като г. Пастухова. Той се обади в пререждане. Какъв е организационния закон? Г. г. народни представители! Заглавието на този закон казва: „Закон за държавните служители“. Какво обема той? Той обема всички държавни служители; той обема не само техната заплатата, както искаше да се изрази г. Пастухов, ами обема и общите правила, общите условия, на които трябва да отговоря един чиновник, начина по който ще се постъпи, за да бъде назначен, начина по който се постъпва, когато бъде провинен.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** За съдиите има особен закон.

**К. Пастухов (с):** Има специален закон за съдиите.

**Министър М. Турлаков:** Млъкнете! Не Ви е срам! Юристи! Аз ще се спра със закона за съдиите.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** За съдиите има особен закон.

**Министър М. Турлаков:** Разберете от дума, бе!

**Председателя:** (Звъни) Моля, г-да, оставете г. министра да говори!

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Който е гузен в своята позиция, той бърза да прави пре-

рекания. Аз ще се спра и на закона за съдиите, аз ще се спра и на закона за адвокатите, ако искате, но чакай да изслушаш, защото не ти прави чест като професор да се обаждаш дето трябва и дето не трябва. Аз тук стоя като камък да ви слушам, когато приказвате какво да е, какво да не е. Имайте търпение! — Какво показва туй заглавие и туй понятие „държавни служители“? То показва, че тоя закон е действително организационен закон. А другите закони — закона за адвокатите, закона за инженерите, закона за учителите — те сж специални закони, те сж закон за устройството пак на една служба, но на отделна служба, а на общите функции, на общия държавен организъм.

**Д-р Фаденхехт (р):** (Възразява нещо).

**Министър М. Турлаков:** И когато дойдем до тълкуването на понятието, кое е по-организационно, ако дори приемете, че и онова е организационен закон, естествено, то в известна степен е организационен закон, защото определя една серия служби по едно ведомство.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Не е там въпроса, но въпросът е, че посегате на независимостта на съдиите.

**Министър М. Турлаков:** Но закона за държавните служители е общ организационен закон. По-големо дебелочие и безсрамие от това не виждам. (Ръкоплескане от земледелците)

**Н. Пждарев (д):** Научете се да говорите като министър! Две години сте министър, научете се да уважавате народното представителство. И това ли трябва да Ви се каже?

**Председателя:** Моля Ви се, седнете на местото си! Има кой да прави бележка. Недейте влиза в ролята на председателя!

**Н. Пждарев (д):** Г. председателю! Научете министрите да уважават народното представителство.

**Х. Пенчев (з):** Но най-напред да се научат депутатите.

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Защо казвам „дебелочие“? Аз ви говоря на един висок глас, защото от това, което слушах и при това петърпение, което забелезах, искам да обхвана вниманието ви, да бъда добре чул и добре разбран. Тия хора, които слушахте тук, немат търпение да чуят какви възражения им се правят. Естествено е, че когато постъпват така, не може човек да каже друго, освен че имат големото дебелочие да правят възражения дето трябва и дето не трябва, дето явно си противоречат.

**Н. Пждарев (д):** Да не търпят тоя, недостоен за Народното събрание.

**Ю. Вълков (з):** Мъжчи бе, безсрамнико! Спомни си за Кюстендилския окръжен съд и за твоето председателство. За тебе нема срам.

**Председателя:** Моля, г. г. народни представители, седнете на местата си. Недейте пречи на г. министра да се изкаже.

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Най-главният организационен закон в страната е конституцията, защото обема всичките функции на държавния живот; но тя ги обема в общи черти — когато дойде въпрос до службите, как се управлява държавата изобщо, и когато се касае за държавните служители, общия закон за държавните служители е организационния закон, той предшества всички други. И ако в последствие в него се направят изрични отклонения по волята на Народното събрание, тогава може да се приеме, че тия отклонения по-горе, че те сж в сила, а не общия закон. Главният организационен закон, както виждате, обгръща в своята материя плащането, назначаването и пр. условията, на които трябва да отговарят кандидатите за служби. Другите закони след него — за съдоустройството, за учителите, за професорската колегия и пр. и пр., това сж други закони, за специалните организационни ведомства. Ако в техните постановления, които трябва да сж излезли в последствие от Камарата, има изрични отклонения от организационния закон, тогав те сж в сила.

Сега, казва се тук, тоя закон, като постановява общите положения, изрично упоменава в чл. 92 какви отклонения от него могат да стават, т. е. законът иска да каже, че постановленията относително дисциплинарните наказания...

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Назначенията, уволненията.

**Министър М. Турлаков:** ... дисциплинарна отговорност, назначенията и уволненията не се отнасят до служителите, изрично упоменати в тоя член.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Съдиите.

**Министър М. Турлаков:** ... с изключение на ония постановления, упоменати в чл. 14. Какво значи това? Това значи, че службите по другите ведомства, упоменати тук, ще си имат специални законоположения, но в организационния закон за всички държавни служители изрично се упоменава, че в тия законоположения не се прави изключение по отношение на чл. 14.

Сега се спирам на главния въпрос в свързка с това — за тий наречената съдийска несменяемост. Г. г. народни представители! Казват: „Вие нарушавате несменяемостта“, т. е. неосвобождаването от служба на съдиите. Истински смисъл на понятието „съдийска несменяемост“ се скътон в това: съдиите да не бъдат уволнявани от служба.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Да не бъдат премествани произволно.

**Министър М. Турлаков:** Какво е било и какво е, ще ме извините, защото не само вие сте следили законодателството в тая страна.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Проследете брошурата си по този въпрос.

**Министър М. Турлаков:** Аз зная през какви стадии е минал въпроса за тий наречената съдийска несменяемост. Не сте само вие, г. професоре, който сте чели гражданско право в Университета, та само вие да знаете.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Като министър на правосъдието сте публикували тая Ваща брошура.

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Какво се разбира под понятието „несменяемост“, „несменяемост“? Несменяемостта нито е разбираана, нито е тълкувана, че тя значи закрепостяване на един съдия, който било по формите на закона, било по благоволенията на началника си, на министра, еднаж назначен на служба, там трябва да умре. Това не е понятието на несменяемост. Понятието за несменяемост е гарантиране на длъжностното лице, че то си остава на служба дотогава, докогато могат да бъдат използвани неговите сили. Но, г. г. народни представители, несменяемостта, както всеко едно постановление, всеко едно право, когато то остава неконтролирано или нжж макар и контролирано, понеже човешкия ум е толкова изобретателен, че може да постави такъв начин на дейност, без да ...

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Вие пледирате сега премахването на несменяемостта.

**Министър М. Турлаков:** Мъжчи, моля ти се, разбери се, професор си! Имай малко благоприличие!

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Вие сами себе си опровергавате.

**Министър М. Турлаков:** Е, добре, тия хора тук и публиката ме слушат; ако се опровергавам, опровергавам се.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Съжалявам, че говорите това.

**Министър М. Турлаков:** Г. председателю! Аз апелирам към Вас, да ми гарантирате свободата.

**Председателя:** Предупреждавам г. г. народните представители да не прекъсват г. министра, защото иначе ще пристъпим към наказание.

**С. Дупаринов (з):** (Към д-р Й. Фаденхехт) Не ти прави чест!

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Несменяемостта, тий както я разбират някои и както се

практикуваше, отива в някои случаи до абсурд. И именно целата на законодателя и целта на ръководителя, на държавника, на управника, е не да докарва правата и техното упражняване до абсурд, но да ги поправи, и ония, които се самозабравят, да ги вразумява. Заради туй несменяемостта не може да бъде като такъв култ, както го разбират някои, да е абсолютна — като си оставим некое на масата, че там трябва да остане той за вечно. Затуй се налагат постановленията на чл. 14.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** За вразумяване!

**Министър М. Турлаков:** Аз ще ви посоча тук примери, в какви случаи се явява нуждата от едно постановление по чл. 14. Вие имате пред себе си един съдия или един следовател и като отиде вашата върховна комисия да му прави ревизия, формално намира, че той не е направил никакво престъпление или отклонение от закона. Но той си има вече свое убеждение, въз от служебния длъж...

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Ха тжй, сега разбрахме!

**Министър М. Турлаков:** ... и се впуска в материя, която не му докарва резултат, ама благодарение на своята несменяемост, благодарение правата, които сте му дали, той продължава да тормози известни категории обвиняеми или пък, вместо да си гледа работата, да я ускорява, той се занимава все с едни и същи дела и ги протака с години.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** За туй има дисциплинарен съд.

**Министър М. Турлаков:** Г. председателю! Апелирам за възмездие, дето стават тия работи.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Какво става? С какво съм ви обидил? — Казвам, че има дисциплинарен съд.

**Председателя:** Недейте предизвиква бюрото да вземе мерки.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Найкрая можете да вземете мерки.

**Председателя:** Моля Ви се, г. Фаденхехт, недейте прави да се разделям накрая с такава неприятност.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Аз мисля, че винаги е било допустимо да се направи едно кжсо прекъсване. Казвам, че има дисциплинарен съд.

**Председателя:** (Звжнн) Моля!

**А. Кундалев (з):** Как не се срамувате да Ви се споменава името на всеки минута!

**А. Ляпчев (д):** Какво да прави, когато този (Сочи министра) понекога не знае какво приказва; бърка се. (Вжзржения от земеделците)

**Председателя:** Моля ви се, г-да!

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Аз искам да ви посоча, как напр. даже един съдия, ако искате, под булото, под защитата, под гаранцията, егидата на своята несменяемост, пак може да прави и ще прави отклонение от служебния длъж и ще прави партизанство.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ама ето един пример — професора гледайте! Той ги е учил.

**Министър М. Турлаков:** Имате пред себе си толкова елементарен пример: той знае правилника, знае приличие какво е и нема търпение да чуе. Може да приказва бе джана, тук сж уредени наредбите, казаха му един път, напомниха му — той пак продължава своето. Един следовател като каже еди-кой си казал такъв и такъв слух и се впусне уж да провери тоя слух, а онзи подпушнал на другото: „Ти ще кажеш така и така“, той ще отиде в затвора; един чапкжнин, затворник, осъден на 5—7 години наказание — тех се впуска той да пита, за да вземе, напр. един общински имет от длъжността му да го тури в затвора. Ама сетне съждт издава оправдателна присъда — колко пари ти струва тая оправдателна присъда отпосле! Той си продължава работата и я продължава в тая насока не само при един случай, а и в други случаи.

**А. Кундалев (з):** Много.

**Министър М. Турлаков:** И сега тая ваша система на дисциплинарен съвет не може да намери форма.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Махнете го тогава. Дайте права на властта да наказва.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ръцете на министъра сж възрани, а Камарата го държи отговорен.

**Министър М. Турлаков:** Ръцете на министъра сж възрани; нищо не може да направи; той е отговорен, ако рече да наруши закона. Е, при такова положение да закрепостяваш един съдия, един следовател, това значи да вършиш произвол. Аз съм убеден, г. г. народни представители, че никой министър на правосъдието от тая маса, който и да бъде, днешен или утрешен, нема да направи това постановление да упражнява това свое право по начин произволен, както тук се казва. Той нема да вземе един съдия или един следовател или един какъвто и да е друг орган от съдебното ведомство, който подпада по закона за съдоустройството, и да го праща от Бургас вжв Видин или от Видин вжв знам къде. Той ще направи най-малко онова, което е удобно и за службата, и за престига на властта, и за да вразуми този съдия или този съдебен орган, който е забравил своя длъж.

Затуй в чл. 92 се упоменава, че изключенията, които се правят за упоменатите служби, не се изключват от чл. 14.

Най-после за гаранцията на това преместване и за обяснение на този начин на наказание нека ви кажа следното, че изброените постановления в чл. 14 до последния пункт ...

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Ето, там е всичкият въпрос.

**Министър М. Турлаков:** ... и сега съществуват. Когато е въпрос за повишението на един съдия, един следовател, и без туй министърът има право да го повиши, ама има едно само ограничение: ако се съгласи съдията.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Не е верно. При повишението не се иска мнението на съдията.

**Председателя:** Моля, тжрпете!

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Очевидно неверни работи говори.

**А. Ляпчев (д):** Не разбира. Поправя го, за да излезе истина.

**Министър М. Турлаков:** Демек, макар че го намира годеи за по-голема работа, пак с негово съгласие трябва да стане повишението. Или пък, ако го преместят на по-горна служба — поне традицията е била такава — тогава съдията или този, който е там съдебен орган, ще почне да се съжди, че нарочно го повишават, за да го преместят от там. Г. г. народни представители! Аз мисля, че такава несменяемост, която минава вжв форма на закрепостяване, нищо сж разбирали онези, които сж я правили, нищо пък тя може да даде реални и благотворни резултати, както за самото съдийство, така и за официалната власт, па и за самото правосъдие.

Ето защо, г. г. народни представители, моля да се приеме чл. 92 с тези изменения, като по отношение назначаването и увольняването и дисциплинарната отговорност се прибавят и учителите, за които въпросите за назначаването и дисциплинарната отговорност сж уредени в техния специален закон за просветата, който владувахме напоследък.

**Л. Кандев (ж):** И 101.

**Министър М. Турлаков:** Може и следва да си остане, като се запази общото правило за всички чиновници сжв чл. 14 от настоящия закон.

Така че, г. г. народни представители, след конституцията общ закон за държавните служители е този, и ще трябва да има поне в едно отношение една връзка, която да бъде за всички служби и за всички други закони, които ще се създадат за уреждането на службите.

Г. г. народни представители! Преди да завърша, искам да ви дам едно тжжжвание, за да се разбере чл. 30 от закона. Чл. 30 има една забележка, която урежда досе...



гашното положение. Чл. 30 казва: „Заплатите на държавните служители, които заемат предвидени по щатове длъжности, се определят в таблиците за заплатите, приложени към настоящия закон, а заплатите или надниците на служителите, които се назначават от общи кредити по бюджета, се определят в специални наредби по надлежните ведомства или в заповедите за назначаването им, в кръга на размера, установен в бюджета“.

Последната забележка към този член иска да определи положението на онези, които според досегашното класиране и според досегашните заплати ще бъдат в противоречие с онова, което се прие сега. Тазв забележка казва: (Чете) „Класираните по досегашните таблици държавни служители, длъжностите на които остават в същите категории, макар и последните да са преименовани, нема да се прекласират след влизане в сила на настоящия закон, а запазват досегашните си класове. Ще се прекласирват по досегашната наредба за класиране заварения персонал само ония служители, длъжностите на които са преместени в друга — по-горна или по-долна категория, или същата категория, но са им изменени служебните ценове. Ако на някои от служителите, които ще се класират по таблиците, приложени към тоя закон, се следва по-малка заплата от тази, която получават при влизане на закона в сила, запазват получаваните си заплати, докато изслужат времето, необходимо, за да добият правото на тия заплати и да бъдат повишени в по-горен клас“. Последната алинея на забележката трябва да се разбира, че по каквато и да е таблица, или във от таблицата, по каквато и да е закон, ако даден държавен служител е получавал по-висока заплата от тази, която ще му се падне по сегашната таблица, като се провери местото, където той трябва да бъде, запазва си заплатата докато му дойде ред да се повиши, да отиде в по-горен клас или в по-горна категория. Но по отношение на категориите има член в закона, който определя, че при такива случаи, когато едно длъжностно лице от по-долна категория бъде настанено на служба от по-горна категория и ако има разлика в заплатата, когато тя е по-висока, може да приеме заплатата на тая по-горна категория; но ако заплатата за тая категория е по-малка, той може да запази заплатата от по-долната категория, докато му дойде ред да отиде по-горе. Искам да обясня, за да се разбере, че при такова положение на никого и никога по отношение на заплатата нема да има онеправдание, каквото е имало досега. Напротив; ...

**Председателя:** Нема да има намаление.

**Министър М. Турлаков:** Да, намаление нема да има, а ще има само повишение за всички ония, на които дойде ред. Но понеже този законопроект е общоорганизационен за държавните служители, затова ние не можем да правим изключение по отношение на заплатите и разредването и класирането им. За начина на повишението в отделните ведомства — както тук се предвижда — след всеко трето повишение се искат особени наредби, които ще издава всеко министерство; въз основа на туй постановление всеко ведомство отделно ще може да нарежда наредби, които съответствуват на неговата конструкция в служебно отношение.

Ето защо аз ви моля, като приемаме този законопроект на трето четене с тия тълкувания и обяснения, да сметнем и да бъдем убедени, че ние извършваме едно добро дело общо — не само за държавните служители, но и за страната, за да се получи в нея едно омиротворение и да престанат тия отивания отгук-дотам, тия шумукания, негодувания и пр., защото тия таблици когато са изработвани, гледано е да се направи съответствие и да се намери подходящото място на всеки една длъжност.

В таблиците имам да ви предложа да направим няколко поправки. Един от тях са прочетени, а други са касаят за служби, които при известни случаи могат да се заемат от лица със средно образование, и тогава те отиват в съответната категория; а когато назначените лица са с по-висше образование, тогава те отиват в друга категория. Тия прибавки са следните:

На стр. 60 в пореден № 148 да се впишат подир „Българска народна банка“ думите „и на Българската земеделска банка“.

На стр. 66 в пореден № 199 да се заличат думите „и тютюневи“, защото там е казано: (Чете) „Акцизни началници при пивоварните и тютюневи фабрики“, когато при тютюневите фабрики са поставени не акцизни началници, а акцизни контролйори.

На стр. 68 в пореден № 210 да се заличат пак думите „и на Българската земеделска банка“.

На стр. 70 в пореден № 216 да се заличат думите „и в държавните дългове“, защото тая длъжност по последните проучвания съответствува на друг пореден номер пак в същата категория.

На стр. 82 в пореден № 1 да се заличат и думите „и при министерствата и главните дирекции“. Това е за едно изравняване, когато ще имат по-висок образователен ценз.

На стр. 114 да се поправят печатните грешки: срещу пореден № 227 месечната допълнителна заплата не е 460, защото такава заплата нема никъде, а е 350, а в пореден № 228 месечната допълнителна заплата трябва да се смета 400 л.

Най-после има да ви кажа, че в пореден № 151 на II категория към думите „подначалници в отделението за бюджета и отчетността“ се прибавят и думите „и контролйори при държавните дългове“, когато те са с висше образование.

Също на стр. 102 в пореден № 158 — началник на държавното сметководство — се прибавят думите „и на държавните пенсии в държавните дългове“, понеже има пенсии, които се изплащат от Дирекцията на държавните дългове, където за тая работа има специално отделение за народните, опжлченските и инвалидните пенсии. Затуй тия работи се прибавят за пояснение и допълнение на случаите, когато ще има лица, които ще бъдат със средно и с висше образование, да вземат съответна заплата.

Също в чл. 92 от законопроекта за държавните служители да думата „съдиите“ да се прибави и думата „учителите“ и след нея следват думите „и до офицерите и под-офицерите, с изключение на чл. 14“. (Ръкоплескание от земеделците).

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** А думите „чл. 14“ ще се заличат ли?

**Министър М. Турлаков:** След тия няколко обяснения, аз свършвам.

**Председателя:** Моля, г-да, ще гласуваме.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Само че г. министъра на правосъдието не отговори на въпроса.

**Некой отъ земеделците:** Стига, бе!

**Председателя:** Най-напред от народния представител г. Пждарев е направено предложение: чл. 92 да се изхвърли. Които приемат това предложение на г. Пждарева, моля, да вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Чест и слава на болшинството!

**Председателя:** Моля! — Които приемат по същия чл. 92 предложението: след думата „съдиите“, да се тури добавката „учителите“ и по-нататък следват думите „и до офицерите и под-офицерите, с изключение на чл. 14“, моля да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. министъра на финансите прави следното предложение: на стр. 60 в пореден № 148 да се впишат думите „и Земеделската банка“; на стр. 66 в пореден № 199 да се заличат думите „и тютюневи“; на стр. 68 в пореден № 210 да се впишат думите „и Земеделската банка“; на стр. 70 в пореден № 216 да се заличат думите „и държавните дългове“; на стр. 82 в пореден № 1 да се впишат думите „библиотекарите при министерствата и главните дирекции“; на стр. 114 да се поправят печатните погрешки — срещу пореден № 227 допълнителната заплата е 350 л., а в пореден № 228 — 400 л.

Които приемат това предложение на г. министъра на финансите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Също г. министъра на финансите прави и следното предложение: на стр. 102 в категория II в пореден № 148 да се заличат думите „контролйор по пенсияте в държавните дългове“; на същата страница в пореден № 151 да се добавят думите „и контролйорите при държавните дългове“; на същата страница в пореден № 158 да се добавят думите „и на държавните пенсии в държавните дългове“.

Които г. г. народни представители приемат това предложение на г. министъра на финансите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г. министъра на железниците, пощите и телеграфите.

**Министър Х. Т. Манолов:** Г. г. народни представители! Искам да направя едно малко предложение по отношение уреждането положението на техническия и строителен персонал по ведомството на повереното ми министерство. Вие знаете, че след войната особено силно се почувствува нуждата от засилване на строеките — както на шосирани пътища, така и на железнопътни линии. Има издаден и специален закон за устройството на водни синдикати и сдружения и т. н. Хората, които като чиновници вършат работи по проектирането на железнопътни линии, вършат тая доста трудна работа при съвсем неблагоприятни и затруднителни условия. Вън от това, техните колеми, техните другари-инженери, кондуктори и други лица от техната специалност, поставени да работят по своята специалност в градищата, са поставени в много по-благоприятни условия, както по отношение на работата, така и по отношение на плащането. Вие знаете, че при големите строежи, които стават в столицата и в провинцията, на един архитект, на един кондуктор, или на друг, който има да надзирава или сам да построява, се плаща много ниско. Обаче държавата не може да заплаща на своите чиновници и вън от това ги хвърля да работят при условия неблагоприятни, в места блатисти, непроходими, където човешки крак не е стъпвал. Благодарение на тия неблагоприятни условия, Министерството на железниците, пощите и телеграфите не разполага с нужния технически персонал, за да може да отговори на необходимите строежи, които се желаят от населението в много села и градове в България. Следователно, трябва да се направи нещо, което да поощри тия хора да се притичат, да идват; да поставят на държавна служба. Законопроектът за държавните служители тжй, както се гласува заедно с таблиците към него, никак не урежда това положение — вършеят остава открит, нуждата остава голема и незадоволена.

**Л. Кандев (к):** За всички чиновници е така.

**Министър Х. Т. Манолов:** Моля! За да можем да се снабдим с достатъчно чиновници в тая област, аз правя едно предложение, което не ангажира държавата в този момент с никакви парични средства — по право, то предоставя право на Министерския съвет той, според случая и според нуждата, да одобрява правилници за плащане добавочно възнаграждение на тия род държавни служители. Тжй щото аз вервам, че в тая форма, в която аз ще го направя, то ще се приеме.

Ето как е формулирано самото предложение. Вие и без това приехте една алинея към чл. 3 която се отнасяше за артистите от Народния театър и операта, която гласи (Чете) „Артистите от Народния театър и опера не се класират според таблиците за заплатите на държавните служители“. Сега аз предлагам, към чл. 67 от законопроекта да се прибавят следните алинеи: (Чете) „Инженерите и архитектите, заедно с помощния или техническия персонал по изучаване, проектиране и завеждане железнопътни или водни постройки, получават допълнително процентно възнаграждение. Размера на това възнаграждение и начина на разпределянето му ще се определи със специални правилници, съставени от съответните министерства и технически служби и одобрени от Министерския съвет“. Това е моето предложение и моля да го гласувате в интереса на строежите в България.

**Министър М. Турлаков:** И сега го имаме.

**Г. Данаилов (д):** Начина на определянето му да се тури в държавния бюджет, но недейте прави тжй.

**Министър М. Турлаков:** И то ще се гласува в Министерския съвет.

**Г. Данаилов (д):** Турете: процента, размера ще се определя в държавния бюджет; иначе, това изменя целия закон.

**Министър М. Турлаков:** Нищо не се изменя. Закона си е пак закон. Едно изключение се прави.

**Председателя:** Нека каже г. министъра на финансите, дали е съгласен с предложението на г. министъра на железниците, пощите и телеграфите.

**Министър М. Турлаков:** Съгласен съм.

**Председателя:** Има предложение от г. министъра на железниците пощите и телеграфите, с което е съгласен и г. министъра на финансите, да се прибавят нови алинеи към чл. 67, както следва: (Чете) „Инженерите и архитектите, заедно с помощния или техническия персонал по изучаване, проектиране и завеждане железнопътни или водни постройки, получават допълнително процентно възнаграждение. Размера на това възнаграждение и начина на разпределянето му ще се определи със специални правилници, съставени от съответните министерства и технически служби и одобрени от Министерския съвет“.

Който приемат това предложение на г. министъра на железниците, пощите и телеграфите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

**Л. Кандев (к):** Значи, фронтът е пробит!

**Председателя:** Моля, никакъв фронт не е пробит, г. Кандев.

Има думата г. министъра на правосъдието.

**Министър П. Янев:** Г. г. народни представители! Много голема трудност е срещнала комисията по класирането на чиновниците, по изработването на закона за държавните служители. Тая трудност беше за всички ведомства, обаче най-голема беше тя за съдебното ведомство, което, независимо от всички други ведомства досега, само от 40 години време насам се е уредило със специални закони, които до днешен ден са създали едно фактически правилно урегулиране и функциониране на всички служби по това ведомство. Там ще намерите специален закон за уреждане на съдилищата, който регулира не само назначението, не само уволняването, не само наказанията, но и всичко онова, което се касае до правилното отправление на службата. И може би то е чест за това ведомство, че именно то, още от първия ден на създаването на страната, се е обзавело с всичко онова, което регулира стабилитата на службата в това ведомство. Другите ведомства, макар и задължени по закона, до днес не са направили това. Днешния закон, който минава за един организационен закон за всички ведомства, идва само да подсети пак всички ведомства, че те до три години ще трябва непременно да си изработят всички онези закони, които се отнасят до вътрешния характер на тези ведомства. Със специален закон ще трябва да се предвидят щатове, длъжностите, заплатите и всичко. И когато този закон отива да подсеца другите ведомства или да ги задължава по-скоро да изработят специални закони по техните ведомства, които да урегулират не само службата, не само характера, но въобще и всички правила по това ведомство, ние отиваме по един косвен начин да заместим в него и съдебното ведомство и то касателно само един пункт. Като не отричаме с настоящия закон, че назначенията, уволненията, дисциплинарни наказанията и пр. по този закон не се касаят до съдебното ведомство, защото то отдавна си има тези закони, само в чл. 92, относително преместването, се казва че този член се отнася и до съдните. Значи само един член от закона се отнася до съдните. По повод на това желание, г-да, да бъде тжй, отдавна при Министерството на правосъдието се свика една специална комисия, председателствувана тогава от г. Радолова, като министър на правосъдието, която комисия да види как да се съобрази днешното положение със съществуващото досега положение по закона и правилниците, които регулират съдебното ведомство. Комисията сама по себе си е дошла до онова, което имате в чл. 14, до онова, което се желае сега по този закон, до убеждението, че ще трябва, за подсилването контрола и за почистване на ведомството от хора, които било времето изтъкна като негодни или които си нямат място във ведомството или които биха искали да се сърият именно зад една несменяемост, разбирана в абсолютна смисъл, тая комисия, казвам, дойде до мисълта, че е нужен един преглед на ведомството, а не само едно почистване, че е нужно едно подсилване на дисциплинарни наказания, изисквания, които да могат да дадат по-лесно и по-добро опериране и на министър и на самото ведомство. Каза се, че всичко това, което не може да бъде чуждо на добри побуждения и намерения, ще бъде направено във специален закон за устройството

на сџдилищата и този закон за устройството на сџдилищата е готов и в идущата половина на сесията ще бџде внесен на разглеждане. Той разглежда не само вџпросите за назначение, за уволнение, . . .

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Това искаме да кажете.

**Министър П. Янев:** . . . които не могат да се уредят с този закон, но там само по себе си ще бџде внесено и това положение, което се вмџква сега в чл. 92 касателно сџдиите. И когато на естественото му место — което естествено место е закона за устройството на сџдилищата, който ще бџде скоро разгледан — се налага да се направи това, мене ми се струва, че ще стане едно преповторение в този закон, ако остане и тук и там, защото не може да не бџде регулирано това положение в онзи закон. Затуй аз намирам, че почитаемото Сџбрание, както и г. министър на финансите, ще направят много по-добре, ако се сџгласят да се остави на ведомствата да уредят своята вџтрешна служба с онези специални закони, които задџжаваме всички ведомства да изработят и да се сџгласят, щото и това положение да бџде уредено в закона за устройството на сџдилищата, който нема да закъснее, а ще бџде гласуван до два месеца, през месец февруарий тук в Народното сџбрание. Не сџм аз, който като министър на правосџдието бих поискал да оставя она щат на несменяемост на сџдиите, защото и аз сџм, както и всички, проинкинат от необходимостта да стане един самоконтрол, едно самоочищение вџв ведомството; не сџм аз този, който бих парализирал, отстранил вџзможността да се постигне тая према цел.

**С. Дупаринов (з):** Това нема да пречи на Вашия закон, г. министре!

**От левицата:** А-а-а!

**Министър П. Янев:** И когато, г-да, вие задџжавате всички ведомства . . .

**И. Ангелов (л):** Прочистване ще трябва да стане вџв Вашето министерство. Вие знаете по какџв начин се действоваше през време на войната, когато невинни хора се осџждаха, . . .

**Министър П. Янев:** Невинните сџ пред дџржавния сџд и пред общите сџдилища в страната. Там сџ вашите невинни хора.

**И. Ангелов (л):** . . . защото вие не сте заинтересовани, защото немате партизани сџдии и, следователно, на вас ви се дава вџзможност да прочистите тези сџдии. Аз сџм страдал от това положение и затова го знам. (Рџжко-плескане от министър-председателя и земеделците)

**Министър П. Янев:** Това положение никой не го отрича, никой не е чужд на тези намерения и трябва да се даде вџзможност да направим всичко това, но да го направим там, џдето му е естественото место.

Друго нещо, г-да, относително материалното положение на сџдиите. След обяснението, което г. министър Турлаков дава на последната алинея на забележката към чл. 30, както и действително е така, сџдебното ведомство си запазва всичките онези заплати, които досега получаваше, както и всички други чиновници. Но положението, г-да, на новите сџдии, които ще дойдат в това ведомство, е много по-зле поставено и от тук нататџк вие ще имате нов мирови сџдия сџс 750 л. основна заплата, плус 150 л. месечна прибавка. И аз се чужда просто какви ще бџдат новите сџдии в мировите сџдилища, и как бихме имали мирови сџдии с тези 900 л. заплата — основната плус добавџната заплата — тогаз когато на мировите сџдии вие сте склонили да дадете всички онези престџпления и нарушения по законите, които уреждат нашия стопански, нишкия вџтрешно-правен живот, особено в селата. Когато даваме всички тези престџпления на мирови сџдии и когато ще разширим компетентността на този мирови сџдия тџврџе много, той ще трябва да дойде да служи с една заплата от 900 л. Аз намирам, че това е една заплата сџвџршено несџвместима с положението, което той заема като сџдия — тоџкоз повече като се вземе пред вид, че досега това ведомство, сџзнато и от всички вас, още не е сџвџршено добре, защото има заплати, които го надминават — защото бџдащото положение на новите сџдии става несносно и аз се съмнявам дали оттук нататџк

бихме могли да назначим нови мирови сџдии, които да бџдат на висотата на своето положение, защото с 900 л. заплата, която се предџвиџда по таблиците, ние не можем да имаме добри служители сџдии, тоџкоз повече, че на тех сџ поверени не само сџдбата на всички граџдани, но и техният моралитет, ако щете, защото мирови сџдия ще ви сџди до три години и до 20.000 л. вероятно, според измененията, които ще направим. Та, при туй положение, аз намирам, какџо с таблиците сџдебното ведомство ще си пострада и аз не мога да не го кажа, не че немам отговорност за този изход, но защото като министър на това ведомство аз сџм присџтствувал на всички заседания на комисията, а само в едно последно заседание отсџтствувах за час-два и в това време сџ вземали туй решение. Ако почитаемата финансова комисия беше вземала пред вид поне само това, че вџв всички нейни заседания аз сџм присџтствувал, което показва, че аз не го правя от некакџа излишна незаинтересованост, . . .

**Л. Кандев (к):** Верно е.

**Некой от левицата:** Трџбваше да се споразумеете с г. Турлаков.

**Министър П. Янев:** Аз жџлаех именно, като не се дава излишното и като не се иска невџзможното, да се даде поне необходимото. Според тези таблици вида на сџдебното ведомство не се запазва. С това разпределение на първа и втора категория, което се прави сџе сџдебния персонал, вие не можете да сџздадете едно сџотношение на службите.

**Некой от левицата:** Много право.

**Министър П. Янев:** И аз с болка на сџрцето го казвам, защото бех принуден да се постарая да разбера тези таблици, защото маса ведомства има, които не могат да вникнат вџв философията на тези таблици. Трџба шест месеца, за да се разбере философията им. И когато е така положението, и когато аз си дадох труда — да поразбера тия таблици, . . .

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Това не е достатџчно.

**Министър П. Янев:** . . . постарях се най-сетне да ги пригоя кџм бита на самото ведомство и когато в това отношение не бех разбран — извинете ме, че трябва да го кажа — аз сџжалеявам, ако след известно време стане нужда . . .

**Некой от представителите:** Кажете го само за да Ви оџкне.

**Министър П. Янев:** Аз ще Ви кажа, че Вие дџржахте (Сочи левицата) поведение сџвџршено друго, което другарите Ви добре е да го не знаят. — Но, при туй положение, ще се постареем пак при сџздаденото положение да направим всичко вџзможно.

**От левицата:** О-о-о!

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Това е особено схџащане на министерски пост. И това е ново.

**С. Костурков (р):** Или сте сџгласни и ще стойте там, или ще настоявате на своето и ще си отидете. Такџв е реда. Друг изход нема.

**Председателя:** Има думата г. докладџчика.

**Докладџик И. Гетов (з):** Г. г. народни представители! Както знаете финансовата комисия беше разрешила вџпроса за чиновниците при мџфтийствата, но сега се по-вдигна вџпрос да се разделят на категории. Комисията се сџбра набџрџо и то разреши така: (Чете) „Първа категория, на стр. 128, пореден № 70, след „митрополити“ да се тури и „главен мџфтия“.

„Втора категория, на стр. 96, пореден № 116, след „секретари на апџлативни сџдилища и секретар в канцеларията на Народното сџбрание“ да се тури и „секретар на иџ при главния мџфтия и окрџжните мџфтии“; с вџше образование.

**П. Каратодоров (р):** Какви сџ тия работи?!

**Председателя:** Ще има и гласуване. Ако щете, съгласете се — не Ви принуждаваме.

**Г. Данаилов (д):** В таблиците чиновниците се разделият според образованието на такива с висше образование, с непълно висше, със средно образование и т. н. Защо правите така сега? Разваляте всичките таблици!

**Председателя:** Моля Ви се, г. Данаилов!

**Докладчик И. Гетов (з):** (Чете) „Четвърта категория, на стр. 48, пореден № 70, след „деловодители, секретари или секретар-деловодители в централните управления, деловодители на отделните служби при дворецките, архивари в царската и в орденската канцеларии и в държавните джлогове“ да се турят и „началник на канцеларията и касиер на Главното мюфтийство“; него го оставаме в четвъртата категория, при деловодителите, въпреки че е с висше образование.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Това е работа на г. Караджова, който е от Шуменския окръг.

**Докладчик И. Гетов (з):** То не е на г. Караджова. (Чете) „Четвърта категория, на стр. 48, пореден № 69, след „деловодители, секретари, секретар-деловодители и докладчици в подведомствени учреждения и секретари на съдебни следователи“ да се турят и „секретар на шериятски дела, секретар-каснер при мюсюлманския духовен съд и мюфтийски наместници“. Тех ги оставаме в четвърта категория при деловодителите.

„Пета категория, на стр. 18, пореден № 4, след „регистратори“ да се турят и „архивар при главния мюфтия — секретар-каснер при мюфтийството и мюфтийските наместници.“

„Втора категория, на стр. 98, пореден № 124, след „членове на окръжни съдилища и заместник-прокурори в същите“ да се турят и „съдии при Висшия мюсюлмански духовен съд“. Те са три в цела България.

„Втора категория, на стр. 98 пореден № 123, след „допълнителни членове на окръжните съдилища“ да се турят и „въззивен-апелативен мюсюлмански духовен съдия“ — един в цела България и го оставаме във висшето образование.

„Четвърта категория, на стр. 38 пореден № 2, след „подсекретари на окръжни управления“ да се турят и „кятби по шериятските дела — шериятски секретар при мюфтийствата и мюфтийските наместничества.“

Г. г. народни представители! В таблиците, във втора категория пореден № 115, на заместник-началника на Стенографското отделение е дадена 250 л. добавка. Г. министъра на финансите се съгласи да се прибавят още 50 л. и да стане 300 л. Точно в четвърта категория, пореден № 157, стенограф-уредникът и дактилографа немаат никакво повишение; молят за повишение 50 л.

**Председателя:** Моля, ще гласуваме. Има направено предложение от г. докладчика, щото предложението на г. Караджова да вземе следния вид: (Чете) „Първа категория на стр. 128, пореден № 70 и „Главен мюфтия.“

„Втора категория на стр. 96, пореден № 116 и „секретар-наиб при главния мюфтия и окръжните мюфтии“.

„Четвърта категория, на стр. 48 № 70 и „началник на канцеларията и касиер на Главното мюфтийство“.

„Четвърта категория на стр. 48 № 69, и „секретар на шериятски дела, секретар-каснер при мюсюлманския духовен съд и мюфтийски наместници“.

„Пета категория, на стр. 18, № 4 и „архивар при главния мюфтия — секретар-каснер при мюфтийството и мюфтийските наместници“.

„Втора категория, на стр. 98, № 124 и „съдии при висшия мюсюлмански духовен съд“.

„Втора категория, на стр. 98, № 123 и „въззивен-апелативен мюсюлмански духовен съдия.“

„Четвърта категория, на стр. 38, № 2 и „кятби по шериятските дела — шериятски секретар при мюфтийствата и мюфтийските наместничества.“

Има предложение за стенограф-уредника и дактилографа в четвърта категория пореден № 157, да се даде прибавка 50 л. и на заместник-началника на Стенографското отделение, втора категория, пореден № 115, прибавката да стане от 250 л. на 300 л.

**С. Костурнов (р):** Те са отделни работи.

**Председателя:** Г. министъра на финансите е съгласен. Който приемам тия предложения, моля, да си вдигнат ръката. Мнозинство, Събрането приема.

**Л. Кандев (к):** (Към земледелците) Снощи предложихме нашия щат, а вие не го гласувахте; оставихте чиновниците с мизерни заплати.

**Х. Хасанов (к):** (Казва нещо)

**Х. Пенчев (з):** Вие искате и цирибашиите ли да турят в щата?

**В. Власковски (к):** Само на ходжи и мюфтии давате увеличаване на заплатите, а на учителите не давате.

**Х. Хасанов (к):** Когато ние искахме при гласуването на кредита, да гласувате, да дадете безплатни учебници на бедните ученици, вие не се съгласихте. Повишавате заплатите на ходжите и мюфтиите, защото искате да правите с тях политика и партизанство. Като им давате, искате да ги правите ваши орждия. Нема да гласуваме такива щатове.

**Ю. Урумов (з):** Нема да имаш сурата да се явиш пред турците.

**Председателя:** (Звъни) Дотам ли отиде вашият интернационализъм!

**В. Власковски (к):** Не остава освен да турите на Караджова един фес и до то направите главен мюфтия.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Дайте феса да му го турим.

**В. Власковски (к):** Има и между вас такива с фесове. (Пререкания)

**Председателя:** (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Има направено предложение от народния представител г. Паскалев, който има думата.

**П. Паскалев (д):** В чл. 86 алинея първа се казва, как ще стават сдруженията на държавните служители и в алинея трета как могат да бъдат те ликвидирани казано е: (Чете) „Тъй основаните сдружения подлежат на ликвидация, ако една пета от общия брой на членовете поиска ликвидацията им със заповедта до окръжния съд в района, на който се намира централното управление на сдружението“. Аз разбирам, че ако една пета от членовете на едно сдружение поиска ликвидация, тази ликвидация е равносилна с разтуряне на дружеството, значи меншеството в случая да може да заповедва и разтурва едно дружество, когато четири пети от броя на членовете му ще бъдат против това разтурване. Намирам, че това е опасно и ще моля г. министъра на финансите да се съгласи думите „една пета“ да се заменят с „повече от половината“, значи когато повече от половината членове, болшинството пожелае, сдружението ще бъде разтурено.

**Председателя:** Макар че г. Паскалев не прави писмено предложение, ще го дам на гласуване. Който приемам щеговото предложение, моля, да вдигнат ръка. Малицинство, Събрането не приема.

Има направено предложение от народния представител г. Григор Чешмеджиев, който има думата.

**Г. Чешмеджиев (с):** Г. г. народни представители! Аз взех думата само да поправам една грешка, която е станала в таблиците. В комисията по Министерството на финансите се прие единодушно със съгласието на г. министъра на финансите да се прибави в условията, на които трябва да отговаря едно лице, за да стане чиновник, специално за така наречените български писатели, членове на Писателския съюз, тъй като мнозина от тях немаат завършено средно образование, да им се признае членството в Писателския съюз като едно, така да се каже, условие за постъпване на държавна служба, и особено за постъпване на държавна служба в библиотеките и в културните учреждения. Остана тогава само г. министъра на финансите, специално един чиновник от щатната комисия, г. Неделев, да намерят местото, където да се постави това условие. Сега аз виждам в таблиците на стр. 43 срещу № 30 при длъжностите „библиотеки“ в IV категория, „членове на

Писателския съюз се назначава, без да им се изисква образователен ценз.“ Аз искам да стане едно видоизменение на този текст, както съм го предложил: „Членовете на Писателския съюз да имат право да бъдат назначавани в библиотеките, в културните и подобни учреждения“. И това да не стои в таблицата, но да се прибави към чл. 5, който, така да се каже, изброява условията, на които трябва да отговаря чиновника, във форма на една забележка към чл. 5. В точка 3 е казано, че лицето трябва „да отговаря на особени условия, определени в надлежния закон и правилници за длъжността, на която иска да бъде назначен“. Тук по този пункт, както е поставен, нито един от нашите писатели, който няма висше или средно образование, не може да бъде назначен на държавна служба. И аз бих ви посочил, че дори министър на пътищата и съобщенията г. Цалко Бакалов, ако не би бил народен представител или министър и имал нужда да постъпи на държавна служба, да стане, да кажем, библиотекар, понеже няма средно образование, ще трябва да бъде изхвърлен на улицата и няма да може да получава от държавата, каквото и да било средство за препитание; аз бих ви посочил Антон Страшимиров, покойният Пенчо Славейков, един от най-достоините наши директори на Народната библиотека, че те не отговарят на онези условия, които са предвидени във вашата таблица, и ако не предвидите това изрично в закона, няма да им се удаде това положение да станат директори на библиотеки или да заемат подходяща по-малка или по-голема държавна служба.

Туй се прие в комисията, но, както виждам сега, турнато е много неуместно и затова предлагам да се тури в чл. 5 като една обща забележка. Аз смятам, г. г. народни представители, че няма нужда да се спирам надълго и нашироко да мотивирам това. Както в комисията това бе прието единодушно, бих молил г. министра да се съгласи и сега, да се съгласи и мнозинството и приеме това същата тая готовност, с която се гласува и в комисията.

**Министър М. Турлаков:** Това, което предвидихме в таблицата, стига.

**Л. Кандев (к):** В комисията беше прието само за членовете от Писателския съюз, но после се измени „изобщо за писателите“.

**Министър М. Турлаков:** То беше предложение на Кандева, но не се прие.

**Председателя:** Които приемат предложението на г. Григор Чешмеджиев, както следва: (Чете) „Желателните да заемат държавна служба членове на Българския писателски съюз се назначава, без да се гледа на ценза им, за библиотекар и в другите културни учреждения в страната“, това да се постави като забележка към чл. 5. моля, да си вдигнат ръка. Малцинство, Събранието не приема.

**Г. Данаилов (д):** Г. министър, на финансите го прие.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Той намира, че е излишно.

**Председателя:** Г. министър казва, че е уредено туй положение неколко в таблиците.

**Г. Чешмеджиев (с):** Тук му е местото в чл. 5.

**Председателя:** Има последно предложение от народния представител г. Иван Пандов, подписано от г. Бено Гърбов и други народни представители: (Чете) „На стр. 44, IV категория, трета група, 38 номер на медицинските и ветеринарни фелдшери да се даде по 50 л. месечно добавка допълнителна заплатата на длъжността“.

Има думата народния представител г. Иван Пандов.

**И. Пандов (з):** Г. г. народни представители! Искам да кажа няколко думи...

**От земеделците:** Ясно е. (Оратор седа на местото си)

**Председателя:** Които приемат това предложение на г. Пандов, моля, да вдигнат ръка. Малцинство, само 30 души гласуваха.

**В. Власовски (к):** Мнозинство е, бе Пандов!

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Малцинство беше.

**Министър М. Турлаков:** Явно малцинство.

**Председателя:** Ще гласуваме. Които приемат законопроекта за държавните служители, заедно с таблиците и с приетите днес бележки, добавки и обясненията на г. министър на финансите, които станаха по забележката на чл. 30, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Ръкопляскания от земеделците)

**Л. Кандев (к):** Гласувахте един реакционен закон, с който отнемате правата на държавните служители да се сдружават.

**Председателя:** Следва по дневния ред интерпретацията на г. Неделчо Георгиев към г. министъра на железниците.

Има думата народния представител г. Неделчо Георгиев, за да развие запитването си.

**От левицата:** Питането си.

**Председателя:** Запитване беше.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Тогава ще разискваме по него.

**Некой от крайната левица:** Часа приближава 2.

**Председателя:** Заседанието ще продължи, докато изчерпим дневния ред.

**Н. Георгиев (з):** (От трибуната) Г. г. народни представители! През м. август, преди г. министър на железниците да заеме поста си, е станал търг за доставка на 600 вагона. Тогава, когато е станал търгът, австрийската корона е била 9-7, обаче, впоследствие, както виждате, короната спадна, и фабриките искали да се откажат. При туй положение от търга, който впоследствие стана, се вижда, че ония вагони, които са купени през месец август или септември т. г., не знай точно кога е бил търгът, вагоните са били 26—27 хиляди лева по-евтини при ози курс, отколкото сега. Като имаме пред вид, че България даде около 1400 вагона на сърбите, 400—500 вагона на ромъните и ако речат и германците да си вземат вагоните, ще трябва българските железници изцяло да спрат, което не е в интереса на България, питам г. министъра, знае ли за тая работа, знае ли как стои въпросът, и ако знае, какви мерки са взети, за да се доставят вагоните. Или г. министърът е направил същото, както един старик направи на нашето село: поболе се през велики пости, лекарите казваха да яде само мляко, но той предпочел да си запази петъка и умре. Дали г. министър или Министерския съвет само от формалност не искат да разрешат въпроса или той не е отишъл до тех. Затуй питам г. министъра, ако знае — понеже тази работа е станала преди той да заеме поста — да ни каже как стои работата.

**Председателя:** Има думата г. министър на железниците.

**Министър Х. Т. Манолов:** Отправи ми се запитване от народния представител г. Неделчо Георгиев по повод неизпълнението на една поръчка от 600 вагона за нуждите на държавните железници. По това запитване, мен ми се струва, че г. Георгиев би могъл да получи отговор другаде — или в нашата парламентарна група, или в частен разговор, или в Дирекцията на железниците.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Той се отпраща към вас като министър.

**Председателя:** Моля!

**Министър Х. Т. Манолов:** По веднаж запитването направено, аз го посрещам като добре дошло, защото наистина в развитието на работите около този търг, както аз ще ви го разправам, ще видите, че наистина един министър може да бъде поставен в едно затруднително положение от големата формалност на нашите закони от една страна, и от друга страна от постоянноменящата се валута, както на нашата национална монета, така и на монетите в другите държави, от които се явиха хората да доставят било локомотиви, било вагони, било релси, било траверси, за нуждите на българските държавни железници.

Ето как е вървело на кратко развитието на тази работа. Преди да бъда аз министър, в Дирекцията на железни-



ците се обявява търг за доставка на 600 вагона. Те са четири типа: от единия — 300 вагона, от другия — 100, от третия — 150 и от четвъртия — 50. Търга се възлага на един консорциум от австрийски фабрики, в който консорциум взема участие машинната и вагонната фабрика, акционерно дружество Симеринг във Виена и Грацката вагонна и машинна фабрика, акционерно дружество в Грац. На 29 септември, датата на сключване договора на този консорциум от австрийските машинни фабрики остана да изпълни доставката при следните условия: срока на приключване доставката 31 март 1922 г.; цената на първия тип, 300 вагона — по 779.418 австрийски крони, на обща сума 233.825.400 австрийски крони; втория тип вагони, 100 вагона — по 660.168 австрийски крони или всичко 66.016.800 крони; третия тип вагони, 150 вагона — по 644.904 крони на обща сума 96.735.600 крони; четвъртия тип вагони, 50 вагона — по 572.400 крони, на обща сума 28.620.000 крони. Общата сума на доставката е 425.197.800 крони. Срещу този ангажмент за доставката на 600-те вагона фабриката е депозирала сума, както обикновено е ред и закон, около 2 милиона лева, с която да има право държавата да се обезпечи в случай на пометане или неустойка от страна на доставчиците. Отиват си господата, натоварени с тая поръчка да работят, обаче не се минава дълго време, те наново се явяват.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не остана ли нещо?

**Министър Х. Т. Манолов:** Аз пропуснах да кажа още едно нещо: то е, че в деня на сключване търга австрийската крона, по отношение на нашата монета на нашия лев е имала тоя курс, който се каза от г. Неделчо Георгиев, а именно 9:70 — 100 крони се купуват с 9:70 л. наши пари. Докажва време по-нататък, когато консорциума фабрики виждайки, че австрийската национална монета пада твърде стремително, даже катастрофално, се обръща към Дирекцията на железниците с едно писмо, с което като изтъква, че понеже австрийската крона е спаднала толкова много по отношение на нашия лев и въобще твърде много по отношение световното парично тържище — в деня на тая рекламация тя е била 2:17 по отношение на нашия лев, а в деня на сключване на търга, както знаете, тя беше 9:70, т. е. паднала е близо с  $\frac{3}{4}$ , 75% — а договорът е сключен така, че се трябва да се изплати на фабриките в крони, те заявяват че не ще имат възможност да изпълнят тази поръчка, защото надниците са спаднали на кроната посъкпнали — естествено нещо — материалите, железни и дървени, toate са посъкпнали и заявяват, в това си писмо, че ако Дирекцията на железниците респективно министерството, не се съгласи да им заплати една сума, сметната в наши левове равна на сумата в наши левове, каквато правят 425.197.800 крони в деня на сключването на търга, то не ще могат да устоят на задължението да доставят на срок тия вагони и въобще да ги доставят.

Договора, такъв какъвто го имаме сключен с тоя консорциум на машинни фабрики, е ясен и категоричен. Той нема и не позволява никакви тълкувания в това направление. Искали са хората крони срещу доставката на материали, машини и пр. — крони са вписани в договора. Следователно от формална гледна точка ние сме свързани с тях. Те обаче, в своята рекламация се позовават на нашия закон за бюджета, отчетността и предприематията, именно на 185-ия му член, който по мое скромно мнение, е с малко неясен текст в първата си алинея: позовават се на него и казват: Чл. 185 казва изрично: (Чете) „Ако при извършване на постройките и други строежи“ — наблегам на „строежи“ — „цените на материалите, работите или надниците се повишават тъй, че цената стойността на оная част от предприятието, която остава да се извършва според проекта, се увеличи с 25% и повече; предприемача може да поиска без обаче да спира работата, да му се плати за посъкпването или да се прекрати по-нататъшното изпълнение на предприятието. Заявеното посъкпване на цените трябва да бъде установено в срок до един месец от комисия в състав, какъвто имат приемните комисии“. Те държат на това, че дото се казва „постройки и други строежи“ се разбира непременно таква строежи, касат се за доставки — за предприятията без темел без зазидване в земята.

Това запитване, казах, беше за мене добре дошло, защото наистина трябва, ако за друго Събрание не реши, поне по тоя случай да даде едно тълкуване на текста на първата алинея на чл. 185: дали в израза „постройки

и други строежи“ „постройки“ е само здания, а „други строежи“ е само строежи, недвижими, или е и строеж на вагони, на локомотиви, на релси?

**С. Костурков (р):** Това не е строеж, това е свързано друго нещо; то е доставка.

**Министър Х. Т. Манолов:** В това писмо-рекламация консорциума, доставчик на държавата в случай, прави, така да се каже, още едно възражение: че чертежите, по които трябва да стане изготвяването на вагоните, не са доставени веднага, в срока, на фабриките и поради техното закъснение те закъснели да си набавят материалите и да почнат да работят, да строят, а в това време валутата на техната крона спаднала; изтъкват, следователно, тоя претекст за неизпълнение на договора. В края на крайщата, казах ви какво искат: да им се плати сумата 41.244.186 л. — да им обещаем, че ще им платим тая сума след свършване на доставката. Те искат това, като казват: „Ние не можем по такава ниска валута да изпълним поръчката“. На това напредък трябваше да им отговори. И като мандатор на Министерския съвет аз се посъветвах с колегите си за едно тълкуване на визирания член. Трябваше да им отговори, че по отношение чертежите, дото били закъснели, те не са прави да свързват този въпрос с нереализирането въобще на доставката или с повишението въобще стойността на вагон. Даже и да се установи едно закъснение в даването на чертежите, както те казват — което фактически не е верно — тогава върже подир себе си неустойката само по отношение датата на изготвяне на вагоните. Ако се установи, че те са прави в рекламацията си по тоя пункт, ще назначим комисия и, ако са прави, ще им отсрочим доставката с толкова дни, колкото е станало закъснението. Но това не е основание да върже подир себе си повишението стойността на вагоните. Отговорих им още, че в един момент, когато може би — както действително излезе писло, че е верно — техната валута, техната крона е най-ниска, те не могат основанно да рекламат, по това съображение, че има още няколко месеца до крайния срок на изпълнение доставката и в тия няколко месеца, може би, австрийската крона да се подобри до такава степен, че да превъзхожда стойността, която е имала в деня на предприемане търга и доставката. В такъв случай самата тая рекламация, в течение на изпълнение на предприятието, става безпредметна, а така неоснователна. Това беше моят отговор на техното писмо-рекламация.

След известно време на замълчаване и на застой, от фабриките на нова сметка се отправя едно писмо; подаде се едно заявление от представител на вагонните фабрики Симеринг и Грац, Константин Щегловитов, хотел „Сплендид Палас“.

**Министър-председател А. Стамболийски и Т. Цевков (к):** От коя дата е писмото?

**Министър Х. Т. Манолов:** Това заявление е от 22 декември. Има заявления, които са от 10 ноември и 5 декември. Пропуснах да ви кажа, че се обрънаха още еднаж към мене след като им писах писмо, и ми съобщиха, че при тия условия те не ще могат, категорично не ще могат да извършат доставката. С второ едно писмо молиха да се съгласим да приемем техните условия за изплащане на вагоните — 41 милион и толкова стотици хиляди лева. Това е значи трето по ред писмо, в което се казва: (Чете) „Г. министре! Като се отнасяме към заявленията ни от 10 ноември и 5 декември т. г., позволяваме си да ви обрнем вниманието върху резултата от станалия на 17 того редовен търг за доставката на хиляда вагони за нуждите на българските държавни железници. Добитите на този търг най-низки цени за един товарен вагон са: лева 92.000 — средна цена, срещу която цена ние за 600 такива вагони достигнахме около 60 хиляди лева така щото новите цени при сегашния търг са с около 34% по-високи. При това положение е ясно, че шом почитаемото министерство одобри молбата ни за възстановяване на първоначално възприетата обща сума на доставката в български лева, то от една страна Главната дирекция на железниците и пристанищата ще се постави в благоприятното положение да получи възможно най-евтини вагони, без при това да претърпи каквито и да било щети, и, от друга страна нам ще се даде възможност да изпълним поръчката.“

Ние молим, следователно, и в интереса на бързата доставка на вагоните, този въпрос да бъде още сега разрешен, за да се поставим в положението да регулираме цените с нашите поддоставчици и набавим нужните за постройката на вагоните материали. Това последното трябва веднага да предприемем, но сме възпрепятствувани да го сторим, докато се разреши въпроса, за който се отнасят молбите ни до вас“.

**Л. Кандев (к):** Кой го е подписал?

**Министър Х. Т. Манолов:** Това е подписано от представителя на тоя консорциум г. Щегловитов — контрареволюционер, значи!

Това е, г. г. народни представители, същността на въпроса. Аз, като отговорен министър, ще трябва да търся изход от това създадено затруднително положение около тоя въпрос — това е моята према длъжност. Но вие сами, като прецените точно положението на пещата, ще видите какво е затруднително положението и колко е затруднителен изходът от него. Ако аз държа точно на сключения договор, какво ще последва? Явно е едно: ще спазим закона, ще спазим петъка, както се каза преди малко, но срещу това какво ще имаме? Ще имаме отметане от договора, неизпълнение на поръчката, посъклянали вагони. Виждате, че тогава средно се е паднало по 69 хиляди лева на вагон. Тук аз има по тоя въпрос да ви кажа един сравнителен сметки, но те не са необходими. Та казвам при нова доставка ще имаме ново посъкляване на вагоните. На 17 декемврий ние имаме един пробен търг, който ни даде в резултат 22 хиляди лева по-скъпа цена на вагон. Ако произведем търг подир два месеца, ще имаме още по-скъпи цени: може-би ще оферира стоките си много по-скъпо и ще загубим; това значи да загубим при един нов търг на всеки от тези 600 вагони по десетки хиляди лева и да забърснее доставката на тия вагони с няколко месеца и така косвено да се ошети от там приходите на държавното съкровище да се нарушат, и срещу това покрай моралната облага, че сме спазили закона във формата, в духа, в буквата му да имаме и една материална облага — да конфискуваме залог от 2.000.000 л. Срещу една вероятна загуба от 18—20 милиона в пари при по-скъпа доставка на вагони от няколко милиона, в загуба на време, в неизползуване на вагоните, 20—30 милиона сума, ние ще имаме една морална облага, че законът е спазен, и материална облага, че ще имаме конфискуван залог на тази фабрика от 2.000.000 л. Друг изход кой е? Той е изхода по пътя на отстъпките, обаче този изход на мене не е позволен.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Опасен е.

**Министър Х. Т. Манолов:** Не само е опасен, г. Фаденхехт, но е противозаконен. Щом законът е строг, щом е ясен, той не може да се нарушава. Погледната на работата, не от гледището на закона, не от гледището на формата на закона, буквата и духа му, всички ще се съгласят, вервам, върху това, че рекламациите, предявени от австрийския консорциум, в основата си са прави. Не можем ти днес да имаме ...

**В. Мулетаров (к):** Ще има строеж.

**Министър Х. Т. Манолов:** Моля, г. Мулетаров.

**Т. Цеков (к):** (Възражава нещо)

**Председателя:** Моля, г. Цеков, престанете с тези Ваши закачки и подигравки!

**Министър Х. Т. Манолов:** Аз ви казах доводите против, сега ви казвам доводите за. Не можем ние да имаме и да претендираме да искаме да купим един вагон от австрийците или от когото и да било за наши пари.

**Т. Цеков (к):** Искате държавата да остане без вагони ли?

**Министър Х. Т. Манолов:** За такава сума, с каквато в България не можем да купим една чифте каруца, една чифте талига. То е явно, че ако наистина фабриката да изпълни доставката при тия условия, тъй неблагоприятно стекли се за нея, това значи сами да се откажем и да сметаме, че е провалена доставката на тия вагони.

Г. г. народни представители! Аз слагам въпроса пред вас, ...

**С. Костурков (р):** То не е наша работа.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** То е работа на Министерския съвет.

**Министър Х. Т. Манолов:** ... защото сметам, г. Костурков, ...

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Това е нова практика.

**С. Костурков (р):** Хубава работа!

**Министър Х. Т. Манолов:** ... че с това поставяне на въпроса той не се изчерпва.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Де да знам, дали нема заинтересованост!

**Министър Х. Т. Манолов:** Ако останем дотук, до тоя задънен сокак, ако не се реализира доставката, ще се намерят утре хора, които ще упрекуват и ще казват: тези приятели излезоха големи будали, ...

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Вие искате без упрек да управлявате.

**Министър Х. Т. Манолов:** ... хората им дават на изпоса сметка вагони, а те ошетиха държавното съкровище с 30 милиона лева, защото не искаха да си развалят петъка. Ако обратно се направи, ако започна аз да ви кандадирам тук, че непременно трябва да дадем 41 милиона на фабриката за тези вагони, това значи и тук, и вън, и на трето, и на четвърто място да ме подозират, че аз искам да гешефтарствувам с тази работа.

**С. Костурков (р):** То не е наша работа.

**Министър Х. Т. Манолов:** Виждате положението какво е. В свързка с алинея първа на чл. 185 от закона за бюджета, отчетността и предприятията, аз моля Народното събрание да се произнесе по този случай ...

**С. Костурков (р):** Това е акт на управление, а не на законодателството.

**Министър Х. Т. Манолов:** ... да даде своя вот и да потвърди исканията на двете фирми, рекламациите им или да ги отхвърли и заедно с това да отхвърли и доставката на тези вагони, толкова нужни на държавата. Това е моето заключение. (Ръкопляскане от земеделците)

**Т. Цеков (к):** Аз присъствувах в едно заседание, ...

**Председателя:** Ще Ви залиша да говорите, г. Цеков.

**Т. Цеков (к):** ... където вашият министър Ботев каза ...

**Председателя:** (Продължително звъни)

**Т. Цеков (к):** ... по повод на една доставка, обвинен в гешефт от 1½ милиона лева, че ще даде под съд клеветника. Патам ви, същата ли е тази доставка, за която се говореше тогава?

**Министър-председател А. Стамболийски:** Нищо общо нема.

**Т. Цеков (к):** Иван Димитров писа това и Ботев каза, че ще го даде под съд, а още не го е дал под съд.

**Председателя:** Има думата г. Андрей Ляпчев.

**Т. Цеков (к):** Питам ви, дали е същата сделка?

**Министър М. Турлаков:** Нема нищо общо с нея.

**Министър Х. Т. Манолов:** Това не е същата сделка, г. Цеков; то е друга работа.

**А. Ляпчев (д):** (От трибуната) Г. г. народни представители! По интерпелацията на г. Педелчо Георгиев се повдигна един въпрос много важен не само по конкретния случай, а е важен като принцип на управление. Конституционното, парламентарното управление, г. г. народни представители, има много несподи досежно запазването инте-

ресите на държавата. Всеки, който е управлявал, е прожил момент, когато се касае да си очисти ръцете и да каже: аз съм чист, аз не се набърквам в никоя работа, а от друга страна пред съвестта си да се справи с големата отговорност, кой е действителният интерес: този ли, който го освобождава в името на закона, или онзи, който действително ще защити интересите на страната — то е един много голям въпрос. Никоя книга по конституционното право не го е изчерпала, а още по-малко една конституция няма да го изчерпи; но то е въпрос на управление, и него го изчерпва практиката, него го изчерпва живота на Парламента с всички страни лоши и противни. Вие ще срещнете в страни, на които ние подражаваме по това управление, каквото е напр. Англия, такива случаи: забранено е по закон Министерския съвет или министерството да извършват един акт. Очевидно е, че от извършването на този акт държавата има голяма полза, но ако се обади на Парламента, всичко ще пропадне. И министерството поема отговорност. Това е отговорност: то действа, то извършва сделката. Обаче добросъвестното министерство излиза пред Парламента веднага, щом е свършена тази сделка, и слага въпроса: това аз направих, това е всичко, което може да се каже за, и това е всичко, за което може да се каже против; вие, народни представители, вие, народа кажете, съм ли защитил интересите на страната или не?

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Не да иска предварителна консултация.

**Министър Х. Т. Манолов:** И опозицията носи отговорност в управлението.

**А. Ляпчев (д):** Г. г. народни представители! В настоящия момент досежно стопанските въпроси, с тези бъркотии на валути, каквито ги видяхме, съмнение няма, че има една голема спешка в управлението. Аз напр. съм се събрал на правителството, че то не е успело навреме да измъкне всичко онова, което може и е нужно да купи в Германия, защото имаме нужда. Много добре знам, как бавно работи администрацията. Имаме такъв един пример. Имаше в България един пословичен номератор за телефоните. Кредита аз го отпуснах в 1909/1910 г. и не знам кога го поставиха.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Сега.

**А. Ляпчев (д):** Сега — казва г. министър-председателя.

**Министър Х. Т. Манолов:** Към края на януарий ще бъде поставен.

**А. Ляпчев (д):** А стопанските интереси не могат да чакат така бавно, да се работи. Губят се грамадни суми. Ето защо изслушвайки с пълно внимание това, което се запитава, и това, което министърът отговори, аз по конкретния случай разбирам тъй положението. Безспорно г. министър на железниците е прав, когато казва на г. г. контрагентите, че те формално имат неустойка и че ще им задържи залога от 2 милиона лева. Безспорно обаче е по същество, че онзи, който е сметнал при сто крони, струващи 970 л. български, не може да изплати едно задължение, когато същите крони струват 217 л. български. При туй забележете, че и българския лев оттогава насам е отишъл още по-надолу — и това да не се забрави. Това е фактическото положение. Сега се пита, има ли нужда страната от вагони, може ли да ги чакава на по-изпосна цена? Там е въпроса. Аз не знам как стои точно това, но ако на този въпрос г. министърът иска да отговори, ако законна не му дава тази възможност и иска предварително да го разреши, той има един изход, според мене — той трябва да внесе в Народното събрание един законопроект, в който да посочи, че е направил такава сделка и че тя е пропаднала вече, но предлага на Народното събрание тази сделка да стане под негово отговорност при тия условия, защото ако не се приеме онова, което той смета че е полезно, не може да постигне никакъв резултат. Разбирам в такъв случай ние ще имаме — какво? — това, което често пъти правим: вместо чрез един закон да делегираме права на министрите да предлагат търгове, ще имаме един особен случай: при един особен търг да имаме договор с насрещната страна, който има силата на закон.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Това не може да бъде.

**А. Ляпчев (д):** Моля ви се! Това не може да бъде като система, но това ние го практикуваме по случаите за же

лезниците. Коя е разликата, например, когато предоставите на министъра за един търг за постройка на една сграда да не внесе законопроект тук и когато предоставите на министъра на железниците за един търг по железниците да представя тук контракта? Разликата е само една: във въведа, в размера на сумите. Така също и тук. Ако тия суми са такива и ако интересите специално на това го изискват, аз не намирам нищо против, че може един министър да внесе един законопроект, след като изложи целата работа и да оформи една сделка, която не му е позволена по закона да я върши, но която ще се узакопи с пълното знание и пълното осветление на народното представителство, за да се постигнат един съществени интереси за страната. Обаче не можем да разрешим този въпрос с тълкувания по интерпелация.

**Н. Пастухов (с):** То е инцидентно да вземе министъра некакви указания. Но то няма задължителна сила като закон. Това е косвена услуга на министъра.

**А. Ляпчев (д):** Тъй. — Така щото не можем да вземем тук инцидентно по тази интерпелация едно решение. Ние оставаме въпросът открит за министъра. Той може да действа по закона, той може да направи едно отклонение от закона, като поеме целата отговорност и я сложи пред Парламента; той може предварително да внесе законопроекта за един такъв конкретен случай, даден с обяснение; но той не може, по мое разбиране, всички наши тълкувания по една интерпелация да ги въведе отпосле в системата. Това не можем да го приемем.

**Председателя:** Има думата народния представител г. Стоян Костурков.

**С. Костурков (р):** Преди всичко, г. г. народни представители, ще забележа, че интерпелацията, завчера подадена, се поставя на дневен ред днес, а интерпелации и питания, които са направени преди месеци, се изоставят.

**Министър Х. Т. Манолов:** Защото тук е въпрос за 30 милиона лева загуба на държавата, а г. Пждарев прави питанния по съвсем маловажни въпроси.

**С. Костурков (р):** Нема интерпелация, която да бъде неважна, защото, който иска да прави интерпелация, той ще я прави по въпрос, който е от голема важност; иначе нема защо да прави интерпелация. Сега на самия въпрос.

**Министър Х. Т. Манолов:** За една безплатна карта Пждарев прави интерпелация.

**С. Костурков (р):** Г. г. народни представители! Това, което иска да постигне г. министър чрез интерпелацията и отговора си, ние по никакъв начин не можем да му го дадем. Г. министър иска преди всичко да се изтъква цитирания член от закона, защото, казва, бил неясен. Това ние не можем да направим, защото в този си член законът е много ясен. Касае се работата за доставки, г. министре, а не строежи. То е много ясно.

**Министър Х. Т. Манолов:** Г. Костурков! Уяснете се.

**С. Костурков (р):** Другия въпрос, който интересува г. министъра, който интересува и запитвача...

**Министър Х. Т. Манолов:** Пак не се обяснихме, г. Костурков!

**С. Костурков (р):** Нема какво да се обяснявам, защото работата е много ясна. На едно място имаме строежи, а на друго място имаме доставки: това е строеж, то не е доставка — трябва да го разберете. Всичко се прави, обаче онова, което се доставя, то е доставка, а не онова, което строиш.

**Министър Х. Т. Манолов:** Не е въпрос за строежи и доставки, но за постройките и строежи.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Строеж не може да бъде ако не е в змията. Това се разбира строеж, а не строителни работи.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ако е аероплан?

**С. Костурков (р):** То е строеж.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Хангар за аероплани — да, но аероплана доставка ще бъде. Пушки, топове, параходи — също.

**С. Костурков (р):** Другото, г. г. народни представители, което е много по-важно, е, че г. министъра иска некак си да дадем едно таква тълкувание на закона, щото той да може да излезе из затруднителното положение, в което се намира. Именно, той казва ако настояваме на договора, ние ще трябва да конфискуваме 1½ или 2 милиона, ...

**Министър-председател А. Стамболийски:** 2.060.000.

**С. Костурков (р):** ... които са залог от другата страна, която е договаряла. Но срещу това пък, срещу тази конфискация ние няма да имаме вагони.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Първо. Второ?

**С. Костурков (р):** Второ. Новата поръчка която ние ще направим, несъмнено ще я направим по-скъпо и загубата ни в такъв случай ще бъде няколко десетки милиона, и затуй да дадем такова едно тълкувание на закона, с което да улесним г. министъра да излезе из това затруднително положение, като му дадем право да доплати — запомнете това — да доплати един вид онова, което ще бъде загуба на контрагентите. Че те ще имат загуба поради падането на австрийската крона — в това няма съмнение. Ние, г. г. народни представители, сме законодателно тело. Ние не можем да освобождаваме г. министъра от изпълнението на законите, ние не можем да даваме отпуск на член един кой си от един кой си закон за известно време, докато се извърши сделката, за да не изгуби държавата — това ние не можем да направим.

**С. Даскалов (з):** Ще трябва да арестуваме този член?

**С. Костурков (р):** Тогава, г. министъра ще каже — както и всеки от нас може да се запита: как да се излезе от това положение? Затуй е Министерският съвет, това е негов дълг; той трябва да се справи с въпроса, чека го излучи от всички страни и чека го разреши. Затова министрите в Министерския съвет вкупом имат отговорности. А ние тук не контролираме решенията и делата на Министерския съвет и поотделно на министрите, съ ли те законни, съ ли те в интереса на държавата и т. н. или не — то е друго. Прочее недейте смесва работата на отделния министър и на Министерския съвет с работата на народния представител и на Народното събрание — това са две области свършено различни. Ние, прочее, не можем по никакъв начин да дадем това тълкувание, което иска г. министъра, или да дадем отпуск на член един-кой си от респективния закон, докато се извърши сделката, за да не изгуби държавата.

**Х. Пенчев (з):** Ще го арестуваме!

**С. Костурков (р):** Това не можем да направим. Какво ще направи Министерският съвет по-нататък — аз не отивам до там, докато отиде г. Ляпчев и не смея да отида, защото, ако отида до там, аз не виждам вече край и никой не може да го види. Затуй, законодателят е предпазлив в такива случаи. Повтарям: как ще направи Министерският съвет, как ще постави респективния министър — то е техния работа, то не е наша работа. Наша работа е да контролираме и да законодателствуваме.

**Некой от земледелците:** И после да критикуваме защо са решили тъй!

**С. Костурков (р):** За туй ние сме тук, господине мой, като народни представители и не можем да разрешим на този министър да направи днес едно против закона, а утре на друг министър да направи друго против закона — това не можем да направим, трябва да го разберете.

**Председателя:** Има думата народния представител г. Васил Димчев.

(Председателското място заема подпредседателя Георги Марков)

**В. Димчев (о):** Г. г. народни представители! Счита за нужно да ви кажа малко думи по този въпрос. Въпросът има две страни. Има една форма, има и една същност. Но и формата, и същността в случая са толкова тесно свър-

зани, че ние сме длъжни съвкупно да обсъдим и едното и другото положение и да вземем едно по-целесобразно решение. Преди всичко принципиалния въпрос — че не трябва да има смесение на властите — е един въпрос от такава капитална важност в управлението, че в никакъв случай този принцип не трябва да се погазва. Ние не сме съдебна власт — това трябва да го разберем — ние сме законодателна власт. И когато сме законодателна власт в никакъв случай не трябва да си присвояваме функциите на съдебната власт. Министерството, ако иска да изтъква даден член от известен закон, за туй съ компетентни съдилищата, за туй може да се назначи специална комисия, както беше завчера тук по един случай — за концесията на братя Балабанови; то може да си вземе указанията по друг ред, но в никакъв случай не трябва да ангажира Парламента: той да вземе едно решение, да прави тълкуване на един известен член от закона по специален случай. Защото, ако тук ние вземем некакаво решение, ще създадем прецеденти, които ще бъдат в бъдеще опасни, толкова повече, че по същността на работата за специалния случай не се знае до деня на доставката валутите как ще проиграт и дали сметките, които днес се правят — че държавата ще има полза или ще има загуба — ще намерят своето оправдание до датата, когато ще се изпълни или е време да се изпълни тази доставка. Но този случай аз искам да го разискваме повече от гледна точка на формата, защото формата некой път взема степенята на правно положение, отколкото от гледна точка на същността. И затуй аз сметам, че почитаемото министерство най-добре ще направи по такъв инцидентен начин да не ангажира Парламента да вземе тълкувателно решение за приложението на закона. Ние чисто и просто можем да сезирате Парламента с купуването в даден момент на определено количество вагони, по определена цена със закон. Това може да стане и то вече не е тълкуване на закона по специален случай, ами е един закон за купуване вагони, вследствие на туй, че има нужда от вагони, както всички знаем, че има такава нужда. Достига се такава цена; ако ние, по свое убеждение, намираме, че можем да дадем такъв мандат на министерството, ще го дадем, обсъждайки нуждите и интересите на държавата. Но така инцидентно, с едно запитване да създадем едно тълкуване на даден член от закона, ние преди всичко ще излезем из рамките на своята власт. А това ние не можем да направим. Затуй по това питане аз съм на мнение: г. министъра, като си дава отговор, запитвача да си отговори: доволен ли е или не е доволен от отговора му, но решение по него в смисъл на тълкуване на закона Народното събрание да не взема.

**Председателстващ Г. Марков:** Има думата г. министъра на финансите.

**С. Дупаринов (з):** Нека се изкаже и г. Пастухов!

**Н. Ковачев (з):** Аз исках да ме запишат.

**Председателстващ Г. Марков:** Записани сте, но сега има думата г. министъра на финансите.  
(Председателското място заема председателя)

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Формата, колкото и в известен случай да бъде несприятна, даже и груба, но в законите и в обществото, тя е необходима. Формата на закона в дадения случай гласи едно. Нуждите, интересите на страната диктуват да се извърши доставката, обаче, погледнато здраво на въпроса, погледнато от гледна точка на общите, не на моментните, интереси на страната, по мое разбиране и заради общия интерес, ние трябва да запазим формата. Формата се налага, защото тя е постоянна, сложена в дадена материя като фундаментален пиедестал и от нея не може да се отклонява нито законодателят по отделни случаи, нито изпълнителната власт; тя трябва да си остане тъй, както е заповедана — по нея да се изпълнява закона. Верно е тълкуванието, което се даде тук от некои г. г. народни представители за чл. 185, за който се говори. Аз колкото пъти съм имал случай да ми се представят въпроси за разрешения в свързка със чл. 185, намирам съм — и това е било разбирането ми още при гласуването на закона, такова тълкувание му даде и една юридическа комисия по друг един случай — че не можем ние да причислим извършването на една доставка, което на прост език може някога да го наречат „строим кораби, строим вагони“, даже пък могат да го речат „поставим вагони“, но във всеки

случай закона разбира, когато става производство на търг, че става въпрос за доставка на вагони, а не за постройка.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Може готови да ги има.

**Министър М. Турлаков:** Може да ги има готови, може да ги нема, но то си остава негова работа — на онзи, който ще ги доставя — сега ли ще ги строи, оттук натък ли или ги има построени.

Его защо, при такова положение на работата, ние сега не можем да дадем някаква нова тълкуване на чл. 185, защото, ако му дадем даже такова тълкуване, каквото ез смета от некои господа — че поради нуждата държавата ще загуби или ще има да плати по-много, ако се отложат тая работа — заявявам го, г-да, от опит и от това, което преминава особено през Министерството на финансите, че ние ще отворим друга врата, ...

**С. Костурков (р):** Безкрайна.

**Министър М. Турлаков:** ... която, може-би, ще породят маса рекламации, които ще струват на съкровището още по-скъпо. Ето защо, в дадения случай, единственото според мене разбиране, единственото решение, което може да вземе Народното събрание в случая, е: да предостави правото и длъжност на отговорилия министър и на правителството да постигнат тъй, както най-добре им диктуват интересите на страната.

**С. Костурков (р):** Да.

**Министър М. Турлаков:** Как ще стане това — дами с една юридическа комисия или с едно решение, което тук ще дойде впоследствие за одобрение, или с един договор, който ще се поднесе на Камарата за одобрение — това е един въпрос, който ще дойде в последствие, и тогава във всеки случай работата ще биде много по-начисно, нито да повредим на формата на закона, нито да отворим други лоши врати, нито пак да дадем основание за подозирание и вни в обществото.

Така щото, моето мнение е: този въпрос да се остави така.

**Председателя:** Има думата народния представител г. Никола Ковачев.

**Н. Ковачев (з):** Г. г. народни представители! Г. министър даде едно обяснение по доставката на 600-те вагона, но аз ще обърна внимание на едно нещо. Г. Ляпчев напoйни тук за нумератора на телефоните, който, както каза г. министър, шёл да дойде през м. януарий. Аз знам много добре от пресата, която преди една година писа по въпросия нумератор, спора, който се водеше тогава между висшите чиновници, дали трябва да се вземе тоя нумератор или не. Нуждата на държавата изискваше още преди една година да дойде този нумератор, но какви съображения ръководеха тия, които настояваха да не се вземе нумератора, за мене не беше ясно; за мене беше по-ясна целта да остане България без телефони, отколкото да има такива, затуй, защото беха повредени и по-скоро правителството да носи отговорност, че не е доставило навреме нумератора и България е останала без телефони. Искам да обърна вниманието на респективните министри, че често пак става нужда държавата да тегли от споровете между висшите чиновници.

Въпросът е за доставката на вагони. Кредитът е гласувал още миналата година през м. април. Висшите чиновници, които ходиха в Германия, Австрия, требваше да ускерят доставката на вагони с търгове, затуй защото те знаят, че ние имаме да даваме вагони на Сърбия и на Румъния и неминуемо тая година ние щехме да дадем 2 хиляди и няколко вагони, вни от туй, че нашата валута беше нестабилна, но те, вместо да побързат, протакаха работата и аз помня, че когато беха търговете за тия вагони, пресата писа, че съ участвували няколко фирми и благодарение на туй спазване на формалностите на законна, имало германски фирми, които щели да доставят вагоните в месец и половина и с някакъв почек. Но благодарение, че разликата в курса била 11 милиона лева, затуй доставката се е възложила на настоящата фирма, която е отговаряла на по-низък курс, за да не се оцелява държавното съкровище. Аз бих се съгласил, при днескашната нужда, която има България от вагони, да дадем един вот да се възстанови този консорциум, който се е ангажирал да достави вагоните, но сигурни ли сме, че след месец

или месец и половина на нова сметка нема да падне австрийската валута и той пак да се откаже? Заради туй аз поддържам — както се изказа и г. Димчев — да дадем пакно право на г. министра по респективните закони и Министерския съвет да направи това, което може, но г. г. министрите да обърнат внимание и на своите висши чиновници, че днес курса не е еднакъв, и да направят това, което е най-възможно и сигурно, защото във военно време се гледа винаги кой ще достави военните материяли в най-кратко време, понеже армията без материяли не може да стои. Днес България е в същото положение; днес тя се намира в нужда от вагони и винаги трябва да се гледат тия, които ще ги доставят най-скоро.

**Председателя:** Има думата народния представител г. Ангел Кундалев.

**А. Кундлев (з):** Г. г. народни представители! Коякото души от тук (Сочи левицата) взеха думата, все се опитаха да ни учат, че разискванията по този въпрос не трябва да стават по този начин, по който стават сега. „Ние сме“, казват, „законодателно тело, ние не сме изпълнителна власт; редът и начина, по който всички тези търгове и предприятия стават, както и споровете, конфликтите и рекламациите, които се създават, се уреждат от специални закони“. Като че ли никой от нас нито е прочел това нещо, нито го е чул и требваше да ни го кажат тези господа! Знаем го. Аз ви питам: каква вреда може да има от туй, което стана предмет на разискване? Най-добросъвестно един депутат отправя едно запитване до г. министра на железниците, ...

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Кой ви обвинява в недобросъвестност?

**А. Кундалев (з):** ... и най-добросъвестно става един министър и ви казва: „Г-да! Такова е фактическото положение, такова е и формалното положение; ако искам аз да се запази чист, да запазя и формите на закона, то е най-лесна работа — отхвърлям търга, конфискувам залого и ще останем без вагони“. Но във всеки случай същите тези господа, г. министри, ще Ви кажат: „Толкоз ли требваше да бъдеш глупав, г. министре? Липсват вагони, превозни средства, стоката остава, търговците протестират, държавата се лишава от приходи и пр. и пр.“; същите тези господа, г. министри, гема да Ви кажат, че това и основа е причината по ще Ви кажат: „Ние требваше да направите всичко възможно — закон да внесете, питане да направите, до Парламента да се отнесете — но да не оставяте държавата без превозни средства“. Тези господа от там (Сочи комунистите) не искаха нито думата да вземат, за да си кажат приказката да чуем мнението им, ами само вдигат гюрултия и казват: „Отговорността е Ваша“. Това е най-лесната работа: кажи си песента тук и после иди в провинцията, събери там хората — там формата не знаят, там фактите гледат — и им разправяй.

**А. Ляпчев (д):** И блжескай на старите партии — ама в това число и на вашата, защото е в управлението.

**А. Кундалев (з):** Аз ви питам: какво видехте в това запитване или в отговора на г. министра?

Г-да! След като казах тези няколко думи, аз предлагам един дивен ред, с който казвам следното: (Чете) „Народното събрание, след като изслуша отговора на г. министра на железниците, пощите и телеграфите на отправената му от народния представител Н. Георгиев интерпелация и станалите разисквания по случая, реши: предоставя на министра на железниците да действа тъй както най-добре ще бъдат защитени интересите на държавата“.

**А. Ляпчев (д):** Ама той и така си действа.

**Некой от левицата:** Нема нужда.

**А. Кундалев (з):** Казват: „Нема нужда“. По-добре е да се повдигне един въпрос, преди той да е получил едно разрешение, и да се освободят всички, защото по улиците, по кафенетата, по площадите и по мегданите ще говорите повече, без да знаете същинското положение на въпроса. Тъй е. Нема нищо зло от това запитване и нема опасност да се създаде някакъв прецедент в Народното събрание ние да купуваме вагони. Купувачи не сме и нема да ставаме.



**Председателя:** Има думата народния представител г. Пастухов.

**К. Пастухов (с):** Г. г. народни представители! Взех думата, за да не ни обвини г. Грозков, че когато е въпрос за интерпелация, ние сме я обтегвали и че сме си казвали само песента. Аз мога да ви заявя, че този дневен ред би могъл да бъде гласуван, но той не съдържа това, което иска г. министъра на железниците. Г. министър се опасява да не го обвини некой, че искал да послужи некому си и че от това е направил известен гешефт, защото това министерство е чалпашикия, има много работи с бързи срокове и с късни доставки. В миналото е ставало, и сега става, пак може и г. Стамболийски да пише, както вчера четох в „Земледелско знаме“, че пречистили Министерския съвет, защото се намерил един министър да услужи на кождерските партии. Искан човек да запази своята чест, да бъде начисто, и ако има щета, да не остане леке върху лицето му. Той иска да кажем: „решихме да дадем много пари; ще вземем вагоните скъпо“, но да не хвърляме върху него обвинението, че е искал да услужи на А. В или С. Разбирам, че това е смисля на искането на г. министъра на железниците, но вашата резолюция не му дава нищо. Вие му казвате да действа тъй, както намери за най-добре.

**Министър Х. Т. Манолов:** Както и досега съм действувал.

**К. Пастухов (с):** Човека не иска това, а иска да му кажем, как ние намираме за най-добре да действа. Кажете му. Ние се намираме сега в небрано лозе. Ако вземем евтино, ще получим късно вагоните, или, като не можем да предвидим, как ще варира валутата, може сега да направим един пазарлък, пак като минал няколко месеца, додето дойдат вагоните, да се измени настроението и тогава ще дойдете да кажете: „Ето, вие оцетихте държавата с това и с това.“ Той иска да му кажете най-добрия начин на действане. Наемате ли се? Може ли Народното събрание да му каже в конкретния случай: „най-добрия начин е този и този; наберете го и не бойте се“?

**А. Кундалев (з):** Нито сме купувачи, нито сме продавачи.

**К. Пастухов (с):** Ето на: вие самите не смеете да му кажете това! И аз намирам, че никой от нас — за себе си поне — не е осветлен дотолкова, че да може да играе ролята на съдия при разрешението на въпроса обективно. Ние всички тук знаем, но знаем по общите въпроси, а когато се постави конкретния въпрос, тогава трябва да си вземем букварите, да изслушае страните „за“ и „против“, да се озкрате нагоре и надолу и да не спим няколко нощи, за да кажем: „Би било по-добре, ако тази работа се разреши так и така“.

**Министър Х. Т. Манолов:** Вие ще искате тогава и да ви се заплаща, г. Пастухов.

**К. Пастухов (с):** Най-непригодния инструмент за тая работа е пленума на Народното събрание, а особено тъй, както сте постъпили в този случай; за един час да разрешим един въпрос, който е много сложен.

**С. Костурков (р):** И за 101 часа не бихме могли да го разрешим.

**К. Пастухов (с):** Една комисия от вещи юристи не би могла да го разреши в едно, в две или в три заседания, даже ако има много мнения за и против.

**С. Даскалов (з):** Никой не е искал да го разреши.

**К. Пастухов (с):** Ако никой не е искал, тогава питането от тази страна става безпредметно.

Г. г. народни представители! Когато се прави питане, министър дава отговор: върху факта се прави питане. Това е върху факта. То е за бърза работа, само че ние тук закъснели много, нашите министри не обичат да отговарят. Ето, напр., аз имам към г. министър-председателя отправено питане за госпожиците Евдокия и Надежда и ще чакам след 28 януарий да ми се отговори.

**В. Мулетаров (к):** Нека дойде и цар Фердинанд, че тогава ще Ви даде отговор!

**К. Пастухов (с):** Когато се завърнат всички, тогава ще ми даде отговор. Ония, които са работили правилника в местата, отдето сме го заемствували, са разбирали, че питане значи на часа да се даде отговор. Но понеже министър не може тутакси да отговори, има право да каже: „Дайте ми, бе джанъм, 24 часа да видя какво е, да проверя, за да мога да отговоря.“

**С. Даскалов (з):** Това е за 24 часа. Вчера го дадох, днеска се отговаря.

**К. Пастухов (с):** Това е, но то е върху факта. Какво значи „върху факта“? Истина ли е, г. министре, че това и това се е случило или не, и какво мислите да направите? И той ще ви каже. Ако е интерпелация, интерпелацията засега политиката, г. г. народни представители. С интерпелацията се произнася върху актовете на управлението и косвено дават указания за тази политика, но не можете да решите тъй или иначе въпроса. Само със законен проект Народното събрание може да разрешава един въпрос който може да е конкретен, но когато се внесе със законопроекта дава му се обща форма и се казва тогава, че се отнася за всички подобни случаи. И тогава въз основа на закон министър действа вече както намери за добре. Това съвсем не значи, че Народното събрание ще абдикира от всевластието си. То е всевластно, но важно е, г. г. народни представители, да не гатаим през простото. Още в миналото за английския парламент се казва, че той може да направи всичко, само от жената мъж не може да направи.

**В. Мулетаров (к):** Не зная дали тук и това не можем да направим! (Смех, веселост)

**К. Пастухов (с):** Оттам-нататък с гласуване всичко може да се направи. Но ние не трябва да правим всичко, което може да се направи. Ето защо аз поддържам, че Народното събрание е всевластно и казвам, че ние трябва да се предпазваме да не ни кажат откъм: „Вие вървите кестерме през просото и не обръщате никакво внимание нито на законите, които сте гласували, нито на установените форми, нито на традициите, нито пак решенията ви са справедливи. И едното сте сгазили и другото.“ Това е единствения случай, в който от три години тук се сгласяваме с г. министъра на финансите, че тази работа не може да стане тъй, както искат некой да я приемат, а трябва да се извърши именно туй: питане, отговаря му се и по-нататък нищо.

**Председателя:** Има думата министър-председателя г. Александър Стамболийски.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г. г. народни представители! Аз набързо ще отговоря — преди всичко на г. Пастухова.

**К. Пастухов (с):** Ама аз не съм говорил още. (Смех)

**Министър-председател А. Стамболийски:** Той ме запита защо съм дошъл вятините. Аз пак отправям към него едно запитване: защо не бива да дойдат? (Смех и ржко-плескане всред земеделците)

**К. Пастухов (с):** Искате ли да Ви отговоря? Дайте ми думата и аз ще Ви отговоря. Нито те, нито Кирил, нито Фердинанд могат да дойдат и когато развивам питането си, аз ще Ви отговоря, без да се дразним, защото въпроса сега е по-важен.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не се дразним. Аз питам само г. Пастухова, бивш министър, адвокат, добър юрист, ...

**К. Пастухов (с):** Така!

**Министър-председател А. Стамболийски:** ... водител на една партия, ...

**Т. Ценов (к):** Околийски началник със шапка.

**Министър-председател А. Стамболийски:** ... да ми каже защо не бива да дойдат?

**К. Пастухов (с):** Аз ще Ви отговоря, когато дойде да развия питането си.

**Н. Пастухов (с):** Г. Стамболийски, искате ли да Ви отговоря? Аз като юрист Ви питам: защо не бива да дойде и Фердинанд тук, като е абдикирал? Но дайте ми думата да говоря и тогава ще се разберем.

**Председателя:** (Звънни) Моля, г. Пастухов.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Фердинанд не бива и не може да дойде, защото се е отрекъл от престола и защото е изгонен.

**Н. Пастухов (с):** Ама не се е отрекъл да живее в България.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Срещу него имаше революция, 3.000 души, български младежи, паднаха около София и затова той не може да дойде. Но тези момичета имат ли какъви права по конституцията? Тук (Сочи комунистите) ги подозират, че искат царя да станат...

**От комунистите:** Вие искате тук на думи да играем.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Добре, ама какво общо имат те с онези, които имат известни права? Те нямат никакви права. Когато стана революцията, те не сж били тук даже. Та затова аз питам г. Пастухов да ми каже, да ми отговори, защо не бива да дойдат?

**Н. Пастухов (с):** За моето питане не говорим. Дайте ми да си развия питането и ще Ви отговори.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз зная г. Пастухова, който е един от водителите на една демократична сила в България — да, демократична, защото ако вие и широките социалисти приписвате към старите партии, тогава кои остават? (Смех всред земеделците) Не може да подозирате, че широко-социалистическата група може да стане мост на реакцията; може да греша в даден момент, както е грешила в миналото, но тя си е получила политическото наказание за тези грехове. Аз помня преди 1907 г. — към 1904, 1905, 1906 г. — съществуваше един блок между старите партии и те участваха в този блок. Тогава Малинов и демократите ги изиграха и ги изложиха твърде много. Те бежа напреднали дотам, че тези (Сочи комунистите) требваше да им клатят шалка по техното ръководство — не партията им, а водителите им — компрометираха Широко-социалистическата партия с участието си в този блок.

**Д. Нейнов (с):** Сжвсем не е така.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Вие си спомняте техните статии в „Камбана“ — „Дайте път на демокрацията“. Какво разбираха те под демокрация? Покойния Мирски им каза: царската демокрация, тези демократи, които казваха на Фердинанда: „С вас, след Вас и винаги за Вас.“

**Некой от земеделците:** И под Вас.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Днеска даже аз с любопитство гледах как ще отговорят, каква декларация ще дадат широките социалисти по въпроса за обединението. Теоритически те се измъкнаха от новата вждица.

**И. Гетов (з):** Хванаха се радикалите.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Партиите, които погубиха България — народняци, цанковисти и демократи — толкова много отговорни за погромите и войните, колкото сж и тези партии, които днес сждим — вчера сж паднали от власт, а днес ти говорят за ред, законност и демокрация! Разбирам да говорят други за демокрация, но когато те говорят, не знам кои могат да бъдат реакцията. Когато тези робоплебни и верни служители на Фердинанда се обявяват за демокрация, за народо-властие, тогава Фердинанд, г-да, беше най-големия демократ — трябва да го признаете!

**А. Ляпчев (д):** Не се съмнявам, че е бил най-големия демократ!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Тези хора бежа подхвърлили вчера една вждица на г. Пастухова, фактически водител на партията на широките — затова я докара до това дередже (Смех в крайната левица) — ...

**Д. Нейнов (с):** И Радославов като беше на Вашето място така приказваше!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не можеш да сравняваш Радославова с нашата организация. Нали властта не ни даде Фердинанд. Нито Фердинанд, нито кой да е друг: даде ни я народа, след като работихме 20 години.

**А. Ляпчев (д):** Не ви я даде народа. Вие нямате мнозинство.

**Министър-председател А. Стамболийски:** 20 години трябва да работиш, за да създадеш демократична сила. А когато дойдохме на власт в 1919 г. — аз сжм го казал не един път — мнозина наши другари говореха: още пет години, другари, ни требваше опозиционен живот, за да стабилизираме нашето положение, положението на организацията след войната. Те приказваха така, защото тук имаше една разцепена група, защото имаше разкопничество и т. н. Демокрацията да създадеш, то значи, че трябва да си обуеш царвулите и да не мислиш никога за власт. Демокрацията не може да създаде онзи, на когото едното око е към двореца, а другото към кржмарите. (Ржкоплескане от земеделците) Тоя, който гледа на две страни, ще стане разноглед и нищо не може да види: нито ще види двореца, нито народа. (Ржкоплескане от земеделците) Така демокрацията не се създава. (Веселост) Вие помните от библията, че когато евреите сж тржгнали да тжрсят обетованата земя, минали сж през една пустиня и им е казано, че 25 години...

**Т. Вжлчев (з):** 40 години.

**Министър-председател А. Стамболийски:** ... 40 години трябва да се скитат из пустинята — защо? — за да могат отпосле да намерят обетованата земя. Защо е това — за наказание ли? Не. Тук има една дълбока философия. Казано им е, че всички онези, които сж стари хора, които сж прекарвали в египетско робство, требвало да измрат, защото в техните глави има напластени грехове и предразсжджии и не могат да намерят Ханаанската земя; когато те изпомрат, техните синове, вжлпитани в мизерия, ще намерят обетованата Ханаанска земя.

**А. Ляпчев (д):** Аз си представлявам Стамболийски в пустинята, на път за обетованата земя.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Тези хора, които дочера робуваха на българския фараон, наречен Фердинанд, който ги караше на бос крак тржњи да вжрпат (Ржкоплескане от земеделците. Веселост), тези хора, които сж научени на робство, ще искате да намерят те обетованата земя! Вчера паднали, още не сж отговорили за престъпленията, които сж изжвршили спрямо българския народ, искат власт и простират ръце за нея; още не сж минали даже реката и идат да искат власт! Г-да! Не 40 години, 20 години ще се тжркаляте по села и градове докато не изпомрете вие, старите грешници.

**А. Ляпчев (д):** Аз зная, че такива пророци сж окапвали за 2 месеца.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Вие ще получите власт, но по-напред ще трябва да сж получите наказанието и тогава вашите деца и внуци ще дойдат на власт.

**А. Ляпчев (д):** Все към това се свежда въпроса.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Вие ще искате нов фараон да докарате — и там е именно страха на г. Пастухова — да докарате Фердинанда. Нема да го докарат. Искате да издигнете до положение на фараон — както писахте и във вестника си — Репарационната комисиия. И това нема да ви се одаде. Защо? Защото победителите не искат да знаят за вас. Това сте вие: робското племе на Фердинанда. Силите на демокрацията, които израстнаха в борба против този Фердинанд, против този фараон, не сте вие, а това е земеделската организация, която 20 години съществува, това сж комунистите, това сж широките социалисти. Не говоря за радикалите — те

сж един изтърсак от Демократическата партия, (Ръкоплеткане от земеделците и комунистите) Те сега искат да си отидат пак там; така ще докажат на целия свет, че от 1902 г. насам, откогато се създадоха, и до сега сж извършили само безумия.

**С. Костурков (р):** (Възразява нещо).

**Министър-председател А. Стамболийски:** И защото излезоха от Демократическата партия и казаха: ние се различаваме по идеи, по програми и по морал и пр. и пр., ние, казват, искаме и жените да имат права и искаме отдолу да дойдем на власт. (Смех)

**Некои от земеделците:** Те отдолу дойдоха. (Смех. Веселост)

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не че отдолу дохождат, а дойдоха като приятели на жените. И като приятели на жените те се отцепиха от Демократическата партия. Участвувал съм на конгреса им, когато се отцепиха. И понеже постигнаха един от своите принципи, те дойдоха отдолу. И през родославистко време имаха пет души.

**Д-р Й. Фаденхехт (р):** Г. министър-председателя не е обядвал!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Тогава те се сметнаха за достатъчно нарастнали да поемат властта отдолу — от Фердинанда. Те изпълниха един от своите принципи и дойдоха отдолу на власт.

**С. Костурков (р):** Тогава ни поддържахте.

**А. Ляпчев (д):** Когато те идваха отдолу, вашите ги поддържаха.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Как ги защитавахте вие, старите влжхви, тех, които искат да стават християни и отново ще ги правите езичници!

**А. Ляпчев (д):** Отдолу ги поддържахте тогава.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Такова нещо не знам.

**С. Костурков (р):** Не те е срам! Неделско Атанасов знае. Ти казваш, че не знаеш, но в същност го знаеш и така ти понася да говориш. Говориш за жени, говориш и за идване „от долу“, все затова говориш!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз зная, че искате да се дадат изборителни права на жените. Но тези стари влжхви (Сочи центъра) биха приели всичко, за да откъснат този израстък, този залъгъжък, да го вземат и присвоят в своята партия.

Но, щех да отговоря на г. Пастухова. (Смех всред левицата)

**От левицата:** А-а-а!

**К. Пастухов (с):** Вие си говорите, но аз пак поддържам запитването си.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г. Пастухов е водител на партията на широките социалисти.

**А. Ляпчев (д):** Ние не сме обядвали, г. министър председателю!

**Министър-председател А. Стамболийски:** В 1907 г. се създаде един блок. Забележете, г-да, винаги, когато управляват партии, които не сж русофилски — от старите русофили — винаги се говори за пропадане на България и за образуване на блок за спасението ѝ, и се търсят за това средства не у народа, ами посторонни: или на фараона, на Фердинанда, ще пишат анонимни писма да ти вика по скоро на власт, или ще молят руския цар да окупира България, както направи Теодор Теодоров, когато е бил в Русе, или, както е направил Михаил Маджаров, когато е бил в Цариград, Бобчевци и пр., ще молят султана да окупира Южна-България, за да ги докара на власт. Ще търсят с една реч посторонни средства, за да се доберат на власт и ще образуват общ блок. Това е историята: проследете я откакто се е освободила България и до сега —

същото поведение държат, същото предателство вършат. Днес, когато не могат да намерят този фараон, пишат анонимни писма, заплашват с тех. Но понеже от никъде не могат да намерят спасение, тръгнаха по Комисията по репарациите. И ето, г-да, взрете се в онова, което Буров и Теодор Теодоров, като българи, докладват на тия комисии по съставянето на блока. Там се изнесоха позорни работи, там се каза, че на 8 март блока бил вече образуван, и че Комисията по репарациите се била съгласила да даде един ултиматум на държавния глава: или ще разтури Собранието, или тя ще си отиде.

**А. Ляпчев (д):** Това е една лжжа.

**Министър А. Оббов:** Позор! Тю-ю-ю, позор! Предатели! Опропастихте България и сега искате да я заровите жива!

**От земеделците:** Позор! Предатели! (Глжчка, голем шум)

**А. Ляпчев (д):** Това е една лжжа.

**От земеделците:** Долу! (Глжката и шума продължава)

**А. Ляпчев (д):** Не зная Буров какво е говорил, но това е една лжжа. (Глжчка)

**Председателя:** (Звъни) Моля, тишина, г-да. Моля, спокойствие! (Глжката продължава)

**И. Гетов (з):** Вас не обвиняват, Буров го е говорил.

**Некой от земеделците:** (Към обединистите) Вие длжките едно обяснение.

**Д-р К. Миланов (о):** (Възразява) (Глжката продължава)

**Председателя:** (Звъни силно) Моля, г-да, дайте възможност на г. министър-председателя да говори.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз и завчера ви казах, че не е дошло времето да разкрием картите си. Аз ви казвам най-положително като министър-председател, че това е напълно верно.

**Министър А. Оббов:** Позор! Престъпници!

**А. Ляпчев (д):** Нема нищо верно в това. Комисията по репарациите не е имала нищо общо с блока от месец юлний.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Как е разтурен този блок, как е осуетен, недейте ме пита сега. Друг път ще ви кажа.

**А. Ляпчев (д):** (Възразява)

**Д-р К. Миланов (о):** И това сериозно говорите!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г. Миланов! Аз говоря най-сериозно.

**Д-р К. Миланов (о):** Г. Стамболийски! Ако имаше нещо подобно, има народишки, които сж по-големи патриоти от Вас и които ще напуснат тази партия. (Глжчка)

**Ю. Урумов (з):** Такива патриоти сж г. г. Бобчев и Губи-делников! (Глжчка. Пререкание между д-р К. Миланов и С. Кирчев)

**Председателя:** Моля, г. Миланов, моля г. Кирчев! Седнете си на местата.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ще ви добавя следното: че чужденците, изпратени тук за съвършено друга работа, сж изпжждали тези предатели на България, позорно сж ги изпжждали, за да се отхвъртат от техните искания. В конституцията, това го няма, г-да. Често пъти се приказва за конституцията: има ли пакъде да се говори за Репарационна комисия, да се предвижда тя да дава властта, за да отивате да искате власт от чужденците? Махна се руското консулато и сега търсите да намерите помощ от другите и отивате там да искате власт.

**Д-р К. Миланов (о):** (Възразява)

**Председателя:** Моля, г. Миланов! Г. Дамянов, моля, обуздайте го.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Говоря ви най-сериозно, че тези хора комплотират против конституцията, против самостоятелността на България.

**Председателя:** Г. министре! Нема ли закон за тях, няма ли да вземете мерки против тях?

**Министър-председател А. Стамболийски:** Против тия хора ще се вземат мерки и трябва да се вземат! (Ръкоплескане от земеделците) Но аз мисля, че ако сам българският народ не извърши своето, тия хора ще отидат още по-нататък. Ръцете и краката на предателите трябва да им се претупят! (Ръкоплескане от земеделците) Не бива да се търпи и не бива да се позволява, щото сред българската столица да се раждат и да се крепят скъпчински предатели. Ще трябва да се установи едно положение на ред и законност в тая страна. Конституцията ще ни даде известни права, за да можем да работим. Но българският народ трябва да вземе известни мерки срещу тях. В целия свет вече, особено в онези държави, дето войните докараха по големи крушения, дето левницата има управлението, има една страшна борба между левницата и десницата, между онези, които докараха погромите, и онези, които се бориха против погромите и управляват днес страната. Така е в Германия; така е в Унгария, така е в Турция, така е навсякъде, така е и в България. Десницата, обаче, трябва да почувствува по-силно удара на българският народ за да легне, за да седне на местото си. (Ръкоплескане от земеделците)

**А. Ляпчев (д):** А вие забранявате на народа да чуе и да се произнесе. (Възразения от земеделците. Глъчка. Пререкание между Андрей Ляпчев и земеделците) Немате кураж да се отнесете до тоя народ.

**И. Гетов (з):** Ами вие имате ли куража?

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз разбирам да слушам негодуване от тук (Сочи крайната левница), но от тук (Сочи центъра), от престъпните партии, когато слушаме негодувание, против цензурата и военното положение, то е все едно затворниците, апашите в Централния затвор и във всички затвори да претестират, защото е лош правилника, да протестират, защото им е отнета свободата! (Ръкоплескане от земеделците)

**Т. Цевков (к):** Това е само думи и думи, г. Стамболийски!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г-да! Ще кажа нещо за г. Пастухова като водител на Широкосоциалистическата партия. Той примеси един път към 1904 г. партията на народовластието, на широките социалисти — защото тя е все пак партия, излезла от народа, не се създаде от двора — примеси я в този калабалък, в това вавилонско стълбнотворение и хвърли петно върху широкосоциалистическата организация и даде възможност на тези (Сочи комунистите) през целия им живот да ги клеймят и да им вземат армията.

**Д. Нейков (с):** Тъжко тогава се засили тази партия.

**Некой от комунистите:** А-а-а! (Смех)

**Д. Нейков (с):** Когато станяхте руски агенти, тогава се засилихте. (Глъчка)

**Председателя:** Моля, г-да, спокойствие!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Дипломатите, политиците от старите партии са хитри, ама не за големи работи. Ако беха хитри, нямаше да ги надхитри цар Фердинанд. Те приличат на онзи кръчмар от некое затънато село, който успел да измучи потта и труда на маса семейства. За да направи това, за да може да им вземе парите, било чрез лихва, било чрез вино, все пак трябва да има известна хитрост у него. Обаче като го заведем този кръчмар в по-друго общество и го поставим да прояви своята хитрост, той се оказва най-некадърен. И хитростта на тези господа, искам да кажа, в туй отношение е съща

като на онзи кръчмар в затънато село. Тези хитреци, които беха изхитрени по всички линии като държавници, тези хитреци подхвърлят вдицата към широките социалисти: „Как, няма вие ще се откажете да участвувате в един блок на демокрацията?“ И дедо Янко, каквото си е, с една статия осуква я, осуква я и нищо не излезе. (Смех) От всека една фраза може да се направи едно сжичение: цезаризъм и демокрация. Най-после висишия съвет се отдръпна от това нещо, не признава. Ако не беха те (Сочи комунистите), щеха да отидат, но не го направиха от страх да не ги нагазят още повече. И трябва да признаем, че техното съществуване в много отношения спасява честта на работничеството, представлявано от широките социалисти. (Смех от комунистите) Уплашиха се и се отдръпнаха, но аз пак не вярвам, че съвсем ще се отдръпнат. Г. Ляпчев! Бъди спокоен. Макар тези хора да имат декларация, че няма да участвуват в вашия блок, Пастухов и дедо Янко водят ли ги, с вас сж. (Ръкоплескане от земеделците. Смех) Те ще намерят и вратички и ще дойдат. Дръжте високо знамето на демокрацията! Койкото за радикалите, имате право да ги мачкате, защото ви създадохме едно време главоболие. Един с един няма да се видят, щом влезат под вашия скут. Там ще се задушат.

**С. Костурков (р):** Вие досега сте ги видели и ще ги видите. Петли сме, а вие сега сте кокошки.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Вие отивате като оскубани кокошки да мжтите яйцата си, но те ще изстинат. Ако радикалите сж доставили некое особено петле и сж го поставили на демократическата и народняшката кокошки, то е друг въпрос. (Смех) Тая война така много разруши стапчините на породистия добитък, че не вярвам да е оставила незасенната и Радикалната партия, и тя е разстроена.

**С. Костурков (р):** С това подпомагате министъра на железниците.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г. Пастухова аз го разбирам; той поне от кумова срама държи за демокрацията! Защо прави този шум? Той казва: „Как, няма ли да се засили монархизма у нас, като дойдат тези две момичета? Нема ли народовластието да погине като дойдат те?“ Г. Пастухов! И аз сжм бил и ще бъда човек на народовластието и ще се боря против монархизма, ако той поиска да възстанови старата си сила, каквато ние виждаме в лицето на Фердинанд. Но ако народовластието, представлявано от грамадните организации Земледелска, Комунистическа, Широкосоциалистическа и поне една част от Радикалната и от Запаятчийския съюз, е толкова слабо, че две момичета могат да го хвърлят във въздуха, нека това народовластие затине в наше присъствие!

**К. Пастухов (с):** Защото не можеш да се противоставиш!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз не допускам, че народовластието в България е толкова гнило, че да затине от игрите на две момичета. (Възразения от К. Пастухов)

**Председателя:** (Звжнн)

**Министър-председател А. Стамболийски:** А. разбрах!

**К. Пастухов (с):** Като не дръжка звжнецът, аз ще ти кажа какво си ми думал, ще ти кажа.

**От земеделците:** А-а-а! (Смех)

**К. Пастухов (с):** Страничните влияния, които ги докарват, утре ще докарат и другото. Вие си мислите, че все на власт ще стоите!

**Д. Нейков (с):** Карл австрийски се върна два пъти.

**Министър-председател А. Стамболийски:** От онова, което иска да изтъкне г. Пастухов, се вижда, както ви казах, че той се страхува да не би народовластието, установения конституционно-парламентарен режим в България да рухне от иглиците на тези две момичета. Г. Пастухов! Ако действително демокрацията в България се представяше от демократите, народняците и цанковистите, никакви момичета да не дохождаха, ...

**К. Пастухов (с):** То не сж момичета.

**Министър-председател А. Стамболийски:** . . . никакви царе да не дохождаха, народовластието е потребено, защото монархизмът е в техната душа. Аз сега разбрах защо Фердинанд така капризно, така своеволно ви е ездил — те си търсили ездач.

**К. Пастухов (с):** Вие не знаете ли, като министър-председател, че Фердинанд има куриери? Защо ме карате да си отварям устата? Не знаете ли, че негови близки свободно пътуват и му носят кореспонденция, и че той дава инструкции за начина на управлението и поддържа всички връзки с България? Не знаете ли, че той издействува за връщането на дъщерите си чрез Англия и Франция? Какво ми говорите! Дайте ми думата да Ви разправа. Приказки ли ще говорите за народовластието. Какво струва нашето народовластие пред по-силните фактори, при разтаканията на дворцовите агенти из България и из вън България? Не знаете ли, че един човек е обискиран на царобродската гара и сж намерени писма, които се отнасят до Фердинанда? Дайте ми право да говоря, за да ми отговорите.

**Председателя:** (Звън) Моля, седнете си на местото.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Добре, изкажете се, г. Пастухов.

**К. Пастухов (с):** Аз не Ви нападам, но искам да се установи един факт. Искам България да бъде начисто, да нема странични влияния, да нема помен от този род в България, защото нечувани и безбройни сж престъпленията, извършени над българския народ.

**Председателя:** (Звън) Стига, г. Пастухов, седнете си на местото.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Напълно одобрявам побужденията на г. Пастухов. Казах Ви, г. Пастухов, като политически човек, като човек на демокрацията подозира да не би с нещо да се застраши народовластието, новия режим в България. Това, което каза той, можеше да дойде при мен да ми го каже, без да го говори и да му дам пълно обяснение.

**К. Пастухов (с):** Вие го знаете.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Зная го и именно, защото го знам, щех да Ви отговоря и Ви отговарям. От две години насам ми се донася, и сега сжм наредил да следят тия лица, за да видя кои сж техните побуждения да вършат това нещо.

**К. Пастухов (с):** Не ги знаеш!

**Министър-председател А. Стамболийски:** От две години насам ми донасят . . .

**К. Пастухов (с):** Виде ли защо правя въпрос? Не ми давате думата.

**Председателя:** (Звън) Моля, г. Пастухов!

**К. Пастухов (с):** Такива царски уйдурми да не стават, да не ги назначавате за шефове на трудовата повинност и да не ги приемате тутакси след питането, както правеше баща му, да не ги приемате, за да показвате „Като ми пееш Пенкеле, кой ли ми те слуша“. Това да не става в България. Да се почувствува, че има промена и да се знае, че България се управлява по друг начин, а не знайни и незнайни агенти жени и мъже да сноват от София до Кобург и обратно.

**Председателя:** (Звън) Оставете министра да говори.

**К. Пастухов (с):** Дайте ми да говоря, а не да ме правите на балама, че не знам какво говоря. (Смех)

**Некой от земеделците:** Нема време.

**К. Пастухов (с):** Нема време ли? За какво има време тогава, за лозови пръчки ли? А затова, което ще погребее нас всички, нема време. Ще го чакаме и ние като Карл австрийски да прехвържне с автомобил. Вие трябва да знаете, че царете сж лоши.

**Ю. Вълков (з):** Токова ли се упитали, че ще прехвържне с некой автомобил. (Вжзражения)

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г-да! Казвам ви, че некои лица, дори на държавна служба си служеха с туй, да ми донасят, че сж пуцани некакви куриери от две години насам от нашия дворец за Кобург. Аз не гледам така лековерно на тая работа, както г. Пастухов поглежда.

**К. Пастухов (с):** Да, да!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Той е бил министър на вътрешните работи и сигурно е слушал доклади на своите полицаи. Често пъти, ако ги слуша човек трябва да полудее, защото те нарочно скриват некои работи, за да оправдаят своето съществуване. Като идеха да ми казват това и това, казвам им: може ли вие, сериозни хора, да твърдите това нещо? „Ама чуваме“. Можете ли да ми кажете, че твърдите това нещо, че днешния дворец конспирира с Фердинанда против кого? — Против себе си? Царете в държавите сж като царците в кошерите: две парици в един кошер по никакъв начин не можете да задържите. Който е пчелар, той знае тая работа. Вземете една парица и я пуснете в един кошер, дето има такива, ще я убият, те не могат да се търпят. Как сметате вие, че този сега омръзнал ли му е? И ще трябва да конспирира против себе си. Какво ще иска от Фердинанда, какво ще иска от своя баща? Свѣт ли? О, такива съвети, дето ще му ги даде Фердинанд, ще му ги даде Ляпчев, Малинов, Теодоров и т. н. (Смех и ржкоплескане от земеделците) Защо ще иде да търси господаря, когато слугите сж усвоили напалгалки да проповедват това, което той е проповедал 30 години? Нема защо да праща куриери. За какво, казвам, ще отиде той? После, тези съвети ценни ли сж за него? Един цар да управлява 30 години с тези съветници тук и да не може да спечели един приятел в България, какво сметате, това ценни ли сж, умни ли сж тези съвети?

**Н. Пждарев (д):** Фердинанд нема приятели.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да, нема приятели.

**Некой от земеделците:** Я да се завърне, та да видите!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Това не сж приятели; това сж лакеи. Ако не е Фердинанд, те ще намерят Репарационна комисия, и се чудя, че Фердинанд ги е ездил; чудя се сега на тези хора, на които, макар че гърбовете сж толкоз изранени от този Фердинанд, който търсят като крастава коза да ги чеша, да ги ездят (Смех), че сега като избега Фердинанд, нема кой да ги ездят — а требаше да ги ездят некой — те търсят Репарационна комисия, търсят чужденици. Дойде некой от там и те искат да го направят фараон и подлагат търба си. Защо Фердинанд нема тук нито един приятел? Аз ви казах в една своя реч. Че днес, ако питате, тжат действително шефовете на нашите стари партии, това е не, че обичат Фердинанда, е фердинандовщината, която я има и у тех. За фердинандовщината тжат, а само за Фердинанда като личност досега само Малинов е изповедал, че тжжж — не само за държавника, но и за човека Фердинанд — и една жена — Петрова—Чомакова старата. Двама души тжат за Фердинанда като човек. (Общ смех) Малинов и Петрова—Чомакова, старата, сж които искрено тжат за Фердинанда като човек.

**К. Пастухов (с):** Има и друга, която снове.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Когато цел народ го мрази, те плачат за него. Но положение, съдба, човешка душа! Харесали го, и сега дори разбирам, защо Малинов е казал: „С Вас, за Вас и винаги за Вас“. Той е казал тези думи сжвсем искрено.

**Некой от земеделците:** Може-би да си има нещо общо с него!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Само че му измени, не отиде с него в Кобург, а остана тук. Асж измената е била по-рано присъща на народняците, но измената в политическия живот от няколко години насам е присъща на демократите. Измениха на стария блок, и сега, когато ги карат да се следят, не искат да се следят.



**А. Ляпчев (д):** Това нещо Ви плаща като вампир!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Така е! Теодор Теодоров каза: „Сжгласихме се да им дадем и шефство, макар че сж глупава хора и немаат човек за шеф, сжгласихме се да им дадем Военното министерство, Вжтрешното министерство и Вжншното министерство и пак не искат“. Защо? Защото, ако поискат, там пак има толкоз кандидати за министри, колкото партизани в София има. Ще изкочи Пригор Василев, Ранко Маджаров и маса други, Гиргинов — и той е кандидат, ...

**Некой от земледелците:** И Пждарев е кандидат.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да, и Пждарев е. (Голем смех)

**Министър Х. Т. Манолов:** Той ще стане министър на питанията и запитванията, на апострофите.

**Министър-председател А. Стамболийски:** ... и не могат да се погодят. Веднага ще разстроят партията си, ако направят обединение. Сега залжват своите партизани: ние нема да приемем обединението, но паралелно ще се борим, и когато смажем всички, тогава ще мислим, как да разделим кожата на убитата мечка и ще сметнеме, дали Ляпчев да я дръжне на една страна с макодонците, или Малинов да се изхитри, или Пригор Василев ще повлече едната част на друга страна, за да вземе целата кожа, а онези да останат на песжа. И народняците сж византийци, но не им държи акжла, много сж остарели. (Смех)

**Д. Нейков (с):** Часжт е 3 1/2.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Искам да подчертая, г. Пастухов, за тези куриери и да ви кажа. Питах се аз, преди да изврша глупостта да провери, каква смислж ще има да се пращат куриери и требаше да наредя анкета и се оказа, че всичко това е лжжа. Нещо повете: на 60-годишнината на Фердинанда, ...

**К. Пастухов (с):** Митар е направил 60 години и иска още да се вжрне!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Питай Ляпчев!

**А. Ляпчев (д):** Аз от тебе се уча за тези работи.

**Министър-председател А. Стамболийски:** ... на 60-годишнината си той сж разгневил, защо днешния цар на Бжлгария, неговия син, не го е поздравил и казал ...

**К. Пастухов (с):** Вие слушате ...

**Министър-председател А. Стамболийски:** Това сж факти, г. Пастухов.

**К. Пастухов (с):** Те се гласят.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Разгневил се, задето не го е поздравил. Аз ви заявям, че днешния цар е прекалено внимателен в това отношение, и ако има нещо, което направи, щото вжрху него днес да не сжествува никаква критика или сжмнение, то е това негово поведение да се джржи строго в рамките на конституцията и да не дава повод за подозрения, каквито и да било. Казвам, изврших тази глупост, макар че не вервах, че може един дворец да конспирира против себе си. Изврших да проверя, и всичко се оказа, че не е истина, и сега сжм наредил да узная тези хора с каква цел пускат от време тези интриги, това искам да проверя.

**Д. Нейков (с):** Хайде за вагоните нещо, че да си вжрним!

**Министър-председател А. Стамболийски:** За вагоните ли? Питай Ляпчев!

**Д. Нейков (с):** Вие забравихте запитаването.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз мисля, че ме питате за онези вагони, които бежа в Кобург. (Смех от десницата)

**А. Ляпчев (д):** За другите вагони.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Понеже спомена Пастухов за тези вагони, кажах му: вжрнаха ги. Тези (Сочи центжра) му ги дадох да завлече тайната архива и сжжпоценностите си, а ние ги вжрнахме.

**От центжра:** Развалени ли сж?

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не сж развалени; може да проверите.

**Д. Нейков (с):** Сега за парите.

**Министър-председател А. Стамболийски:** За английските пари, за вземанията му в Англия аз ви кажах, г-да, че той не е спечелил; спечелил е делото, но парите сж вземени от англичаните и великите сили ще искат да ги изплаща всеки един бжлгарски подданик.

**А. Ляпчев (д):** Значи, считат го бжлгарски подданик.

**К. Пастухов (с):** (Вжзразява нещо)

**Председателя:** (Звжнй)

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г. Пастухов! Не се плашете за туй, че ще дойде Фердинанд. Както Ви кажах, Фердинанд нема да дойде. Едно знайте, обаче, че ако некога бжлгарския народ отново оглупее и дойдат на власт народняци, демократи и цанковисти, фердинандовщината ще дойде в друга форма. Те ще си намерят ездачи; те ще намерят от улицата един човек и ще го направят представител на личния режим. Ето ги, тжрсиха най-напред нашия Драгиев той да ги езджи, шеф да им стане, но не може, той не се сжгласи; тжрсиха от военните некого; от лигата, и от там нема — не се намери никой да стане шеф.

**Т. Цевков (ж):** Вас не Ви ли помолиха?

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ездете ги вие. (Ржжоплескания от земледелците) — Толкоз по питането на г. Пастухова.

**К. Пастухов (с):** Аз не сметам, че сте ми отговорили.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г-да! По вжпроса. Работата е много ясна, г. министъра ви я изложи. Ако иска да изплжлни закона, ще трябва да конфискува залога на тази фабрика от 2.060.000 л. и работата се свжршва. Но вие виждате, че е направен по-после един тжрг, там се наддава и фабриките взимат този тжрг по-сжжжно, отколжото сж купени вагоните по-рано. Ако той унищожжи сега този тжрг, формално е прав, джржавата ще спечели 2.060.000 л.; ако произведе нов тжрг — друг е вжпросжт, ако вагоните не ни требаха, а те ни требват — той ще изгуби минимум по 20.000 л. на вагон — хвжрля една голема сума. Работата е много ясна и той не е можжл да я разреши. Господата го пращат в Министерския сжвет. Г. Пастухов, г. Ляпчев, които сж били министри, знаят как се взема решение в Министерския сжвет — всички трябва да бждат единодушни. Може и там да се намери разногласие. Правото е той да унищожжи тжрга — това е законното. И ако питате тези господа тук, адвокатите, в бюфета да ги водите и там да ги питате, те веднага ще ви дадат акжл, но тук не искат да го дадат, не искат даже като депутати да поемат абсолютно никаква отговорност. А това се джжжи от една страна на партизанщината, от друга страна на една бжлгарска черта — страхливостта, нерешителността, която черта докара най-големите пакости на Бжлгария, докара самите погроми. Споменете си за дедо Гешова в 1913 г.: требваше да реже, да сжжчова, защото виждаше, че се образува срещу нас коалиция.

**Некой от левицата:** Още една част ...

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не, свжршвам. — Той требваше да реже, ама Димитжр Христов иска непременно Битоля, тук проф. Данев иска Солун; Гешов вижда правото, вижда, че ще бждем биги, вижда, че ще изгубим, вижда всичкото положение, понеже е министър на вжншните работи и не може да не вижда повече, отколжото виждат другите, и вместо да спаси Бжлгария, обявлява едното си ухо за заразно, взема един паспорт и

офейква. Теодор Теодоров, другия герой-страхливец, останал в кабинета при Данева с пет души. И хайде, Данев вече изважда меч и тук — както и в Лондон, та беше станал смешен — и хайде, и ние, цанковистите, ще се борим дори в разрез с Николая II ще дойдем, но ще вземем Солун. Той дойде с тази политика. Теодор Теодоров, който е бил на мнението на Гешова, че не бива да се води тази политика, отказа за 16 юний, че носи отговорност. И ние ще си спомните моите пререкаания. Молих ви, недейте го прекъсва, нека говори, защото колкото повече говори, толкова повече вжжето си туря на шията. В друго едно пререкаание, когато ви подхвърлих, че Теодоров е бил на друго мнение, че там други сж искали да водят междусъюзнишка война, Теодоров хитро каза: „Да, да, бех на друго мнение, но тогава имаше луди в кабинета“. Значи, лудите в кабинета надделели и мъдрия Теодоров, тигъра, се превърнал на котка и тръгнал подир лудите! И ние виждате как с един апостроф Теодоров можа да падне в примката, как можа да се изкаже. Теодоров не можа да се бори просто от страх да не поеме отговорност, от страх да не го навика цар Фердинанд. Ние виждате, как тази му безхарактерност, страхливост, докара първия погром. Втория погром. Ляпчев, бабаитина, вжрви като албанец, Малинов не е глупав човек, може наистина да е повече адвокат, отколкото общественик, но откато влезе в политическия живот все налущава тук-таме, макар и да отворя скоби, но все пак взе да налущава работите. Тези хора беха убедени, че политиката, т. е. войната, присъединението на България към Централните сили ще ни докара катастрофите; убедени беха преди три години. А пак да предвижда човек до три години, да можеш за три години да предвидиш събития такива големи, каквито беше войната, е много нещо. А тези демократи преди три години беха убедени, че това ще докара катастрофата, че политиката на Радославова ще докара катастрофата. Изминаха се три години, политиката фалира, а Лудендорф пише: „По-скоро искайте примирие и мир!“

**А. Ляпчев (д):** След нашето примирие.

**Министър-председател А. Стамболийски:** На 8 август 1918 г. Лудендорф вижда, че всичко е пропаднало и иска примирие. Четете книгата му. Лудендорф, най-лудият от военните в Германия, който иска сега да изтрие своето безумие с безумието на нашите генерали; този човек фанатик, този голем реакционер се убеждава, че войната вече се свършва катастрофално за Централните сили и иска от правителството, от кайзера и пр. да се сключи примирие. Возмете тая книга и я прочетете.

**А. Ляпчев (д):** Чели сме я.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Тя така лошо черни България, че не може повече да бжде, и днес е настояща книга в Германия и прави маса пакости на българския народ. Та, казвам, от там искат мир — значи най-големите военнотлюбци сж се убедили в това; и тук целия народ е убеден, че с катастрофа ще свършим, сам Радославов не верва вече в тази политика; сам Петков бега вече от нея: сами либералите започват да бегат от нея, защото тя свършва с катастрофа; дохожда и Малинов и бабайта Ляпчев и Костурков да подемжрват там!

**А. Ляпчев (д):** И Неделко Атанасов беше против сепаративния мир.

**Министър-председател А. Стамболийски:** А-а-а, Неделко Атанасов!

**А. Ляпчев (д):** Сега е лесно да се приказва така, а тогава не се приказваше така.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Защо не го хванахте?

**А. Ляпчев (д):** И твоя приятел Никола Геннадиев писа писмо: „Сакън да не става сепаративен мир, че отиде. Защото във Франция е управляващ Клемансо, който не иска да чува за никакъв сепаративен мир, а държи тоягата над главата на всички, които сж вдигнали оръжие против Франция и съюзниците ѝ“. Кому ги разказвате тия приказки?

**Министър-председател А. Стамболийски:** Чакайте!

**А. Ляпчев (д):** Да, да, ние ще искаме мир, но другите не го приемат. То е друга работа.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г-да! Слушах дедо Гешов, че излезе сжс сжщите аргументи пред висшия съвет в една реч: „Как, казва, г-да, щели сме да отидем към Чаталджа да си строшим главата? Че кой искаше това? Това го искаха земеделците, това го искаха широките социалисти, тези и онези. Обсадили сме Одрин! Кой искаше да го обсадим?“

**А. Ляпчев (д):** Аз не казвам, че го е искал некой, че никой не е давал сепаративен мир, но ви привеждам времето, когато се е обсъждал този въпрос, как всеки е схващал тогава, че иначе не може да бжде. А пак аз ще ти кажа на тебе сега какво направи ти, за да не чакам още 15 дена или 3 дена, за да имаме друго примирие — аз ще ти кажа твоето престъпление; то е най-големото престъпление!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Виждате ли го, г-да?

**А. Ляпчев (д):** Да, да, то е най-големото престъпление! Защото аз подписах един договор за съюз с французите, уговорих го с тях, а господството (Сочи министър-председателя) направи във Владая известното и те ми казват: „Ти не си вече министър“ — разбирате ли ме? — „подписвай каквото можеш“. Виде ли го сега ти, сине? Това, което Вие разказвате, то е бабини приказки! Тъй зер! Я си погледни гредата в око̀то!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г. Ляпчев държи мене отговорен, . . .

**А. Ляпчев (д):** Разбира се. За сключването на примирieto Вие държи в голем размер отговорен.

**Министър-председател А. Стамболийски:** . . . държи отговорен и Геннадиев. И той беше в затвора. . .

**А. Ляпчев (д):** Не беше в затвора, беше освободен. Ти обеща в Министерския съвет, без да те търся, че ще дойдеш с мене в Солун. Не дойде. И аз те питах след като стана министър: защо не дойде с мене в Солун, а дойде само до Св. Врач? Ти каза: „Защото тоя не ме остави“. — Кой тоя? — „Райко Даскалов“. — А Райко Даскалов защо не те остави? — „Защото, казва, аз бех убеден, че французите нема да сключат примирие с вас“. — Значи Райко Даскалов с французите е бил така. . .

**Министър-председател А. Стамболийски:** Така.

**А. Ляпчев (д):** Значи, Райко Даскалов приема онова, което казва Франше д'Епре: „Имам хора на моя служба в София, но ги презирам“.

**От земеделците:** А-а-а!

**А. Ляпчев (д):** Аз ви говоря факт, разбирате ли го? Това е то. И аз сжм пратеник на България и ще се мъча ред да въвеждам, а от вътре ще ме подкопават! Това е факт. Аз говоря с факти. (Глъчка)

**Председателя:** Моля, г-да.

**Д. Нейков (с):** Г. министър-председателю! Кажете нещо за вагоните.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ако излезе верно семо едно от всички тия подозрения на г. Ляпчева за мене или за другаря ми Райко Даскалов, който отсъствува, аз сжм готов да се откажа от всякаква политическа дейност в България.

**А. Ляпчев (д):** Това сж факти.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ако излезе лъжа, аз искам този господин, наречен Ляпчев, да се откаже сжщо от политическата дейност — нищо друго не искам. (Ржкоплескане от земеделците)

**А. Ляпчев (д):** Такива джамбазки уговорки аз не знам. Това сж факти, които ви изложих.

**Председателя:** Моля, г. Ляпчев.

**А. Ляпчев (д):** Говори се по един въпрос за вагони, за Министерство на железниците, а господствува държи 3-часова реч!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Генерал д'Епре, на който се позовава г. Ляпчев, е жив и здрав.

**А. Ляпчев (д):** Да, той ще Ви опровергае.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Генерал д'Епре, който минава за мой приятел и който дохожда тук, когато аз бех вече министър, може да ви каже за всичко. Виждам, разбирам, ако беше убит. Тогава можеше да се позовавам на този или оня, но генерал д'Епре е жив и той може да каже кои са били агентите, ако е имал такива. Но аз мисля, че той немаше нужда от по-добри агенти, защото тези му бяха агенти. (Сочи демократите)

**А. Ляпчев (д):** Туй то!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ляпчев и Малинов със своето безумие му бяха най-добрите агенти. А факта е, че генерал д'Епре е канил тези хора чрез свои офицери да сключат примирие, защото милее за България, защото не иска тя да се гази, но те не са поискали. Аз само мимоходом минавам това, за да ви докажа безхарактерността на българина.

**С. Костурков (р):** (Възразява нещо)

**Министър-председател А. Стамболийски:** Когато говоря за този факт, ти си с двата крака вътре.

**С. Костурков (р):** Не можеш да ме обвиниш за туй.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз не обвинявам тебе.

**Д-р П. Ораховац (д):** Г. Стамболийски! Извинете ме. Аз никога не апострофирам, но само един въпрос ще Ви задам. На 24 септември 1918 г. Вие сте били в двореца. Излизате от там и съобщавате на демократите, че цар Фердинанд прави против тех комплот — той иска наедно с германците да сваля Малинова. Вие от една страна твърдите, че демократите наедно с Малинова, Ляпчева и компания са левейска партия на цар Фердинанда, а от друга страна, че цар Фердинанд прави комплот против демократите, против Малинова!

**Министър А. Оббов:** Представете си каква фатална грешка!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Дедо Ораховац! Моите почитания към Вас и ще Ви отговоря. Не на 24 — запомнете това — а на 25 септември...

**А. Ляпчев (д):** Да, на 25.

**Министър-председател А. Стамболийски:** ... аз бех пуснат от затвора.

**А. Ляпчев (д):** Тъй.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз съм казвал това и друг път. Когато бях пуснат от затвора, имаше министерски съвет и аз срещнах Фердинанда да си отива от този министерски съвет към двореца.

**А. Ляпчев (д) и С. Костурков (р):** Той не е бил в Министерския съвет.

**С. Костурков (р):** Никога цар Фердинанд не е присъствувал в Министерския съвет.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не твърдя.

**С. Костурков (р):** С Костуркова той не смееше да говори, защото Костурков го ругаеше в очите му.

**От земеделците:** Ей-й-й! (Смех)

**Ю. Вълков (з):** Ти много си го бил уплашил. Затуй не е смее да приказва с тебе и затуй избега!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Дайте ми време, г-да, да отговоря на г. Ораховац, към когото питая особено уважение.

**С. Костурков (р):** Вие треперехте тогава.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Тогава и ти трепереше. Аз като те заплаших, че ще те вържа във Влада, ти остана тук.

**С. Костурков (р):** Ти ли? Ти помниш, че ако не беше Драгиев, Сакжзов и други, щеше да ядеш куршуми.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да, да.

**С. Костурков (р):** Ти ми знаеш похвата, че не се шегувам, когато върша нещо.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г-да! Не твърдя, че Фердинанд е участвувал в Министерския съвет, но аз го срещнах, че от там идеше. Д-р Данев, който участвува в Министерския съвет, ...

**К. Пастухов (с):** Стига тия истории!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Моля Ви се.

**К. Пастухов (с):** Взе да ги бъркаш вече.

**Министър-председател А. Стамболийски:** ... излезна и ми каза следното: „Имаме блоково съобщение. Аз намирам, че положението може да се спаси, ако натоварят Вас с управлението“.

**А. Ляпчев (д):** Данев?

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да, Данев.

**Д-р П. Ораховац (д):** Аз срещнах г. Данева почти същия ден, и това, което Вие сега казвате, е верно. Аз го срещнах наедно с г. Найчо Цанов, и той казваше, че спасението е да се натовари Стамболийски да спасява положението. То е верно.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да.

**Д-р П. Ораховац (д):** Но, г. министре, аз Ви наумявам, че във Вашата реч в 1919 г. — за пръв път се решавам да прекъсвам, защото това не ми е в обичай — Вие на два пъти тук твърдите, че когато сте били на аудиенция при цар Фердинанда и сте водили разговор с него, Вие сте излезли с едно впечатление от разговора, че той прави комплот против правителството на Малинова, ...

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да.

**Д-р П. Ораховац (д):** ... и Вие сте сметнали за свой дълг да предупредите демократите, за да вземат мерки, защото цар Фердинанд наедно с немците щел бил да ги сваля.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да.

**Д-р П. Ораховац (д):** Това е Вашето твърдение тук в Народното събрание.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Да.

**Д-р П. Ораховац (д):** Аз съпоставям сега думите Ви.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Тъкмо това ще Ви кажа, дело Ораховац. Посетих по-напред Военното министерство, Министерския съвет и Народното събрание. И Пастухов беше в това Народно събрание в същия ден, когато ме пуснаха.

**К. Пастухов (с):** Тогава и аз ще взема думата.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Посетих, казвам, в този същия ден Военното министерство, за да освободя моите политически другари, Министерския съвет, за да видя министрите какво правят и до какво решение са дошли, блоковото събрание тук, в стаята на болшинството, за да видя какво решават, след това двореца, след това

пак Министерския съвет и най-после мисията замина без мене.

Ето какво направи Малинов. Неговите другари беха на мнение, че трябва да се сключи примирие на 25 септември и мир, но от високото място не се съгласявали. В разговора си от 5 до 7 ч. с Фердинанда и аз намерих едно твърдоглавие в него, с нищо неоправдано. Той се мъчеше да ми докаже, че Макензен ще дойде с дивизии от Русия и т. н. и че не само ще избухне съгласиенските войски към Добро-поле, ами и към Солун ще ги избухне — такава голема била силата ни. Най-после, след големи прекъсвания — защото и той, макар че беше властен, голем човек, но в този момент беше вече полуразбит — каза: „Давам дума, съгласявам се“, и съобщил от двореца съгласието си в Министерския съвет. И Министерския съвет, който се е занимавал с този въпрос на 25 — на 25 е решил за примирието — решава да се изпрати една мисия начело с дедо Мърфи, в нея да вземе участие генерал Луков и Ляпчев и тази мисия да бъде преведена от Стамболийски през разбунтуваните се войници.

**А. Ляпчев (д):** Такова нещо нема, г. Стамболийски.

**Министър-председател А. Стамболийски:** А, отде го каза!

**А. Ляпчев (д):** Отде казах следното нещо. След като Министерския съвет беше решил за примирие, Драгиев само тогава настоя за Вашето освобождение. Вие сте освободен след решението на въпроса за примирието в Министерския съвет. След туй Вие отивате в двореца, след туй Драгиев — защото знаел някои Ваши тайни работи, които ние не знаехме — намира, че ще бъде добре Стамболийски да придружава Ляпчев, докато се мине по барикадираните мостове по Владайското шосе, а не и да отидеш до Солун. Не, такова нещо нямаше.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Г. г. народни представители! Има спор върху това, което аз твърдя. А в този ден — ще признаят това всички — аз бях най-активния политически деец и човека с най-големата власт; техната власт беше от Княжево насам. Аз тогава отбелезах моите разговори и г. Джидров ги отбелезва също така в своята брошура. Понеже има спор, добре е да възприемем една парламентарна анкетна комисия по делата на демократите. (Ръкоплескания от земеделците)

**От комунистите:** А-а-а!

**А. Ляпчев (д):** Можете.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Ето, сам Ляпчев я иска!

**А. Ляпчев (д):** Всекога.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Понеже между мене и Ляпчева има спор за снети дати, като вземете от 11 септември до 25, които докараха страшната катастрофа, ще трябва да се провери, какво са правили нашите държавници в тия дати. Спорът е само за последната дата, след като беше разбит фронта и чуждите войски идеха насам, а нашите разбунтувани войски беха до Княжево. Да питаме: от 11 до 25 септември вечерта, когато бях пуснат, какво са правили тия хора? За 25 ви давам точен отчет какво са правили и съм го записал в брошурата си, и Фердинанд е жив — и той ще го каже, и Борис е жив — и той ще го каже, и генерал д'Епре е жив — и той ще го каже, и ще може да се установи станалото на 25 и след 25 септември. Генерал д'Епре — говоря го високо — като отидох да се срещна с него и да издействам нещо за българската кауза — работата вървеше добре — пом видя тех, пом видя Данева, Теодорова, Ляпчевци — че идат, секаш се промени от добро време на фортуна.

**Н. Савчев (р):** Ех, развалила се е работата!

**Министър-председател А. Стамболийски:** Искам да ви кажа, че всичко това може да се потвърди с една анкета. И ще бъде престъпление за поколението, в което живеем, в което участвуваме, за историята, за върховните интереси на България, ако този период от 20 юний 1918 г. до 20 септември с. г., и не до 25 септември, а може би до края на септември, не се провери от Народното събрание,

от българския народ и ако не се накажат виновниците. (Ръкоплескание от земеделците) Г-да! аз приемам да държите отговорни мене и Райко Даскалова и да проверите делата ни, и ако се окаже, че ние сме предателствували, да ни накажете. Даже и Генадиева, който не е наш политически приятели, и макар че беше в затвора и не можеше да отговаря, даже и него съдете за този период — защото от затвора не ги е накарал да сключат примирие и мир. Това най-важно време, което са проспали и което докара най-страшния погром, ще трябва да се провери. Ще трябва да се провери, защото вие виждате, че излезоха брошури от демократите, какво те са палили цар Фердинанд. И това не е верно. Когато са вървели надолу към Солун, преди да се явят пред генерал д'Епре, генерал Луков — не мога да го твърдя, но вервам, че той, като офицер, ще одържи на думата си и на честта си и ще признае — генерал Луков е повдигнал въпроса, не е ли време, понеже се знае, че ще има революция, или пак че войските негодуват срещу Фердинанда, ние да явим на генерал д'Епре, че Фердинанд ще си отиде?

**А. Ляпчев (д):** Нищо подобно.

**Министър-председател А. Стамболийски:** А г. Ляпчев се застъпил и казал, че не може по никакъв начин да се направи това?

**А. Ляпчев (д):** Лъжа е и едното, и другото. Нито ми е говорил генерал Луков за туй, нито е имало нужда да му отговарям.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Значи пак има нужда от анкета.

**А. Ляпчев (д):** Правете анкети колкото щете, но не възприемайте слухове така, за да правите тук комедии.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Аз исках само да ви изтъкна, г-да, че тази безхарактерност на държавниците, тази нерешителност по най-крупните въпроси да се наложат на цар Фердинанда, който, макар всемоушен, в тоз момент беше най-бесилиния, тази безхарактерност в тях именно докара страшната катастрофа.

Вие имате тук един министър на железниците, който, за да избегне всички подозрения, понеже има негов другар върху когото преди няколко месеца се изситаха маса подозрения, за да избегне, казвам, тия подозрения, се явява и ви казва за един търг — аз бих желал всички търгове, които стават в министерството, да ги чуете тук, да ги знаете, за да се избегнат всички мъжби, аз бих желал г. Манолов често пъти да прави такива изложения, за да ги знаете — явява се и ви казва: „Ето, тжй стои работата; аз, като министър, ще унищожа този търг и ще спечелите 2 милиона и нещо, но ако поемете отговорността да ме натоварите да ги доставя, не мене, направете една комисия, вземете една комисия от депутати, тя да отиде да преговаря със същата тая фирма, ще спечелите 18—20 милиона лева за държавата“. Господата тук не искат да поемат отговорността. Мислете, че ще ги съди ли който? Депутати не се съдят. Г. Пастухов ви каза, докаже им достига правото.

**Н. Георгиев (з):** Избори идат.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Не искат да поемат никаква отговорност. Аз давам право на г. Манолова. Ако бях аз на негово място, щях да извърша тая работа, без да ви докладвам, и ще я извърша така, както изискват интересите на България, и няма да се страхувам, даже аз бих приел с радост един ден да ме съдят — а те формално един ден могат да ме дадат под съд, като искат по чл. 441 — аз бих приел още един път да лежа за доброто на България. Убеден ли съм, че това е добро за България, ще го извърша, макар и да наруша известни договори или закони. Ще лежа, нека ме осъдят, свикнал съм. Но всеки не ще да приеме това. Много души има да се боят. Ама ще ми кажат: вземал си нещо. Не могат да ме уплашат и там, защото ще им кажа: на, отнемете ми до живот всичко, каквото имам, вземете го за полза на държавата. Ще приема и това. Пак не могат да направят нищо. Но има хора, които се страхуват от затвор, които се боят от затвор. Но вие сега за какво ще се боите от затвор? Има хора, които се боят от тези подозрения — аска всеки трябва да се бои. Добросъвестността на г. ми-

нистра на железниците е явна. Той иска да ви постави в течение на една важна работа: имаме нужда от вагони, дадохме толкова вагони и държавата остана без нужното количество вагони. Поемете отговорността да натоварим него или една комисия от вас, или някои чиновници да стъпчат тая формалност и да се спестят на България около 20 милиона лева. Не искате ли да я поемете, гласувайте този дневен ред. Аз моля г. Манолов, нека да внесе в Министерския съвет такова предложение и аз ще бъда един от онези, които ще искат да се направи всичко възможно, щото държавата ни да не загуби. Нека си вземат бележка да ме съдят — аз приемам да ме съдят. (Ржкоплескане от земеделците)

**Председателя:** Има думата г. министъра на железниците.

**Министър Х. Т. Манолов:** Аз не мисля да говоря много, защото отделих ви направих едно изчерпателно изложение. Ако аз знаех, че дебатите по въпроса ще вземат такъв ход, аз нямаше да го слагам, защото господата от опозицията, които говориха по интерпелацията, наистина така говориха, че да не остане нищо от техните приказки, . . .

**А. Ляпчев (д):** Как така? Същото това говори и г. министъра на финансите.

**Министър Х. Т. Манолов:** Г. Ляпчев! Аз ще си кажа думата по-нататък за Вас. . . . говори така, че да не дадат възможност да се подразбере, какво искат да кажат те по въпроса. Най-напред те беха съгласни в едно — отричат из основа слагането на въпроса за обжалване тук, в Парламента, обаче как да се излезе от безизходното положение, те не дават съвет. В туй отношение те угодиха на своя опозиционерски инат. Г. Ляпчев направи едно малко по-приятно изключение от тех, но, за голямо съжаление, злощастно и злопозучно. Требва да напомня на г. Ляпчева специално, че по едно време, когато се съдеше кабинета Радославов-Иванчев, именно ей такива работи изкараха министрите на подсъдимата скамейка — извършени престъпления, извършени закононарушения и след това със закон уж оформени. Тълкуването на тогавашния Държавен съд е много ясно и много категорично, за да не дава възможност на нас управниците да повтаряме това.

**А. Ляпчев (д):** Това ви казвам аз.

**С. Костурков (р):** То не покрива — това ви каза г. Ляпчев.

**Министър Х. Т. Манолов:** Ето, вижте текстовете: (Чете) „От една страна одобрението, дадено от народното представителство, по никой начин не може да се смята като юридическо задължение, вземено мълчаливо спремо министра да го не дава под съд за противозаконното действие“. Втор един пасаж, още по-ясен и категоричен: (Чете) „От изложеното дотук трябва да се заключи, че одобрението действията на министра, в случая на бившия министър на вътрешните работи В. Радославова, от страна на Народното събрание, ако такова е имало и в ония случаи, в които такова е имало, не може да има никакво влияние върху възбуждането на углавно преследване за същите действия и не може, следователно, да повлече на това основание освобождението на тоя министър от углавна отговорност по това дело“. Туй съж пасажки, които много добре могат да отворят очите и на най-слепия човек, за да разбере, че никой управник не може да извърши престъпление, и като го узакони, да смета, че нема отговорност за него.

Г. г. народни представители! Въпросът остава открит. Народното представителство избегна или с един дневен ред предлага само за себе си да избегне в случая да ми даде един ясен и категоричен отговор. Ще ми четете един дневен ред да ми дадете свобода на действие; не, г-да, това е свобода на бездействие на министра на железниците. И в случая, ако се подмета, че министъра на железниците се страхува от затвор, трябва да отговори: не е там въпроса, г-да. Не малодушие, не страх, от затвора има, г-да: има нещо по-страшно от затвора — това е позорът, и аз не искам да си лепна този позор.

**А. Ляпчев (д):** Нема да направим това.

**Министър Х. Т. Манолов:** Аз искам Народното събрание да ми развърже ръцете да защитя интересите на страната.

**А. Ляпчев (д):** Внесете законопроект.

**Министър Х. Т. Манолов:** Г. Ляпчев! Да се внесе един законопроект пред една ваканция, която ще се продължи един месец, и по-нататък след ваканцията разглеждането му да се забави известно време, то значи да се отложи 2—3 месеца реализирането на доставката, защото хората ще престанат да работят. Виждате какво е положението на работите. По-нататък аз смятам, че вашия дневен ред, който ще се прочете тук и ще се вотира или отхвърли — аз не знам — малко ще ми послужи. Аз ще търся друг път с моите другари от кабинета; може-би в съвет с тех да намеря некой по-благоприятен за държавните интереси изход от това така затруднено положение, създадено с тая доставка. (Ржкоплескане от земеделците)

**Л. Кандев (к):** Хайде да свършим, че не сме обедвали.

**Председателя:** Ще гласуваме предложения дневен ред от народния представител г. Кундалев: (Чете) „Народното събрание, след като изслуша отговора на министра на железниците, пощите и телеграфите на отправената му от народния представител Неделчо Георгиев интерпелация и станалите разисквания по случая, реши: предостави на министра на железниците да действува тжй, както най-добре ще бъдат защитени интересите на държавата“.

**Л. Кандев (к):** Значи да не реши нищо.

**Председателя:** Които приемат този дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема. Минаваме към следующата точка от дневния ред.

**От комунистите:** Хайде де!

**Председателя:** Моля, г. г. народни представители, остават пет предложения на Министерския съвет за одобрение; ще ги одобрим и ще свършим.

**От комунистите:** А-а-а! Не може!

**Министър А. Оббов:** Те съж предложения за приемане на чиновници, г-да.

**С. Костурков (р):** От 3 часа масали слушаме, а сега ще приемаме предложения — не можем!

**Министър Х. Т. Манолов:** Дайте възможност на етрополци да си построят линия.

**Д. Нейков (с):** Не сме обедвали още, г. председателю.

**Председателя:** И аз не съж обедвал, и аз заедно с вас работя тук.

**Министър-председател А. Стамболийски:** Нека се запише в историята, че един депутат е умрял от глад!

**Председателя:** Моля г. секретаря да прочете предложението за разрешаване на Етрополската градска община да отдаде по доброволно съгласие концесията за експлоатацията на общинските гори и постройката на тесноколейната 76 см. железнопътна линия.

**Секретар Х. Ветовски (з):** Г-да! При все че е твърде късно, недейте бърза, изслушайте мотивите на предложението, за да нема после дебати. (Чете)

„Д О К Л А Д

до XIX-то обикновено Народно събрание.

„С решение на XIX-то обикновено Народно събрание, утвърдено с указ № 37 от 19 юлий 1921 г., е разрешено на Етрополската градска община да построи по долините на реките Малък-Искър, Суха и Равна местна железница, която да свързва гара Роман на централната линия с гр. Етрополе и общинските гори.



„Понеже общината не разполага с пари за постройката на гореупоменатата линия, а разполага с гори, които вследствие липсата на съобщения стоят неизползувани и голяма част от дърветата ежегодно падат и гният, е решила да отдаде чрез публичен търг на предприемач експлоатацията на общинските високостъблени букови гори заедно с построяването и експлоатацията на местна и индустриална теснолинейна железнопътна линия със срок за 15 години.

„На 18 октомври т. г. Алексей Иванович Рубцов, русейски гражданин, лесопромишленик и фабрикант на дървени материали, е подал предложение, в което след като излага, че за постройката на железницата с дължина около 58 км. заедно с всички здания за станции, разни сжоржжения и необходимия подвижен материал, разните пострйоки, инсталации и пътища, ще се похарчат повече от 65.000.000 л., моли да му се отстъпи концесията за експлоатацията на горите за 25 години, заедно с концесията за построяването на теснолинейната местна и индустриална железница и нейната експлоатация през същия период по изработените от общината поемни условия и съгласно утвърдените от респективните министерства специални поемни условия, като от своя страна се задължава: 1) да плаща на общината за пълтен кубически метър дървен материал по 15 л., което при годишен етаж около 71.000 куб. метра според поемните условия ще дава на общината годишно повече от 1.100.000 л.; 2) независимо от задължителните според поемните условия пострйоки за експлоатацията на горите да построи три години след откриване железницата индустриални работилници и фабрики за приготвяне материали: вагоностроителни, корабостроителни, за мебели и други индустрии, клепочни и пр. на стойност около 15.000.000 л., като след изтичането на концесионния срок всички това да остане собственост на общината; 3) от отсечения дървен материал 35% да употребява за изработка в заведените и фабриките по преходния пункт втори, а останалите 65% за всичко друго според както намери за добре, и 4) да си служи с арбитраж за разрешаване всички спорове между него и общината.

„Етрополския градски общински съвет в заседанието си от 18 октомври т. г. протокол № 33, е решил да се помоли г. министъра на вътрешните работи и народното здраве да ходатайствува пред Народното събрание да издаде решение, с което да се разреши на общинското управление да отдаде по доброволно съгласие на Алексей Иванович Рубцов предприятието, като се увеличи срока от 15 на 20 години и всичките спорове, които биха възникнали между общината и концесионера за по-голема спешност да се разрешават чрез арбитражен съд. Същия ден 18 октомври т. г. Алексей Иванович Рубцов в допълнението на предложението си е съобщил на общинския съвет: 1) че е съгласен и приема концесията за експлоатацията на общинските гори и железнопътни линии за един срок в течение на 20 години; 2) в предложението цената 15 л. е показана за пълтен куб. метър строителен материал, а за дървения материал ще плаща на общо основание по поемните условия една десета ( $\frac{1}{10}$ ) от означената цена. Общата цифра на дървения материал 71.000 пълтни куб. метра я има пред вид като напълно строителен материал и ако това означено количество се разпредели приблизително на  $\frac{2}{3}$  строителен и  $\frac{1}{3}$  дървен материал той приема следното: като има пред вид желанието на общината да има един доход от експлоатирането на горите още в първата година 1.000.000 л. и като счита, че общинските гори в действителност сж значително по-големи отколкото сж показани в документите и следователно годишният етаж по стопанския план ще бъде не 71.000 пълтен куб. метър общ масив, а значително повече, следователно повече ще бъде и строителния материал, то съобразно с това, той е съгласен и приема да плаща в общинската каса 1.000.000 л. При това, ако годишният етаж даде общо повече от 95.000 пълтни куб. м., която цифра оправдава сумата 1.000.000 л. при цена 15 л. куб. метър, то за горното количество над тая цифра ще плаща допълнително по предложената от него цена, а ако ли пак годишният етаж даде по-малко от 95.000 куб. м. общ масив и по тоя начин се покаже една разлика до 71.000 пълтни куб. м. включително, то тая разлика в по-малко не го освобождава от плащането на казания от него по-горе 1.000.000 л. в касата на общината.

„На 19 декември т. г. е произведен в Софийското финансово управление търг за отдаване на предприемач гореупоменатото предприятие, на който търг не сж се явили

нико един конкурент и не сж постъпили никакви оферти, вследствие на което тържната комисия с протокол № 1455 от същата дата е счела търга за несполучил.

„Като докладвам горизложеното и като имам пред вид, че неявяването на конкуренти се дължи на липсата на големи капитални да наемат такова едно голямо предприятие от една страна, и от друга, че не биха се намерили капиталисти да поемат риск за едно такова голямо предприятие, безполезно ще бъде да се произведат повече търгове и за да не остане несвързан със железнопътни съобщения тоя затътен балкански край, още повече че значително ще се подобри положението на Етрополската градска община, която в продължение на 20 години ще получава повече от 1.000.000 л. годишно срещу гори, от които почти нищо не е получавано досега, ще се създаде един добър поминък на населението и богата индустрия, а след 20 години Етрополската община ще има на свое разположение една железница и една фабрика на стойност от около 80.000.000 л. — чест ми е да моля г. г. народните представители от XIX-то обикновено Народно събрание, да одобрят тук приложените проект-решение.

Ст. София, 24 декември 1921 г.

Министър на вътрешните работи и народното здраве:  
А. Радолов.

## ПРОЕКТ-РЕШЕНИЕ

за разрешаване на Етрополската градска община да отдаде по доброволно съгласие концесията за експлоатацията на общинските гори и постройката на тесноколейната 76 см. железно-пътна линия.

„Член единствен. Разрешава се на Етрополската градска община да отдаде по доброволно съгласие на Алексей Иванович Рубцов, руски подданик, концесията за експлоатацията на Етрополските общински гори, пострйока и експлоатацията на тесноколейната 76 см. железнопътна линия за един срок от 20 години, като спорозете се уреждат чрез арбитраж. Същия да построи след три години от откриване железницата индустриални работилници и фабрики за приготвяне материали: вагоностроителни, корабостроителни, на мебели и др. индустрии, клепочни и пр. на стойност около 15 милиона лева, като след изтичането на концесионния срок, всичко това ще остане собственост на общината.“

**Председателя:** Преди да гласуваме, г-да, тук има една печатна грешка, която трябва да се поправи. Нема нужда да се пише член единствен; то е решение. Така че думите „член единствен“ се зачеркват.

Кои то одобряват предложението за разрешаване на Етрополската градска община да отдаде по доброволно съгласие концесията за експлоатацията на общинските гори и постройката на тесноколейната 76 см. железнопътна линия, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието одобрява.

Минаваме на следната точка от дневния ред — одобрение предложението за разрешаване на Министерството на земледелието и държавните имоти да приеме на държавна служба 11 души специалисти руски подданици на длъжностите: таксатори, землемери, пом.-лесничей и манипуланци.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

**Заместник-секретар Ю. Вълков (з):** (Чете)

## „МОТИВИ

към предложението за разрешаване на Министерството на земледелието и държавните имоти да приеме на държавна служба 11 души специалисти руски подданици, на длъжностите: таксатори, землемери, пом. лесничей и манипуланци.

„Г. г. народни представители! По немане на достатъчно кандидати специалисти, български подданици, за заемане на техническите длъжности по ведомството на горите, в някои от лесничествата и в секциите по измерване и уредба на горите сж приети и от доста дълго време работят, като работници-специалисти с дневно възнаграждение, 11 души лесовъжди и землемери, руски подданици — бежанци, сж специално образование и дългогодишна практика. По бюджетни причини и съгласно наредбите на закона за бюджета, отчетността и предприятията, техното държане и заналпред като над-

ничари става невъзможно и поменатите учреждения ще трябва да се лишат от тях, ако не бъдат приети на държавна служба, като назначат на щатни длъжности по бюджета.

„Като излагам горното и на основание чл. 66 от конституцията имам чест да ви моля, г. г. народни представители, да разгледате и одобрите приложеното тук предложение за разрешаване да се приемат на държавна служба изброените в него руски подданици, които ще бъдат назначени на длъжности: таксатори, землемери, пом. лесничей и манипуланти, с предвидените в бюджета и щатните таблици заплати и др. парични възнаграждения.

София, 3 декември 1921 г.

Министър на земледелието и държавните имоти:

А. Оббов.

#### „ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за разрешаване на Министерството на земледелието и държавните имоти да приеме на държавна служба 11 души специалисти руски подданици, на длъжностите: таксатори, землемери, пом. лесничей и манипуланти.

Разрешава се на Министерството на земледелието и държавните имоти да приеме на държавна служба, на длъжности: таксатори, землемери, пом. лесничей и манипуланти, с предвидените по бюджета и щатните таблици заплати и др. парични възнаграждения, специалистите руски подданици: учения лесовъд Павел И. Туроверов, агроном-лесовъд Андрей В. Беликов, техник-лесовъдите: Николай К. Привалов, Иван Ил. Селиванов, Сергей Ив. Чухрай, Борис Вл. Яковлев — Колчигин, Венедикт П. Тягунович, Аркадий В. Кузнецов и В. З. Артамонов и землемер-таксаторите Николай А. Неклеевич и Иван С. Стремюхов.

**Председателя:** Които одобряват предложението за разрешаване на Министерството на земледелието и държавните имоти да приеме на държавна служба 11 души специалисти руски подданици на длъжностите: таксатори, землемери, помощник-лесничей и манипуланти, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието одобрява.

Ще прочета другото предложение. (Чете)

#### „ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за приемане на държавна служба по ведомството на Българската земеделска банка руски подданици, специалисти по кооперативното дело и селско-стопанския кредит.

„Г. г. народни представители! Пред вид на липсата на достатъчно специалисти в областта на кооперативното дело, моля ви да подобрите, чрез гласуване, приложеното решение за приемане на държавна служба руския подданик Леонид Николаевич Евдокимов — инспектор по кооперациите при управлението на Българската земеделска банка или на друга длъжност при същата.

Гр. София, 13 декември 1921 г.

Министър на земледелието и държавните имоти:

А. Оббов.

#### „РЕШЕНИЕ

за приемане на държавна служба по ведомството на Българската земеделска банка руски подданици, специалисти по кооперативното дело и селско-стопанския кредит.

„Разрешава се на министъра на земледелието и държавните имоти да назначи на държавна служба руския подданик Леонид Николаевич Евдокимов — инспектор по кооперациите при управлението на Българската земеделска банка или на друга длъжност при същата.

Които одобряват това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието одобрява.

Друго предложение: (Чете)

#### „ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за приемане на държавна служба чехо-словакия подданик Рудолф Браун.

„Г. г. народни представители! Нашата страна, твърде богата с различни каменни легла за строителство и декоративни работи, по едни или други причини, е държала в

най-примитивно и ограничено положение каменоделството, което може и трябва да се развие до степеня на един сериозен народен поминък. Това обстоятелство е накарало Министерството на търговията, промишлеността и труда да се замисли и реши откриването на държавно училище по каменоделие в с. Кунино, Врачанско, гдето да се тури здравата основа за преуспеването на този нов народен поминък.

„Но, при липса на добре подготвен българин по каменоделство, който да може умело и с достойнство да управлява това училище и да ръководи преподаванията, министерството се принуди да ангажира за управител-майстор чехо-словакия подданик Рудолф Браун, в следствие на което и на основание чл. 6 от закона за чиновниците и чл. 10 от закона за професионалното образование, моля почитаемото представителство да одобри и разреши приемането на казания Рудолф Браун на държавна служба.

София, ноември 1921 г.

Министър на търговията, промишлеността и труда:

Р. Даскалов.

#### „РЕШЕНИЕ

за приемане на държавна служба чехо-словакия подданик Рудолф Браун.

Разрешава се на Министерството на търговията, промишлеността и труда да приеме на държавна служба чехо-словакия подданик Рудолф Браун за време не повече от три години.

Които одобряват това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието одобрява.

Последното предложение: (Чете)

#### „ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за приемане на държавна и общинска служба по ведомството на обществените сгради, пктищата и благоустройството руски подданици специалисти инженери, инженер-землемери и землемери.

„Г. г. народни представители! Пред вид липсата на достатъчни специалисти в областта на техническите служби при повереното ми министерство и градско-общинските управления и поради особеното положение на пристигналите от Русия, като бежанци, специалисти, моля ви да подобрите чрез гласуване приложеното решение за приемане на държавна и общинска служба следните руски подданици:

- а) Иван Михайлович Волошко, инженер-землемер в отделение за благоустройството на населените места;
- 2) Евгений Илич Снежко — инженер-землемер в отделение за благоустройството на населените места;
- 3) Гаврил Сергеевич Карман, землемер в отделението за благоустройството на населените места, и
- 4) Александър Бачински — инженер в техническия отдел при Кюстендилското градско общинско управление.

София, 12 декември 1921 г.

Министър на обществените сгради, пктищата и благоустройството:

Ц. Бакалов.

#### „РЕШЕНИЕ

за приемане на държавна и общинска служба по ведомството на обществените сгради, пктищата и благоустройството руски подданици, специалисти — инженери, инженер-землемери и землемери.

„Разрешава се на министъра на обществените сгради, пктищата и благоустройството да назначи на държавна и общинска служба следните руски подданици:

- 1) Иван Михайлович Волошко — инженер-землемер в отделението за благоустройството на населените места;
- 2) Евгений Илич Снежко — инженер-землемер в отделението за благоустройството на населените места;
- 3) Гаврил Сергеевич Карман — землемер в отделението за благоустройството на населените места, и
- 4) Александър Бачински — инженер-началник на техническия отдел при Кюстендилското градско общинско управление.

Които одобряват това предложение моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието одобрява.

Дневния ред се изчерпва.

Съобщавам на г. г. народните представители, че анкетната комисия по хвърлянето обвинение на народния представител г. Станко Панайотов е готова и затуй тя представя вече да съществува като комисия. Доклада ѝ ще се направи във втората половина на редовната сесия.

Постъпило е питане от народния представител г. Михаил Донсузов към г. министъра на вътрешните работи за действията на бургазкия околийски началник.

Това питане ще остане за втората половина на тази редовна сесия.

Председателството разреши отпущ:

На народния представител г. Васил Коларов — 1 ден, за 19 т. м.;

На народния представител г. Щилиян Сокуров — 4 дни.

С това се приключва работата на първата половина на втората редовна сесия. Съгласно чл. 127 от конституцията днес ще се вдигнат заседанията на Народното събрание и ще се подновят на 28 януарий 1922 г.

Предлагам дневен ред за тогавашното заседание, както следва:

1. Второ четене законопроекта за надзора върху съестните продукти от животински произход;

2. Второ четене законопроекта за изменение и допълнение на закона за съдоустройството;

3. Второ четене законопроекта за изменение и допълнение на наказателния закон;

4. Първо четене законопроекта за амнистия на делата по закона за гарантиране свободата на събранията и ония по чл. 289, алинея трета от наказателния закон;

5) Първо четене законопроекта за изменение и допълнение на някои членове от наказателния закон;

6. Първо четене законопроекта за изменение на чл. 221 от закона за углавното съдопроизводство;

7. Първо четене законопроекта за изменение и допълнение на п. 31 от чл. 2 на закона за акцизите и патентовия сбор върху пътищата;

8. Първо четене законопроекта за изменение и допълнение на чл. 195 от закона за бюджета, отчетността и предприятията, и

9. Първо четене законопроекта за допълнение на някои от наказанията и съдопроизводството по делата за грабеж.

Които приемат предложенния дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Министър М. Турлаков:** Г. г. народни представители! Правя апел, кой където и да отиде, да агитира за вътрешния народен заем.

**Председателя:** Обявявам заседанието за закрито.

(Вдигнато в 4 ч. 20 м. след пладне)

Председател: **Н. АТАНАСОВ.**

Подпредседател: **Г. МАРКОВ.**

Зам.-секретар: **Х. ПЕНЧЕВ.**

Началник на Стенографското отделение: **Т. Гълъбов.**